

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA OBRANY

Vojenská mysl

1

ČTYŘICÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

ČESKOSLOVENSKÁ ARMÁDA PŘIPRAVUJE NOVÉ ZÁKLADNÍ ŘÁDY OZBROJENÝCH SIL ČSFR

Impulesem pro zpracování nových základních řádů ozbrojených sil ČSFR byl rozkaz ministra obrany ČSFR č. 3 ze 4. ledna 1990, který vycházel ze změny ústavního zákona č. 100/1960 Sb. a ukládal připravovat novelizaci základních řádů v návaznosti na nově přijímané zákony ČSFR. Ke konkrétnímu zabezpečení úkolu vydal náčelník GŠ ČSA – NMO ČSFR nařízení č. 7, ve kterém k jejich tvorbě ustanovil komisi složenou z příslušníků FMO, zástupců vojsk Pohraniční stráže, vojsk ministerstva vnitra, vedení Svazu vojáků z povolání, Svazu vojenské mládeže a Federálního odborového svazu pracovníků ČSA.

Komise do poloviny srpna 1990, tedy ve velmi krátké době, úkol splnila a návrhy základních řádů ozbrojených sil (OS) ČSFR předložila vedení ČSA k posouzení.

Při jejich tvorbě bylo sledováno, aby navazovaly na tradice naší armády a svým obsahem zajistily demokratická práva, respektování zásad humanismu a sociální jistoty vojáků v činné službě. Návrhy vycházejí z mezinárodních úmluv, novelizace branného zákona a dalších zákonů přijatých Federálním shromážděním ČSFR. Vytvářejí podmínky k zabezpečení přísného velení, pro upevňování vojenské kázně a náročného výcviku, intenzivní výchovy i pro hospodárné využívání svěřených prostředků.

Budoucí řády se opírají o pozitivní zkušenosti z dosavadní vojenské praxe a vycházejí i z některých ustanovení vojenských služebních řádů vydávaných před rokem 1939 a v poválečném období (A-I-1, A-I-2), aplikovaných na současné podmínky. Využity byly návrhy a připomínky jednotlivců a kolektivů, včetně sdružení pracujících v ČSA, představitelů Sdružení vojenská obroda a poznatky Vojenského ústavu sociálních výzkumů. Přihlíženo bylo i ke zkušenostem z uplatňování řádů v jiných armádách.

Plně byla zapracována opatření k demokratizaci a humanizaci služby v Čs. armádě stanovená RMO ČSFR č. 27/1990. Využity byly cenné připomínky a návrhy ze společných jednání zpracovatelů s konzultační skupinou slo-

ženou z vybraných příslušníků svazků, útvarů a jednotek Čs. armády, která v době od 21. do 29. května 1990 návrhy řádů studovala a připomínkovala.

Návrh základních řádů ozbrojených sil ČSFR projednalo 8. zasedání kolegia MO ČSFR dne 17. srpna 1990. Předložené návrhy měly některé formální i obsahové nedostatky. Proto bylo uloženo návrhy základních řádů OS ČSFR na základě připomínek z jednání kolegia do 31. ledna 1991 dopracovat a předložit je po projednání se členy kolegia ministru obrany ČSFR společně s návrhem dopisu prezidentu ČSFR k jejich schválení.

Kromě toho bylo uloženo ZMO/VK do 31. prosince 1991 ke zvýšení právního vědomí vojáků připravit metodickou pomůcku, která by populárním způsobem shrnovala všechna práva, ale i povinnosti vojáků, podložené zákony.

K upevnění velení, organizovanosti a vojenské kázně i k zabezpečení dalšího rozvoje demokratizačního procesu v Československé armádě je navrhováno ještě před schválením nové Ústavy ČSFR zavést základní řády jako prozatímní. Předpokladem k tomu ale je novelizace zákona č. 309/1990 Sb. (Branný zákon) a č. 122/1978 Sb. (zákon o některých služebních poměrech vojáků), které jsou připravovány k projednání ve Federálním shromáždění ČSFR v blízké době. Nestane-li se tak, nebude možné řády dát do používání ve stanoveném termínu. Nové řády chceme zavést, pokud se vše podaří, od 1. dubna 1991 v celé Československé armádě. Ověřit je v činnosti vojsk a po schválení Ústavy ČSFR dopracovat do konečné podoby s využitím těchto poznatků.

Je předpoklad, že v období zavádění základních řádů do činnosti vojsk bude zabezpečeno v armádních sdělovacích prostředcích objasnění smyslu jejich vydání a široký výklad, zejména nových ustanovení. K prohloubení informovanosti občanů počítáme s rozvinutím publicity i v civilních hromadných sdělovacích prostředcích.

Do počátku dubna 1991 je vytvořen časový prostor, i když omezený, k zabezpečení přípravy velitelského sboru a vojáků základní služby a k přípravě dalších opatření na jejich důsledné uplatňování ve vojenské praxi.

Na závěr výcvikového roku 1990–1991 budou vyhodnoceny na všech stupních první zkušenosti z uplatňování prozatímních základních řádů v činnosti vojsk.

Novelizovány budou tři základní řády, a to **Řád vnitřní služby** (Zákl-Ř-1), **Řád posádkové a strážní služby** (Zákl-Ř-2) a **Kázeňský řád OS ČSFR** (Zákl-Ř-3). Jejich uvádění do života ozbrojených sil je třeba chápat jako významné politicko-právní opatření, které upraví způsob života ve vojenských součástech i každodenní činnost všech vojáků při plnění jejich vojenských povinností.

Organizovanost, přísná centralizace řízení, vojenská kázeň, zásada nedílné velitelské pravomoci, plnění a zachování zákonů, vojenských předpisů a rozkazů – to všechno jsou zásady, bez nichž se vojenská organizace při prohlubování demokratizace a humanizace služby nemůže obejít. Zá-

kladní řády jsou důležitým prostředkem organizace života vojsk a výchovy vojáků k plnění úkolů bojové přípravy, bojové a mobilizační pohotovosti a připravenosti k odražení každého protivníka. Jejich významná úloha spočívá v tom, že jsou závažnou směrnicí pro činnost a organizaci vojsk.

Základní řády ozbrojených sil ČSFR obsahují závazná pravidla chování příslušníků ozbrojených sil, vyhlášená rozkazem prezidenta ČSFR.

V návrhu Řádu vnitřní služby, koncipovaném do deseti hlav a zredukované přílohové části, jsou zařazeny nové statě pojednávající o poměru vojáka k vlasti, o základních právech a svobodách vojáků, včetně práva petičního, o úkolech vojáka v boji, o spolupráci se sdruženími, o ochraně životního prostředí, bezpečnosti a ochraně zdraví i některé další. Do přílohové části byly zařazeny jako nové přílohy Kronika útvaru a Válečný deník.

V novelizovaných částech jsou charakterizovány ozbrojené síly České a Slovenské Federativní Republiky a jednoznačně je vymezena působnost Řádu vnitřní služby. Všeobecná ustanovení upřesňují, že symbolem vojenské cti, statečnosti a slávy útvaru je vojenský prapor. Vojáci přísahají na vojenský prapor nebo na státní vlajku. Jsou vymezena základní práva a svobody vojáků vycházející z Ústavy ČSFR, zejména právo na ochranu zdraví, léčebnou péči a náboženské vyznání. Jako protiváha práv a svobod jsou jednoznačně vymezeny základní povinnosti vojáků.

V části o vzájemných vztazích mezi vojáky jsou uvedeny požadavky na velitele a jeho vlastnosti. Je objasněna nedílná velitelská pravomoc, iniciativa velitele a jeho odpovědnost. Všeobecné povinnosti velitelů a jiných přímých nadřízených jsou stanoveny podle moderních zásad řízení. Vedle vymezení odpovědnosti jsou učleněny do oblasti rozhodovací, řídicí, metodické, poradní a kontrolní. Zde byla zařazena také stať stížnosti, oznámení a podněty, která již není řešena v Kázeňském řádu a ustanovení byla doplněna konkrétními petičního zákona.

Nadřízeným se ukládá vytvářet prostor pro demokratické vyjádření názoru podřízeného, dovedně uplatňovat principy kritiky a sebekritiky, uvědomování a přesvědčování.

Celá část je koncipována tak, aby byly zabezpečeny podmínky a záruky k zamezení nevhodného jednání s podřízenými a snižování jejich důstojnosti.

Povinnosti jednotlivých funkcionářů od velitele útvaru po vojína tak, jak jsou uváděny v dosavadním Řádu vnitřní služby, byly vypuštěny. Uvažuje se o následném vydání předpisu, ve kterém by byly rozpracovány povinnosti funkcionářů na stupni útvar a níže (až do velitele družstva, osádky, obsluhy) a doplněny i o ty povinnosti, které často vojáci z povolání vykonávají při své tabulkové funkci.

Podobně je rozpracováno vydávání rozkazů a povinnost všestranně zabezpečit jejich provádění, včetně kontroly splnění. V jednání nadřízeného s podřízeným jsou akceptovány zásady jednání, zejména spravedlivost, důslednost,

rozvážnost, vysoká odbornost, osobní příkladnost a nadstranickost. Značná pozornost je věnována otázkám vojenské zdvořilosti a chování vojáků.

V části spolupráce se sdruženími a odborovými organizacemi je velitelům uložena povinnost vytvářet podmínky pro jejich činnost a projednávat s nimi ta rozhodnutí, která se jich zásadním způsobem dotýkají.

Realizace demokratizačních prvků je zabezpečena ustanovením ve statických o rozdělení času a denního řádu. Ne všechny byly zcela sladěny se zájmy a připomínkami, především zástupců Svazu vojenské mládeže. Jedná se o délku celodenního zaměstnání, o zrušení či zachování ranního cvičení, o požadavky na vycházky a volno k opuštění posádky, povolení nošení civilního oděvu na vycházky všemi poddůstojníky a mužstvem a povolení prodeje a konzumace alkoholických nápojů (10⁰ piva) v kasárnách. Oprávněnost těchto požadavků bude i nadále posuzována.

Účelně byla zestručněna a konkretizována problematika vnitřní směny a zvláštnosti vnitřní služby při ubytování vojsk ve VVP.

Upraveno je ukládání a výdej ručních zbraní a střeliva u jednotek. Z oblasti vyzbrojování a technického zabezpečení byla vypuštěna zastaralá a přežitá ustanovení v péči o výzbroj a ostatní techniku.

Zpřesněn je způsob ubytování jednotlivých kategorií vojáků. V ložnicích mužstva se zvyšuje objemový prostor a plocha na jednoho ubytovaného.

Konkrétněji jsou řešeny zásady materiálního a zdravotnického zabezpečení, péče o vojáka a jeho zabezpečení službami. Nově se stanovují povinnosti velitelů v obecné péči o zdraví vyplývající ze zákona č. 20/1966 Sb., včetně vytváření podmínek pro zdravotnické zabezpečení.

Vypuštěno bylo ubytování vojsk v obcích – bude zařazeno do Bojového řádu; ustanovení o požární ochraně – bude zařazeno do samostatného předpisu komplexně řešícího požární ochranu a vzory nápisů v objektech – bude zařazeno do předpisu stavební a ubytovací služby.

Návrh Řádu u posádkové a strážní služby je členěn do tří samostatných částí a sníženého počtu příloh.

V první části, která obsahuje ustanovení k organizaci posádkové služby, se oproti současné normě diferencují posádková velitelství a upravují se zásady jejich zřizování. Stanovuje se složení a působnost posádkové dozorcí služby, způsob vydávání hesel určených ke sladění činnosti stráží a jednotek plnicích zvláštní úkoly na teritoriu posádky. Ustanovení této části zpřesňují opatření obrany a ochrany v posádce, řeší práva a pravomoc orgánů posádkové, strážní a ochranné služby při zadržování osob.

Ve druhé části jsou upravena opatření k organizaci, řízení a výkonu služby při ochraně vojenského majetku. Jsou stanovena diferencovaně podle důležitosti objektů a podle podmínek, v nichž se ochrana majetku provádí. Tomu odpovídá i nově upravená pravomoc velitelů posádek a útvarů.

Podrobně jsou rozpracována ustanovení o strážní a ochranné službě, zvláštnosti při střetnutí se služebními psy a technickými prostředky. Nově

je koncipováno střežení letišť, objektů PVO, železničního vojska, ostraha u samostatných odloučených jednotek, včetně střežení osob umístěných ve věznici.

Ustanovení o pravidlech výkonu služby příslušníky stráže bylo rozšířeno o práva a povinnosti eskorty. Nově byly upraveny zásady použití zbraní strážemi, vojenskými hlídkami, eskortou a ochrannou službou.

Vzhledem k nezbytnosti snižovat počty osob v celodenních směnách byla rozpracována pravidla pro střežení méně důležitých objektů ochrannou službou.

Ve třetí části řešící organizování vojenských přehlídek a účast vojsk na slavnostních a pietních aktech bylo reagováno na skutečnosti vyplývající z novelizace branného zákona a ze současné státní politiky.

Návrh Kázeňského řádu je členěn do 7 hlav, tří příloh a dvou tabulek. Jeho zpracování rozhodujícím způsobem ovlivnila novela přestupkového zákona, který byl schválen Českou národní radou. Novela zákona v § 10 zakotvuje exempci určitého okruhu osob, mimo jiné též osob podléhajících vojenské kázeňské pravomoci s tím, že jednání uvedených osob naplňující skutkovou podstatu přestupku bude projednáno podle zvláštních předpisů. Touto právní normou je zákon č. 122/1978 Sb., o některých služebních poměrech vojáků. Kázeňský řád je jeho prováděcí normou. Je předpoklad, že novelizaci přestupkového zákona schválí také Slovenská národní rada.

Návrh řádu zavádí dva druhy provinění – kázeňský přestupek a přestupek, přičemž o kázeňském přestupku se rozhoduje podle Kázeňského řádu v plné míře a o přestupku v míře omezené v souladu s přestupkovým zákonem.

Z hlediska věcného obsahu jednotlivých hlav je v navrhovaném řádu zapracována řada nových úprav. Oproti současné normě je např. vypuštěna úprava použití zbraně. Vypuštěny jsou kázeňské odměny pro vojáky v základní službě, které se neosvědčily. Při jejich udělování je výrazně posílena pravomoc nižších velitelů, především velitelů rot. V rámci prohloubení demokratizace se zavádí sjednocení druhů odměn pro praporčíky, důstojníky a generály.

V rámci humanizace se snižuje celková výměra trestu vězení pro mužstvo a vypouští se tento druh trestu zcela u poddůstojníků. Trest vězení po službě je nahrazen trestem zostřeného nepovolení vycházek. Jako efektivní trest pro posílení pravomoci nižších velitelů se zavádí trest nepovolení vycházek na 21, resp. 14 dnů. U poddůstojníků zařazených na funkci praporčíků a důstojníků se zavádí peněžitý trest s cílem posílit jejich odpovědnost při plnění služebních povinností. V rámci demokratizace dochází ke sjednocení kázeňských trestů udělovaných praporčíkům, důstojníkům a generálům. Nejvýznamnější změnou tohoto pohledu je zavedení peněžitě sankce – snížení služebního příjmu až o 10 %, nejdéle po dobu tří měsíců.

Pokud jde o práva velitelů při ukládání kázeňských trestů, navržená úprava poskytuje plnou kázeňskou pravomoc vždy přímému nadřízenému počínaje velitelem útvaru.

Podrobnou úpravu obsahuje řízení o kázeňském přestupku s reálnými procesními zárukami pro provinilé osoby. Návrh zavádí jako odvolací instanci pro přezkum všech závažnějších kázeňských přestupků, resp. kázeňských trestů kolektivní orgán – kázeňskou komisí s garancí odborné úrovně, podílu veřejnosti, ale i prvku nedílné velitelské pravomoci.

Část řízení o přestupcích realizuje ustanovení § 10 novely zákona o přestupcích České národní rady. Jednání, která mají charakter přestupku dle přestupkového zákona by v ozbrojených silách projednávali velitelé útvarů, tj. vyšší velitelé s odchylkami uvedenými v této hlavě.

Evidence kázeňských odměn, kázeňských trestů a trestů za přestupky upravuje otázky jejich evidence.

Konkrétněji a nově jsou formulována přechodná a závěrečná ustanovení, kde je mimo jiné upravena kázeňská pravomoc civilních osob na velitelských funkcích, dále problém amnestie (individuální milosti) prezidenta republiky v otázce přestupků (kázeňských přestupků) a otázky týkající se resortu FMV.

Návrh vypouští řadu pasáží, které se neosvědčily nebo jsou nadbytečné, protože dublují jiné služební předpisy.

Závěrem chci konstatovat, že návrh základních řádů je stále v procesu dopracování a prochází změnami. Proto v mém objasnění může dojít k některým nepřesnostem. Úpravy návrhů základních řádů v jejich prozatímní podobě budou ukončeny až podpisem prezidenta republiky.

NĚKTERÉ POZNÁMKY K SYSTÉMU ŘÍZENÍ VE FEDERÁLNÍM MINISTERSTVU OBRANY

FMO je orgánem správy, kterému je kompetčním zákonem do správy svěřena obrana státu a Československá armáda. K výkonu státní správy používá formy řízení, které odpovídají charakteru řízených oblastí a činností, tj. správní řízení a velení.

Efektivní řízení předpokládá, že FMO má přiměřenou hodnotovou orientaci, filozofii své činnosti i organizační kulturu. Organizační kultura je systém duchovních hodnot, tradic a zvyků, které si kolektiv organizace vytvoří a přijme za svoje a tvoří ideový základ pro pracovní aktivitu. Organizační kultura odráží společenské vědomí i ekonomické podmínky a svým působením ovlivňuje vztah k práci, pracovní a inovační aktivitu, pracovní morálku, etiku a kázeň i kvalitu výsledků práce.

Organizační kultura, která se vytvořila v systému centralizovaného plánování a příkazového řízení, nemůže obstát v nových společenských podmínkách. FMO bude muset stále větší část svých potřeb v oblasti zabezpečení obrany, života a činnosti ČSA uspokojovat nákupem výrobků, výkonů, prací a služeb na domácím i světovém trhu na základě smluvních vztahů a za smluvní ceny. Na styku ČSA s tržní ekonomikou je nutné vytvořit potřebná rozhraní, zejména v oblasti moderně pojaté vojenské akvizice. V řízení je nutné výrazně odlišit sféru velení vojskům od sféry správního řízení, ve které se i v ČSA musí uskutečnit přechod k ekonomickým a manažerským formám řízení. Tyto sféry by měly být odděleny i organizačně při uplatnění zásady „velitelství na teritoriu a velitelství na válčišti velí vojskům, orgány správního řízení vytvářejí právní a ekonomický rámec pro samostatnou činnost organizací a prosazování cílů řídicím centrem“.

V cílové orientaci a chování složek FMO dosud převládají organizační kultury funkční a normativní, které se orientují na plnění plánovaných úkolů

vžitými metodami, podle daných normativů a směrnic. **Organizační prvky vystupují vůči svému okolí jako více uzavřený než otevřený systém a orientují se více na stabilitu než dynamický rozvoj. Chybějí organizační kultury zaměřené na větší dynamiku vztahů k okolí, na větší soutěživost, prosazování pokrokových změn, na snahu prosadit se úrovní znalostí a dosaženými výsledky a získat předstih. Stejně tak chybějí kultury orientované na respektování významu lidského činitele a jeho aktivní funkci v řízení. Před FMO stojí úkol vypěstovat organizační kultury orientované expanzivně a proinovačně.**

Vytváření a zdokonalování organizačních struktur v FMO je nutné podřídit vymezování a řešení podstatných stránek systému řízení, zejména řešení podpory realizačních procesů. V tomto procesu bude potřebné uplatnit netradiční přístup k řešení následujících problémů současné organizační struktury FMO:

a) Uplatněná liniově-štabní koncepce vytvořila unifikované, pyramidové, stabilní organizační struktury, ve kterých vytváření organizačních míst podléhá centrální systemizaci a kontrole. Struktury využívají přesně definované kompetenční vztahy, podrobnou reglementaci činností a zásadní komunikaci po vertikále. Jsou vhodné pro stabilní prostředí, ale jen těžko se vyrovnávají se složitými komplexními problémy, s nerutinními postupy a se změnami.

K dosažení potřebných vlastností, jakými jsou pružnost, přizpůsobivost, inovativnost a jednoduchá formální organizace, je nutné obohatit o pružné organizační struktury. Možným řešením je násobná organizační struktura zahrnující strukturu odbornou (útvarovou), řešitelskou (týmovou) a hospodářskou (střediskovou).

b) Genetické (resortně-odvětvové a oborové) pojetí reprodukčního procesu a organizačních struktur se dostává do stále většího rozporu s komplexním charakterem úkolů FMO. Jejich plnění vyžaduje rozsáhlou kooperaci po horizontále, přitom při přechodech mezi pyramidálně organizovanými substrukturami dochází v důsledku centralizace rozhodování i k místnímu pohybu po vertikále. Interdisciplinární charakter úkolů vyžaduje problémově orientovanou organizační strukturu, ve které většina nutných kooperací probíhá v rámci jedné substruktury. V této oblasti je možné využít manažerské formy řízení, zejména řízení podle cílů. Jeho základem by se měl stát v FMO systém zahrnující na vrcholové úrovni strategické řízení (strategické koncepce pro formulování cílů a strategické plánování pro definování programů umožňujících jejich dosažení) včetně řízení strategických zdrojů rozvoje (rozvoj vědy, rozvoj techniky, vzdělávání). Podobně je potřebné konstituovat i další komplexní problémové oblasti, např. systém vojenské aktivizace, systém ekonomického zabezpečení založený na využití ekonomických nástrojů řízení, zejména rozpočtnictví, vnitroarmádního finančního vyrovnávání a zúčtování i práva organizačních celků na tvorbu a užití vlastního rozpočtu.

c) Mnohostupňovitost řízení a centralizace rozhodování prodlužuje informační toky po vertikále, způsobuje informační šumy a zpomaluje odezvu řízení na vzniklou situaci. Zde je možné zkrátit informační toky snížením počtu stupňů řízení a delegováním rozhodovací pravomoci na ty stupně řízení, které mají k problému nejbližší, nejlépe mu rozumějí, jsou na výsledcích řešení bezprostředně zainteresováni a ponesou jeho důsledky. Předpokládá to samozřejmě, aby jednotlivé prvky řízení měly k dispozici prostředky umožňující svá rozhodnutí realizovat, zejména možnost rozhodovat o užití prostředků vlastního rozpočtu.

d) Proces řízení je nedostatečně objektivizován. Schází prvky kolektivního rozhodování (typu řídicích výborů a podvýborů) pro řešení vybraných komplexních problémů. Systém poradenství pro řízení (rady, komise, podkomise, pracovní skupiny) ve značné míře kopíruje samotné řídicí struktury. Ve srovnání s podobnými systémy moderních armád má nízkou autoritu a efektivnost. Nedostatečné jsou nástroje objektivizace (expertizní činnost a nezávislá opo- nentura na všech stupních rozhodování). Přestíž vědy je v ČSA nízká a její vliv na řízení a rozhodovací proces je nedostatečný. V řadě nosných směrů nemá věda dostatečně ucelené a utříděné znalosti, které by byly řídicí sféře pohotově k dispozici pro rozhodování o aktuálních problémech. V systému vědy se úspěšně řeší úkoly v rámci úzkých specializací, nejsou však k dispozici analýzy umožňující srovnání v čase a mezinárodním měřítku, prognózy roz- voje a vojenství a koncepce potřebné pro vrcholové řízení FMO. Řízení není schopno správně definovat problémy a požadavky na vědu s dostatečným předstihem, ani není dostatečně připraveno výsledky vědy si osvojovat a vy- užít. Vědecké, technické a ekonomické informace nejsou v potřebné míře rekonstruovány ve znalosti a využívány pro řízení. Tyto známé skutečnosti nelze jen konstatovat, ale je nutné je změnit.

V FMO je potřebné vytvořit proinovační prostředí založené na osvojování, transferu a využívání moderních nemateriálových technologií. To je možné dosáhnout realizací komplexního programu informatizace. Významným opatřením se může stát konstituování Institutu pro strategická studia. Prioritním úkolem tohoto pracoviště se musí stát vytvoření poznatkové základny a informačních fondů, osvojování a transfer technologií pro vrcho- lové řízení v FMO.

VOJENSKÁ SLUŽBA A PROFESIONALIZACE ARMÁDY

Vojenská služba je ve všech armádách světa strukturována. Struktury zahrnují různé druhy a typy vojenské služby a jejich varianty. Ty se v jednotlivých armádách podstatně liší v závislosti na historických a aktuálních podmínkách. Vojenská služba zahrnuje v každé armádě nejméně dva druhy vojenské služby a několik dalších typů vojenské služby.

Základními druhy vojenské služby jsou:

- **Povinná vojenská služba**, stanovená na základě branného zákona k všeobecné nebo částečné branné povinnosti. Ta se dělí na pravidelnou, nebo miliční vojenskou službu. Miliční služba může být pohotovostní (prodloužením závazku k činné službě se zkracuje nebo ruší povinnost k záložní službě), nebo stálá (po ukončení základní vojenské služby trvá až do stanovené věkové hranice).

- **Dobrovolná vojenská služba**, tj. služba vojáka z povolání za plat na základě uzavřené smlouvy. Ta může být na dobu určitou (na dobu krátkou – 3 až 11 let, na dobu delší – 12 až 15 let), dále na dobu neurčitou (s počátečním zámyslem vykonávat ji jako podstatnou část životní dráhy, výjimečně jako celoživotní povolání), nebo ještě miliční (za podmínek stanovených smlouvou).

- **Záložní vojenská služba**, jež se většinou rozčleňuje na **povinnou** (vykonávaná po skončení povinné základní vojenské činné služby až do stanovené věkové hranice), nebo **dobrovolnou**, která je vykonávaná po odchodu z vojenské činné služby na základě uzavřené smlouvy, či vykonávaná jako jediný druh vojenské služby po dobu určitou nebo do stanovené věkové hranice.

Mezi jednotlivými druhy typu a podtypu vojenské služby vzniká v ozbrojených silách svébytná matice vztahů, která umožňuje optimalizovat strukturu vojenské služby podle aktuálních podmínek, zejména ji dlouhodobě nebo krátkodobě (i na jeden rok) přizpůsobovat demografickému vývoji, ekonomické a vojenskopolitické situaci, zamestnanosti a potřebám doplňování ozbrojených sil. Vzhledem k vazbám nelze ze systému vojenské služby vytrhovat jeho jednotlivé části a posuzovat je samostatně.

Systém vojenské služby musí zabezpečovat potřeby mírového i válečného doplňování ozbrojených sil. Zákonodárství většiny států (včetně států s dobrovolnou vojenskou službou) dává proto možnost zavést všeobecnou brannou povinnost při vyhlášení stavu národního ohrožení nebo nouze k zabezpečení válečného doplňování. K zabezpečení mírového doplňování ozbrojených sil při vzniku zvýšeného ohrožení se

zpravidla dává hlavě státu možnost povolání zálohy k vojenské činné službě bez předchozího vyhlášení stavu národního ohrožení nebo stavu národní nouze. Maximální počet povolávaných osob a maximální doba jejich povolání jsou stanoveny zákonem.

Systém vojenské služby je v řadě armád pružný a umožňuje do určité míry volit druh a typ vojenské činné služby, např.:

- prodloužením základní vojenské činné služby dosáhnout zkrácení záložní služby nebo se závazku k záložní službě zcela zprostit,
- prodloužením závazku k záložní službě dosáhnout zkrácené délky základní služby,
- absolvovat vojenskou přípravu v průběhu studia na civilní vysoké škole a vykonávat pouze záložní vojenskou službu.

Struktura vojenské služby v každé armádě vychází ze společenských podmínek a národních tradic. Je nepřenositelná v prostoru i čase do jiných společenských podmínek.

Pro dobrovolnou vojenskou službu má rozhodující význam motivace. Významnými motivačními prvky jsou společenské postavení vojáka, možnost seberealizace, finanční ohodnocení, perspektiva osobního růstu a uplatnění v civilním životě po odchodu z armády, vysoká úroveň zabezpečení kulturních, sociálních a materiálních podmínek života vojáků a jejich rodinných příslušníků aj.

Identifikace potřeb armády

Z hlediska postupného přechodu k dobrovolnické armádě bude i v ČSA účelné kategorizovat potřeby pro doplňování ozbrojených sil s přihlédnutím k zahraničním zkušenostem.

Pro doplňování ozbrojených sil budou potřebné tyto kategorie vojáků:

- mužstvo (vojini, členové družstev, osádek, počet jednotlivých druhů vojsk a služeb),
- poddůstojníci (specialisté, velitelé družstev, v některých armádách až zástupci velitelů čet),
- praporčíci (specialisté a náčelníci určitých úseků týlových služeb a zabezpečení armády, zástupci velitelů čet, někde až velitelé čet),
- důstojníci (tato kategorie je bohatě členěna jak horizontálně – podle druhů ozbrojených sil, služebních profesních kariér, funkčních oblastí aj. i vertikálně – podle stupňů velení: jednotka, útvar, svazek, svaz, centrální orgány druhu ozbrojených sil, koaličních ozbrojených sil, podpůrně i v jiných rozměrech, např. podle délky smluvního závazku k vojenské činné službě).

Při této kategorizaci pro každou dobrovolnickou armádu obecně platí, že obtížnost doplňování ozbrojených sil se zvyšuje se snižováním úrovně kategorie vojáků. V ekonomicky nejvyspělejších státech se daří doplňovat ozbrojené síly důstojníky bez větších potíží, doplňování praporčíků může v určitých obdobích působit problémy, doplňování poddůstojníků je většinou vážným problémem a doplňování mužstvem je ve všech armádách (s výjimkou USA) trvale neuspokojivé. Nemožnost zabezpečit doplňování armády mužstvem na základě dobrovolné vojenské služby se řeší převážně uzákoněním částečné branné povinnosti. Pro zlepšení situace se v jednotlivých armádách vytvářejí složité systémy motivace, hmotné zainteresovanosti a zvyšování přitažlivosti vojenské činné služby pro všechny kategorie vojáků.

Ve výstavbě ČSA bude vhodné realizovat postupný přechod na dobrovolnickou armádu směrem od nejvyšší kategorie k nejnižší. Varianty řešení je potřebné nejprve prověřit v praxi a teprve po prokázání jejich životaschopnosti přikročit k omezování nebo zrušení všeobecné branné povinnosti.

Identifikace zdrojů doplňování armády

Možné zdroje doplňování dobrovolnické armády pro jednotlivé kategorie vojáků představují:

- občané se základním nebo nedokončeným středním vzděláním (nekvalifikovaní nebo vyučení v oboru),
- absolventi středních všeobecně vzdělávacích nebo odborných škol,
- absolventi vysokých škol,
- vojáci v záloze,
- ženy (v některých armádách jsou zařazovány i na funkce u bojových jednotek, množství vojáků z povolání je v řadě armád několiknásobně větší než v ČSA).

Schopnost mobilizovat tyto potenciální zdroje a efektivně jich využít v průběhu vojenské činné služby bude záviset na systémově pojatých a synergicky působících opatřeních. Předpokladem efektivnosti systému opatření je:

- dostatečné odhodlání obyvatelstva bránit dominantní hodnoty společnosti,
- přiměřená společenská prestiž a přitažlivost vojenské služby a přiměřené společenské postavení vojáků,
- znalost společenské situace zejména demografického vývoje, vývoje zaměstnanosti, hmotných a duchovních podmínek života a motivace jednotlivých kategorií obyvatelstva (např. poskytování stipendií posluchačům vysokých škol, kteří podepíší závazek k vojenské činné službě po skončení studia),
- zabezpečení životní perspektivy a snadného obousměrného přechodu mezi civilní a vojenskou životní dráhou v různých kritických bodech služební kariéry,
- demokratizace a humanizace vojenské služby, dobré pracovní a životní podmínky i pro rodinné příslušníky, adekvátní kompenzace těžkosti vojenské služby.

V některých armádách rozvíjejí činnost náborová střediska ozbrojených sil, která efektivně využívají znalosti společenských podmínek pro zainterесování občanů na vojenské činné službě.

Služební kariéra vojáka z povolání

Rozhodování občana o vlastní životní dráze a vhodnosti zařadit do ní krátkodobě nebo dlouhodobě vojenskou činnou službu usnadňuje definování služebních kariér pro různé vojenské profese. Velmi rozmanité druhy služebních kariér pro různé kategorie vojáků z povolání vykazují tyto společné rysy:

- jasně, srozumitelně a jednoznačně definují podmínky, (zpravidla věk, vzdělání a praxi) pro jednotlivá možná místa vstupu do služební kariéry;
- v každé služební kariéře jsou definovány kritické body, spojené zpravidla s dosažením fyzického věku a dovršením určitého počtu služebních let; předem jsou jednoznačně definovány podmínky, které musí voják splnit (např. úspěšný průběh dosavadní služby, dosažení vyššího stupně vzdělání, prodloužení závazku k činné službě), aby mohl kritický bod překonat, tzn. být ustanoven do vyšší funkce a povýšen

do vyšší vojenské hodnosti; ozbrojené síly vytvářejí potřebné předpoklady pro jejich splnění, zejména jsou schopny zajistit právě v době dosažení kritického bodu vzdělání, které je v dané profesi předepsáno pro vyšší funkci a hodnost. Vojáci, kteří kritický bod služební kariéry nepřekonaají, zpravidla setrvávají na zastávané funkci v přiznané vojenské hodnosti, výjimečně musí z armády odejít – služební kariéra dává „naději všem“, mohou se v ní výhodně uplatnit i vojáci se smluvními závazky na krátkou dobu, zabezpečuje vzdělání a kvalifikaci pro úspěšný přechod na civilní životní dráhu aj.

Systém vojenského vzdělávání

Systém vojenského vzdělávání je jedním z nejdůležitějších prvků doplňování profesionální armády důstojníky. Je výrazně orientován na maximální mobilizaci potenciálních zdrojů doplňování dobrovolnické armády, jejich efektivní využití v průběhu vojenské činné služby a na vytváření předpokladu pro jejich úspěšný návrat na civilní životní dráhu.

Při projektování nového systému vojenského vzdělávání v ČSA bude účelné analyzovat podrobněji zejména následující charakteristické rysy vzdělávacích soustav moderních dobrovolnických armád:

- systém vojenského vzdělávání ozbrojených sil zahrnuje soustavu vojenského školství, systém vzdělávání na civilních vysokých školách a mimoškolské vzdělávání,
- pojetí soustavy vojenského školství vychází se specifického nezastupitelného poslání ozbrojených sil, kterým je vedení ozbrojeného zápasu, především vedení operací a bojů; soustava vojenského školství je proto převážně nebo výlučně orientovaná na přípravu velitelů a důstojníků štábů pro jednotlivé stupně velení; ostatní funkce v ozbrojených silách jsou považovány za analogy funkcí civilní státní správy (např. funkce ekonomické, technické, sociální, v oblasti zdravotnictví aj.); příprava specialistů těchto profesí a potřebné doplňování znalostí velitelů a štábních důstojníků v těchto speciálních oblastech jsou prováděny různými formami studia na civilních vysokých školách; přijetí absolventa civilní školy za důstojníka v činné službě a jeho zařazení na funkci analogickou civilní právě pak vyžaduje pouze krátkodobé školení na vojenské škole (zpravidla v trvání do 6 měsíců),
- se zvyšováním stupně velení klesá podíl vojenské školské soustavy na vzdělávání a vzrůstá podíl vzdělávání na civilních školách a v různých mimoškolských vzdělávacích institucích (např. manažerské a podnikatelské školy),
- oborovému pojetí studia (přesnému vymezení studijních směrů, oborů a specializací) je nadřazeno pojetí funkční a účelové; cílem studia je připravit důstojníka pro výkon funkce na konkrétním stupni velení; speciální znalosti potřebné pro specifickou variantu této funkce jsou doplňovány ve specializačních kurzech (např. absolvent důstojnické školy získává vzdělání pro zastávání funkce velitele čety, velitelem tankové, spojovací nebo ženijní čety se stává až po ukončení specializačního kursu),
- soustava vojenského školství vytváří pružný organizační systém, který je schopen zabezpečit poskytnutí vzdělání příslušné úrovně a příslušného zaměření všem důstojníkům, kteří právě dospěli do kritického bodu služební kariéry; pro přípravu důstojníků a generálů na nejvyšší funkce státní správy se vytvářejí pružné systémy typu „**vysoké vojenské učení**“, které jsou schopné vytvořit účelovou formu studia se specifickými učebními plány a programy na požádání i pro malý počet posluchačů).

V rozmanitosti systémů vojenského vzdělávání jednotlivých armád je možné identifikovat dvě rozdílné krajní tendence.

„Koncepce velkorysého investování pro budoucnost ex ante“ poskytuje uchazeči před ustanovením do první velitelské funkce velitele čety a jmenování do základní důstojnické hodnosti poručíka úplné vysokoškolské vzdělání civilní i vojenské. Tato investice umožňuje organizovat jeho další přípravu na ustanovení do vyšších funkcí a jmenování do vyšších hodností v kritických bodech služební kariéry pouze formou krátkodobého (týdny, maximálně měsíce) studia (postgraduální studium, zdokonalovací a specializační kursy). Značná rizika spojená s tímto přístupem se omezují náročným výběrem uchazečů a vyřazováním posluchačů neschopných složit předepsané zkoušky již v počátečních etapách studia.

„Koncepce opatrného přístupu a investování až ex post“ poskytuje uchazeči jen nejnужnější znalosti potřebné pro zastávání funkce velitele čety. Absolvent studia je zařazen na funkci zástupce velitele (jen výjimečně velitele) čety a jmenován do hodnosti praporčíka nebo podporučíka. Uchazeči, kteří prakticky prokázali schopnost velet jednotce a všestranně se osvědčili ve výkonu funkce, jsou vysíláni do kandidátské vojenské školy. Po jejím absolvování jsou ustanoveni do funkce velitele čety a jmenování do hodnosti poručíka. Specializace pro určitý druh vojska se poskytuje až v následném specializačním kursu. Vojenské a civilní vysokoškolské vzdělání je poskytováno až v určitých kritických bodech služební kariéry.

Vojenský výcvik

Základním prvkem systému doplňování dobrovolnické armády mužstvem a poddůstojníky je vojenský výcvik. Zahraniční zkušenosti potvrzují, že požadavky základního výcviku vojína je možné splnit v průběhu jednoho, maximálně tří měsíců. Výcvik specialistů navazující na základní vojenský výcvik trvá zpravidla 3 až 5 měsíců, jen v několika málo nejnáročnějších specializacích je delší.

Vzhledem k nepřetržitosti náboru a z důvodů zabezpečení vysoké efektivnosti vojenského výcviku zřídily některé armády speciální výcviková střediska druhů ozbrojených sil, která jsou podřízena velitelstvím výcviku. Výcvikové středisko je schopno na základě požadavku zabezpečit výcvik jednotlivce, družstva, čety, roty, praporu, pluku a brigády a výcvik velitelů a štábů svazků a svazů.

Součástí vojenského výcviku (zpravidla jeho završením) je prověření efektivnosti výcviku a sladění bojové činnosti ve dvoustranném cvičení s vojsky (zatím do stupně brigády). „Nepřítel“ potřebné úrovně představují vojska výcvikového střediska, která jsou vycvičena ve vedení operací a bojů podle vojenské doktríny, operačních a bojových řádů armád potenciálního nepřítele. Automatizovaný výcvikový systém umožňuje vyhodnocovat průběh boje v reálném čase, stanovit stupeň vycvičenosti a bojovou efektivnost cvičících vojsk a připravit programy pro výcvik vojsk a zdokonalovací výcvik velitelů a štábů ve stálých posádkách. Pro snížení nákladů na výcvik zapojuje výcvikové středisko cvičícím vojskům jejich organické těžké zbraně (tanky, bojová vozidla pěchoty aj.), které není nutné do výcvikového prostoru ze stálých posádek přesunovat.

Přitažlivost vojenské činné služby z povolání na úrovni mužstva a poddůstojníků je podporována rozsáhlým komplexním programem demokratizace a humanizace vojenské služby, platovým ohodnocením, reálnou kompenzací všech nevýhod a těžkostí vojenské služby a zajištěním příznivých podmínek pro normální život vojáků a jejich rodin. Program sleduje cíl, aby vojáci této kategorie prodlužovali svůj závazek k vojenské činné službě a nejschopnější z nich usilovali o přechod do vyšších kategorií.

Záložní vojenská služba

Vojáci v záloze jsou nejkvalitnějším a jediným pohotovým zdrojem válečného doplňování dobrovolnických armád. Zavedení částečné nebo všeobecné branné povinnosti až s vyhlášením stavu národního ohrožení nebo národní nouze znamená v dobrovolnických armádách mobilizaci zdrojů, které nejsou vycvičeny a jejichž příprava k bojové činnosti si vyžádá určitý čas a úsilí. Z tohoto důvodu je přípravě záloh věnována ve všech dobrovolnických armádách mimořádná pozornost.

Vedle obecně rozšířeného systému výcviku záloh jejich periodickým povoláváním na vojenská cvičení do dosažení stanovené věkové hranice se používají i systémy intenzivního výcviku záloh a průběhu časově omezené záložní vojenské služby. Mezi nejpropracovanější patří v tomto směru systém výcviku záloh pozemního vojska armády USA.

Studenti civilních vysokých škol mají možnost absolvovat v průběhu řádného studia 2 až 4letý vojenský výcvik organizovaný výcvikovým velitelstvím. Po podepsání závazku k záložní vojenské službě (v případě dvouletého výcviku na 6 let, při čtyřletém výcviku na 8 let) a složení zkoušek se stávají důstojníky v záloze a jsou jmenováni do hodnosti poručíka. Záložní služba v Národní gardě nebo zálohách pozemního vojska zahrnuje každý měsíc cvičení v trvání 2 dnů (víkend) a každý rok zdokonalovací výcvik v trvání 14 dnů po celou dobu závazku k záložní vojenské službě. Záložní důstojník má možnost přejít kdykoli do vojenské činné služby a podepsáním závazku na nejméně tři roky zrušit svůj závazek k záložní vojenské službě. Zájem o záložní vojenskou službu je podporován silnými motivačními prvky (např. stipendium po dobu vysokoškolského studia, plat za záložní službu, úhradu nákladů spojených s výcvikem).

Postupný přechod ČSA na dobrovolnický typ armády by přinesl mnoho kvalitativně nových problémů, které v ČSA nebyly dosud nikdy řešeny. Předpokladem jejich úspěšného řešení je:

- **podrobná analýza potřeb naší armády, zdrojů jejich pokrytí a společenských podmínek, které ovlivní využitelnost těchto zdrojů,**
- **kategorizace potřeb mírového a válečného doplňování armády, zpracování koncepcí vzdělávání, výcviku a vypracování systému sociálních opatření k realizaci programu,**
- **postupné ověřování životaschopnosti a efektivnosti jednotlivých koncepcí a jejich postupná integrace do jednotného systému personální výstavby,**
- **provádění úprav branného zákona až na základě ověření správné a spolehlivé funkce systému v praxi.**

Plukovník Ing. Jaroslav Š k o p e k

VELITELSKÉ SHROMÁŽDĚNÍ U FMO

Velitelské shromáždění (VS) u FMO s hlavními funkcionáři Československé armády, které se uskutečnilo ve dnech 15. až 19. 10. 1990, se v mnohém odlišovalo od obdobných zaměstnání v minulých letech. Obsah i způsob vycházel z nutnosti řešit zcela nové problémy spojené s přestavbou ČSA v moderní armádu založenou na demokratických principech, odpovídající potřebám naší společnosti a směřující k profesionalizaci. Víím, že většina našich generálů a důstojníků byla o obsahu velitelského shromáždění FMO postupně informována v průběhu velitelských shromáždění jednotlivých stupňů velení cestou přímé podřízenosti. Nebudu se proto ve svém článku zabývat podrobným obsahem jednotlivých zaměstnání, ale chci seznámit vojenskou veřejnost s celkovou koncepcí shromáždění a také vyvolat zájem o spolupráci při řešení nových úkolů, se kterými se bude armáda potýkat v nejbližších letech.

Celkové pojetí formy přípravy generálů a důstojníků se změnilo. Od samého počátku přípravy velitelského shromáždění byl přijat záměr upustit od klasického předávání nových poznatků a přezkušování znalostí podřízených, ale připravit program, který umožní seznámit nejvyšší velitelský sbor ČSA s hlavními záměry a návrhy opatření přestavby Československé armády v souladu s připravovanou vojenskou doktrínou a zároveň využít zkušeností, názorů účastníků shromáždění k doplnění či opravám předkládaných návrhů. To vše představovalo řešit značný rozsah otázek spojených se změnami v organizaci i dislokaci armády a v teoretické oblasti zásady přípravy vedení soudobých operací k obraně území státu. Jednotlivá zaměstnání byla proto připravována jako názorový základ k vedení diskuse v širokém plénu i v odborných skupinách. Část času byla věnována praktickým ukázkám organizace režimu života vojsk u útvaru podle nových základních předpisů. I zde

však byla vyhrazena potřebná doba pro vyjádření názorů účastníků shromáždění na způsoby, jak uvést v život nejdůležitější ustanovení předpisů.

První den velitelského shromáždění (15. 10.) byl podle mého názoru z hlediska obsahu probíraných otázek nejdůležitější, proto jednotlivým zaměstnáním tohoto dne budu věnovat větší pozornost, než těm dalším. Zaměstnání zahájil ministr obrany úvodním vystoupením, ve kterém se zabýval etapami přestavby Československé armády **do roku 2005**, jejímž cílem je **vybudovat plně profesionální armádu, začleněnou do celoevropského bezpečnostního systému, vyzbrojenou moderní technikou a se zachováním všeobecné branné povinnosti**. Tato armáda by měla mít **70 000 až 90 000 osob**, přičemž **základní služba by měla trvat 3 až 6 měsíců**. Dosažení tohoto stavu se má uskutečnit postupně **ve třech etapách**, základ bude položen již v tomto výcvikovém roce.

S hodnocením situace v armádě a úkoly demokratizace vystoupil **poradce prezidenta ČSFR Jiří Křížan**. Dosavadní změny v životě armády označil za první kroky v procesu demokratizace. Ta je pro armádu zcela novým úkolem. **Učit se demokracii musí všichni – poručík i generálporučík.**

Otázkami **procesu odzbrojení v Evropě a tendencemi vývoje ozbrojených sil** se zabýval **náčelník zpravodajské správy generálního štábu**. Charakterizoval dynamický vývoj situace v Evropě, rozpad blokového pojetí bezpečnosti a poukázal na nezvratnost helsinského procesu. **Evropa přestává být hlavním světovým válčištěm**, její státy přehodnocují své vojenské doktríny a na základě principu dostatečnosti snižují počty ozbrojených sil. **Evropa již není a nebude dějištěm konfrontace.**

S **návrhem vojenské doktríny** seznámil účastníky shromáždění **ministr obrany**. V dalším návazném zaměstnání se zabýval koncepcí obrany ČSFR v podmínkách nového bezpečnostního systému v Evropě. Podle mého názoru tato zaměstnání, včetně úvodního vystoupení ministra obrany, tvořila souhrn nejdůležitějších, zcela nových otázek strategie a operačního umění, jež bude nutné vyřešit a rozpracovat v nejbližším období.

Této problematice bude věnována i **vojenskovědecká konference FMO v únoru 1991.**

Velmi kriticky a otevřeně k oblasti **vojenského školství** vystoupil **zástupce ministra obrany**. Uvedl příčiny současných nedostatků. V souvislosti s problémy adaptace absolventů vojenských vysokých škol na velké (s podmínkami školy nesrovnatelné) obtíže služby u bojového útvaru, mě zaujal názor, že k usnadnění adaptace nelze zhoršovat podmínky života ve škole, ale měnit k lepšímu podmínky života vojáků z povolání u útvaru, zejména zlepšit vztah k mladým, začínajícím důstojníkům.

Zajímavý byl i **návrh modelu dlouhodobého (celoživotního) systému přípravy důstojníka**. Po absolvování vojenské školy by následovaly, při přípravě k ustanovení do vyšší funkce, **akademické kursy** (tři stupně po dvou semestrech) i **systém třídních zkoušek** s finanční motivací.

Druhý den (16. 10.) byl věnován problematice **bojové a mobilizační pohotovosti v období organizačních změn ČSA** a objasnění podstaty těchto změn **do roku 1993.**

Se zájmem se setkala vojensky netradiční vystoupení Ing. J. Horáka, generálního sekretáře Svazu PTP (pomocných technických praporů), odborníka v oblasti řízení, který rozebíral široké možnosti využití síťového grafu v rozhodovacích procesech. Podnětné byly i jeho názory na zlepšení podmínek základní vojenské služby pro přípravu vojenské i civilní kvalifikace.

Třetí den (17. 10.) se uskutečnily praktické ukázky v žatecké posádce. Obsahem byla aplikace připravovaných nových základních řádů na podmínky útvaru: uspořádání denního řádu, řešení vzájemných vztahů mezi vojáky, způsob zaměstnání, složení posádkové směny atd. Jednotlivé ukázky a výklad k nim byly pojaty jako návrhy a v odpoledních hodinách jim byla věnována diskuse, z níž vyplynuly dotazy a konkrétní připomínky k uspořádání denního řádu, právům a povinnostem vojáků základní služby.

Společnou část velitelského shromáždění ukončil náčelník generálního štábu – náměstek ministra obrany.

Ve dnech 18. a 19. 10. za řízení náčelníků správ a samostatných oddělení FMO se uskutečnily odborné části shromáždění, které byly zaměřeny na řešení hlavních úkolů nového výcvikového roku v jednotlivých druzích vojsk, speciálních vojsk a služeb.

Velitelské shromáždění založené na společném projednání nových úkolů, vzájemné výměně zkušeností a názorů na nejdůležitější otázky blízké perspektivy Československé armády se ukázalo velmi účinným nástrojem přípravy podřízených a zároveň způsobem řešení úkolů. Získané poznatky budou předmětem další práce generálního štábu při přípravě jak vojensko-vědecké konference, tak i velitelsko-štábních cvičení s podřízenými svazky. Tyto poznatky bude vhodné doplnit i o názory, které vzniknou při velitelských shromážděních organizovaných podřízenými svazy.

Nadcházející období bude vyžadovat zásadní řešení v oblasti strategie, operačního umění, taktiky i organizace života vojsk. Kvalitě přijímaných opatření by jistě prospělo využít i názoru širšího okruhu vojenské veřejnosti. Bylo by proto potřebné využít možností časopisu Vojenská mysl a na jeho stránkách vést diskusi k těmto aktuálním otázkám.

OBRANA MĚSTA V OBRANNÉ OPERACI

Terén svou konfigurací a charakterem bezprostředně ovlivňuje bojovou činnost vojsk. Nejčastěji to bývá tak, že ta vlastnost terénu, která napomáhá útoku, působí nepříznivě na obranu a naopak. Mohou se ovšem také vyskytovat vlastnosti terénu, které se buď nepříznivě nebo naopak kladně promítanou jak do útoku, tak i do obrany. K nim např. patří vodní toky a příčné hřbety, které jsou překážkou především pro útočníka, ale mohou být překážkou také pro obránce při vedení protiztečí, protiúderů a protiútočných operací.

Mezi součástí terénu patří také sídliště. Jejich četnost, poloha, velikost a způsob výstavby ovlivňují možnosti vedení činnosti jak obranné, tak útočné. Zejména v podmínkách Evropy je v důsledku hustého osídlení poměrně velký počet sídlišť různé velikosti. Vedle existujících malých a zejména středních sídlišť přibývá neustále sídlišť městského typu.

Všechno to, co je součástí terénu, co mu vtiskuje jeho ráz, co spoluvytváří jeho charakteristiku musí brát v úvahu velitelé a štáby všech stupňů při organizování, plánování a řízení bojové činnosti vojsk. Zvláštní pozornost je proto třeba věnovat také sídlištím. Dosavadní praxe zejména na operační úrovni tomu zatím nenasvědčuje. Sídliště jsou zde brána jako běžná součást vedení operací a přitom zejména v obraně mohou mít, ne-li rozhodující, pak alespoň značný význam pro její úspěch či neúspěch. Dokazují to zkušenosti z druhé světové války, např. získané při obraně Stalingradu, Leningradu a dalších měst sovětskými vojsky, dále při obraně Berlína a Cách Wehrmachtem, ale také zkušenosti z války na Blízkém východě (bitva o Suez), v Koreji a dalších zemích.

Vyhodnocení hustoty sídlišť v Evropě

Střední Evropa a Evropa vůbec patří k nejhustěji osídleným částem naší planety. Z jejího vojenskogeografického vyhodnocení z hlediska hustoty a velikosti zde vybudovaných sídlišť vyplývá řada poznatků, které mohou sehrát významnou roli při organizování obrany na všech stupních.

Statistické údaje ukazují, že v průměru na 10 000 km², to znamená na plochu 100 × 100 km, připadá kolem 600 sídlišť s různým počtem obyvatel a tomu také odpovídajících velikostí. Protože všechna sídliště jsou vybudována na volném prostoru, je třeba od plochy 10 000 km² odečíst, jak vyplývá z charakteru terénu zejména ve střední Evropě, v průměru 1/3 na zalesněný prostor, což je okolo 3 400 km². Po odečte-

ni této plochy zůstává z 10 000 km² (100 km × 100 km) plocha okolo 6 600 km², na níž je v evropských podmínkách rozmístěno v průměru kolem 600 sídlišť různých rozměrů od vesnic přes městečka až po města. V praxi to znamená, že na každých 11 km² (6 600 km² : 600) připadá jedno sídliště v podstatě bodové velikosti (velikost sídliště je v uvedených 11 km² zanedbána). To pochopitelně neodpovídá skutečnosti. Každé sídliště totiž podle své velikosti, závislé do značné míry na počtu obyvatel, má určité rozměry. Určit je lze opět jen orientačně na základě statistiky a praktických poznatků.

Ze statistiky lze vyvodit, že na 10 000 km² terénu připadá v průměru z uvedených 600 sídlišť okolo:

- 6 až 7 sídlišť s 20 000 až 50 000 obyvateli,
- 2 až 3 sídliště a 50 000 až 100 000 obyvateli,
- do 1 sídliště nad 100 000 obyvatel.

Z těchto statistických údajů je vidět, že v prostoru 100 km × 100 km, tj. 10 000 km², je v průměru kolem deseti sídlišť městského typu a okolo 590 malých a středních vesnic či městeček.

Na základě praktických poznatků je možné pak orientačně stanovit průměrnou (bez ohledu na počet obyvatel) velikost sídliště městského typu 8 km × 8 km, tj. 64 km². Při deseti těchto sídlištích je to celkem 640 km² zastavěné plochy. Pro 590 malých a středních vesnic, městeček lze kalkulačně uvažovat s jejich průměrnými rozměry 2 km × 2 km, což jsou asi 4 km² na jedno sídliště, na všech 590 pak 2 360 km². Všemi sídlišti zastavěná plocha činí dohromady 3 000 km² (města 640 km² a ostatní 2 360 km²).

Volnou plochu (bez lesů a sídlišť) v prostoru 100 × 100 km tvoří zbývajících 3 600 km².

Z hlediska organizování a vedení bojové činnosti jsou pro ujasňování úkolu a hodnocení situace důležité závěry o průměrném rozmístění, lépe řečeno o vzájemných vzdálenostech jednotlivých měst a ostatních sídlišť v normálně obyvatelném prostředí (bez lesů) daného prostoru 10 000 km².

Potřebné údaje lze zjistit následujícím způsobem:

- u měst:

● od k osídlení vhodné plochy 6 600 km² se odečte celková plocha městských sídlišť, tj. 640 km² (10 × 64 km², tj. 8 km × 8 km),

● zbytek 5 960 km² se podělí uvažovaným počtem měst, tj. 10, což je 596 km²,

● podíl 596 km² je plocha kruhu, z níž lze orientačně vypočítat vzdálenost mezi sídlišti městského typu podle vzorce pro plochu kruhu $P = \pi r^2$; přitom je uvažováno, že místo je uprostřed dané plochy 596 km² (není v kruhu započtena) a středem kružnice je kterýkoli bod obvodu města a kružnice z tohoto bodu opsaná směrem z města do prostoru, který na ně (město) připadá; v daném případě

$$596 \text{ km}^2 = \pi r^2; r^2 = 596 : 3,14; r = \frac{1}{2} \text{ vzdálenosti mezi sídlišti,} \\ r^2 = 181 : r = \sqrt{181} = 14.$$

Z počtu lze vyvodit, že mezi jednotlivými sídlišti městského typu je průměrná vzdálenost kolem 28 km (od každého sídliště směrem k jinému je 14 km vzdálenost po obvodu na ně připadající plochy 596 km²; pro dvě sídliště to znamená 2 × 14 km).

Obdobným způsobem se vypočte vzájemná vzdálenost 590 sídlišť malého a středního typu:

- od 6 600 km² se odečte celková osídlená plocha 640 km² + 2 360 km² = 3 000 km²,
- zbytek 3 600 km² se podělí 590 sídlišti = 6,1 km²,
- 6,1 km² = 3,14 · r², r² = 1,96 km², r = $\sqrt{1,96 \text{ km}^2} = 1,4 \text{ km}$.

Průměrná vzdálenost mezi jednotlivými sídlišti malého a středního typu je tedy kolem 3 km.

V závislosti na velikosti sídliště a jeho významu je každé z nich komunikačním uzlem. Při jejich obraně se z nich vytváří přirozená překážka pro pohyb útočících vojsk a jejich postup se tak zpomaluje nebo usměrňuje. Spojení této vlastnosti s cílevědomým organizováním paleb a manévru všeho druhu může pak sehrát rozhodující roli při plnění obranných úkolů na všech stupních.

Z této analýzy vyplývá, že ve středoevropských a všeobecně v evropských podmínkách lze terén rozdělit v podstatě na tři stejné části: lesy, sídliště, volný prostor – pole. Tato skutečnost rozhodujícím způsobem ovlivňuje vedení bojové činnosti a tedy také operací. Důkladná analýza a vyhodnocení terénu musí proto být trvalou součástí práce velitelů a štábů všech stupňů. Zvláštní pozornost je třeba věnovat zejména sídlištím. Sama o sobě jsou přirozenou překážkou v postupu útočících vojsk a ve spojení s ochranou v jejich domech rozmístěných obránců se tato vlastnost sídlišť ještě zvyšuje. Je proto žádoucí, aby obránce těchto možností dokonale využil. Vzdálenosti mezi malými a středními sídlišti kolem 3 km lze téměř přehradit zbraněmi sousedících motostřeleckých rot a praporů. Obdobně mezery mezi většími městy lze téměř v plném rozsahu pokrýt dělostřeleckými palbami.

Význam sídlišť pro organizování, plánování a vedení obranné bojové činnosti jak vševojskovou armádou, tak jí podřízenými stupni ještě dále zvýrazní charakteristika sídlišť, zejména měst.

Charakteristika sídlišť s důrazem na města

Jak vyplývá z vojenskogeografického vyhodnocení, většina sídlišť nebo alespoň jejich centra jsou v členitém terénu převážně umístěna v údolích, jimiž protékají různé velké vodní toky. Tato skutečnost alespoň zpočátku dávala sídlištím podélný oválný tvar podle směru údolí. Dále v souvislosti s pokračující zástavbou se především města ze své původní rozlohy a tvaru rozšiřovala různými směry v závislosti na možnostech výstavby ve svém okolí.

V rovinatém terénu se sídliště naopak měla možnost hned od počátku svého vzniku rozvíjet rovnoměrně na všechny strany a měla proto původně v podstatě kruhový půdorys. S postupující civilizací zejména budováním komunikací, kanalizační a vodovodní sítě často docházelo i v těchto případech k výstavbě sídlišť především podél silnic. A původní kruhový tvar se také v těchto případech začal měnit.

Půdorys soudobých měst je proto velmi nepravděelný. Řada z nich splývá s předměstskými obcemi, na jejichž katastrech probíhá výstavba satelitních sídlišť původního města. Města tak začala vystupovat z údolí na obepínající okolní kopce s možností dalekého výhledu a pochopitelně také výstřelu v závislosti na celkové konfiguraci terénu. Obdobně je tomu také se sídlišti malého a středního typu.

U většiny měst, ale také u ostatních sídlišť se jejich střed vyznačuje hustou, souvislou původní zástavbou, relativně (ve srovnání se současnou) nízkých 2 až 3 či 4podlaž-

ních domů staršího typu. Stavebním materiálem jsou převážně cihly, případně kameny, zejména u sklepních částí domů. Na okrajích měst bývají kromě původních vilových a rodinných domů umístěných v zahradách také vícepatrové domy seskupené do různých tvarů. Jejich umístění často kolmo na přístupové směry k městům a sídlištím vytváří dojem jakési hradby a tím přirozeně obrany měst proti vniknutí do nich.

Výška budov a možnost jejich využití obráncem jak pro pozorování, tak k organizaci a vedení palby z oken různých pater a střech vnáší do bojové činnosti vojsk „třetí rozměr“. Původní ulice vybíhají většinou z centra měst různými směry do jeho jednotlivých částí a sídlišť. Se vzdáleností od centra se ve většině případů jejich směry mění. Navíc jsou přetínány řadou příčných komunikací. Komunikace vybíhají z města, spojují město s okolím. Města a ostatní sídliště jsou proto současně důležitými komunikačními uzly.

Všechny sídlištní, především však městské komunikace jsou vroubeny nejčastěji po obou stranách řadami na sebe těsně navazujících domů. Spolu s dalšími náměstími (vedle centrálního) a parky, které ve městech jsou, městské komunikace rozdělují celé město na do určité míry samostatné části – čtvrtě, ulice a bloky domů s určitými dominantami. Bojová činnost ve městě a sídlišti se právě díky relativní samostatnosti jednotlivých jejich částí, ulic, bloků a dominant rozpadá na celou řadu drobných s velkou intenzitou a úporností vedených střetnutí různých sil. Ve většině případů při nich dochází k bojům z bezprostřední blízkosti.

Relativní samostatnost každé z těchto částí se musí proto promítnout od organizování a vedení bojové činnosti jak útočné, tak obranné. Je třeba počítat s tím, že na jednotlivých směrech dojde v důsledku úspěchu či neúspěchu bojové činnosti jedné z bojujících stran k jejich vzájemnému hloubkovému prolnutí. Fronta ve městě se tak stane značně nelineární, členitá. Přispěje k tomu také to, že v důsledku možnosti využití kanalizace a zejména moderních kolektorů mohou se úderné skupiny jak útočníka, tak obránce objevovat v hloubce sestavy protivníka, v týlu jeho sestavy. Vzhledem k předpokládané lepší znalosti těchto možností obráncem jsou výhody na jeho straně. Navíc může dané možnosti upravit přehražením nebo naopak úpravou tak, jak to odpovídá jeho zámyslu.

Ze stručné charakteristiky soudobých sídlišť, zejména měst, jednoznačně vyplývá, že vlastnosti sídlišť, zejména měst, vtiskují bojové činnosti vojsk řadu charakteristických rysů. K nejvýznamnějším z nich patří zejména to, že **zástavba domů ve městě:**

- je přirozenou překážkou v pohybu mobilních vojsk, jejich pohyb zpomaluje a v podstatě omezuje na komunikace přehražené většinou palbami a zátarasy,
- způsobuje vedení bojové činnosti především podél komunikací, váže ji na ulice,
- podstatně snižuje dohled a tím také možnost využívání maximálního dostřelu zbraní a řízené palby zejména za bojů uvnitř města,
- umožňuje vedení několikavrstvových palb (ze sklepů, pater, střech), uplatnění tzv. „třetí dimenze“,
- zapřičiňuje nenadálé a překvapivé střetávání především malých skupin obránců a útočníků,
- poskytuje vojskům široké možnosti ukrytí před pozorováním a současně ochranu před palbou protivníka,
- ovlivňuje nerovnoměrný vývoj bojové činnosti na jednotlivých směrech a v důsledku toho značné zakřivení a tím celkové prodloužení fronty,

- rozděluje sestavu vojsk bojujících ve městě na relativně samostatné skupiny,
- ohrožení útočících, ale i bránících se vojsk jak padajícími domy, tak úlomky zdiva.

Ve prospěch obránce navíc mluví zejména:

- možnost předem připravit a organizovat palby, včetně palebných pytlů a léček, a tím podstatně zvýšit účinnost ochranných paleb ve srovnání s palbami útočících vojsk,
- znalost města a jeho podzemí (sklepy, kanalizace, kolektory) umožňují využívat je pro překvapivé úderů na útočící vojska z týlu a tím je navíc také demoralizovat,
- možnost rozdělování až rozdrobování útočících vojsk a vytváření tak předpokladů pro jejich ničení po částech,
- zpomalení postupu útočících vojsk ve městech (sídlištích) proti postupu mimo mě umožňuje protizteče, popřípadě protiúder do boků rychleji pronikajících vojsk útočnicka ve volném prostoru (mimo město),
- využívání ochranných vlastností terénu a palebných možností obráncem působí útočícím vojskům větší ztráty a nutí je ke křivějšímu zasazování druhých sledů a záloh,
- možnost dále zvýraznit ochranné i obranné vlastnosti terénu relativně snadnou ženijní úpravou, včetně využití ženijních výbušných i nevýbušných zátarasů,
- možnost vybudovat relativně snadno (včetně ochrany) a včas systém velení, včetně využití místní telefonní sítě,
- možnost využívat místních kapacit – zdrojů k organizaci materiálně technického zabezpečení.

Vedle výhod má organizování obrany ve městě (sídlišti) také své nevýhody. K nim patří především:

- omezené možnosti ve využívání dostřelu jednotlivých zbraní,
- obtížnost manévru druhých sledů a záloh v podstatě jen podél komunikací – ulic,
- rozdrobené bojové sestavy na relativně samostatné různé velké celky v závislosti na typu města a způsobu jeho zástavby,
- možnost vcelku jednoznačného zasazení větších sil na náměstích a parcích a tím snížení jejich překvapivosti pro útočící vojska,
- vzhledem k nelineárnosti fronty, jejím rychlým změnám a relativně samostatnému působení různých velkých částí skupin je ztíženo jejich materiálně technické zabezpečení.

Snahou velitelů, štábů i vojsk při organizaci, plánování a vedení obrany ve městě musí být brány v úvahu všechny uvedené, ať již kladné, či záporné stránky obrany ve městě. Cílem přitom musí být maximálně využito toho, co je pro obránce výhodné a na minimum snížit nevýhody.

Hlavní důraz je při tom třeba položit především na:

- dokonalé sladění obrany ve městě s obranou mimo město,
- vytvoření předpokladů pro relativně samostatné časově omezené vedení bojové činnosti různě velkými celky v závislosti na z hlediska výhodnosti a účelnosti pro obranu přirozeném a optimálním členění měst (sídlišť),
- snížení možnosti překvapení sil obránce útočníkem na minimum a vytvoření optimálních předpokladů pro překvapivou činnost bránících se vojsk vůči útočícím silám.

Všechny tyto skutečnosti se musí stát součástí zámyslu vedení obrany jako reálného a za dané situace optimálního řešení způsobu plnění stanoveného úkolu. Jedním ze stěžejních výchozích podkladů pro stanovení zámyslu obrany jsou závěry z hodnocení protivníka. Vzhledem k tomu, že při obecném organizování obrany města v rámci obranné operace nejde o konkrétního protivníka, je třeba vycházet z obecných zásad vedení útoku na město a jeho ovládnutí.

Obecné zásady útoku na město a jeho ovládnutí

Všechna sídliště, ať již městského nebo venkovského typu, se zejména po ženijní úpravě stávají vážnou překážkou v postupu útočících vojsk. Vzhledem k této své vlastnosti jsou výhodnou součástí každé obrany. V jejím rámci mohou tvořit nejen součást jejich jednotlivých pásem či postavení, ale být také samostatnými ohnisky obrany – rajóny schopnými se úspěšně bránit i v obklíčení.

Boj o města a sídliště se tak vzhledem k jejich hustotě v Evropě stává neoddělitelnou součástí celkové útočné činnosti především útvarů a svazků. V současnosti převládá v teorii taktiky a operačního umění tendence obcházet, nebo se jich zmocňovat z chodu po rozbití bránících se vojsk na přístupech k městu. Tento způsob je možný za předpokladu bojové činnosti na území protivníka v případě, kdy se mu nepodaří včas a organizovaně zaujmout obranu. K jiné situaci ovšem dochází v podmínkách vedení bojové činnosti na území obránce vzhledem k reálnému předpokladu, že na vlastním území se do obrany sídliště a zejména měst zapojí také domobrana či teritoriální jednotky.

Při útočné bojové činnosti mohou vojska vést útok buď přímo na město nebo je obcházet s cílem izolovat prostor bojové činnosti a zabránit příchodu záloh. Vzhledem k hustotě sídliště je nejpravděpodobnější kombinace obou způsobů útoku.

Kombinace obou způsobů útoku vyžaduje vytvořit z útočících vojsk dvě uskupení. Prvé z nich bude mít za úkol izolaci města a prostoru bojové činnosti, druhé pak bojovat o ovládnutí města. Izolaci provedou nejmobilnější části vojsk, zejména mechanizované a tankové útvary v součinnosti s taktickými, popřípadě operačními vzdušnými výsadky. Síly vedoucí bezprostřední boj o dobytí města budou tvořit především motorizované nebo pěší útvary, posílené tanky, dělostřelectvem a ženijními jednotkami. Z nich se budou vytvářet úderná uskupení, nesoucí tíhu bojové činnosti. K jejich přímé podpoře mohou působit zejména bojové vrtulníky. Taktické a vojskové letectvo se může podílet na ničení objektů a vojsk v bráněných objektech v rámci palebné přípravy útoku. Jejich cílem budou především palebná postavení dělostřelectva, prostředků protivzdušné obrany, velitelská stanoviště, zálohy a další zjištěné objekty.

Vzhledem k omezeným možnostem průzkumu a s tím souvisejícím možnostem překvapení, nenadálosti a také vysoké zranitelnosti útočících vojsk obráncem není vhodné soustřeďovat větší síly a prostředky útočníka. Snahou musí být co nejrychleji vyvést hlavní síly na odvrácený okraj města. K ničení ve městě zbylých ohnisek odporu ponechat jen nezbytné síly.

Šířky a hloubky úkolů ve městě budou vzhledem k úpornosti bojů menší než za útoku v normálních podmínkách. Je třeba rovněž počítat s dřívějším zasazením druhých sledů a záloh a s omezenými možnostmi jejich manévru.

Hlavním způsobem útoku na město bude útok z chodu. Jeho předpokladem ovšem je rozbití hlavních sil obránce na přístupech k městu. Nepodaří-li se vytvořit podmínky pro útok z chodu, organizuje se útok na město s přípravou.

Při útoku na město z chodu mají rozhodující význam předsunuté odřady. Zmocňují se nejdůležitějších částí města dříve, než v nich stačí obránce zorganizovat obranu. Pokud se předsunutému odřadu nepodaří vniknout do města, váže na sebe vysoce aktivní bojovou činností hlavní síly bránících se vojsk a vytváří podmínky pro obejítí města hlavními silami a jejich útok na město z různých směrů. Předsunutému odřadu v součinnosti s výsadky může být dán také úkol zabránit příchodu záloh obránce k zaujetí obrany ve městě nebo na jiných výhodných čarách.

Jestliže je obrana města včas zaujata, organizována a útok na město z chodu byl neúspěšný, organizuje se útok na město z přímého dotyku. Před zahájením útoku se uskutečňuje palebná příprava. Její délka závisí na charakteru obrany města a množství prostředků ničení, které jsou k dispozici, včetně letectva a bitevních vrtulníků. Během palebné přípravy se pod ochranou paleb a dýmu přiblíží útočící vojska z různých směrů k obranným objektům a ničí je prudkou ztečí. Snahou přitom je rozdělit síly obránce a ničit je po částech. Útok vojska rozvíjejí převážně podél hlavních komunikací, přičemž boční ulice, dvorky, parky a podzemní stavby využívají k obchvatům a obejitím stanovených objektů a k ničení v nich se bránících sil. Ihned po ovládnutí stanovených objektů pokračují v energetickém rozvíjení útoku do hloubky. Důraz je přitom třeba položit na udržení těsného kontaktu s bránícími se vojsky a nedovolit jim organizované zaujetí dalších výhodných objektů v hloubce města. Udržení těsného dotyku s bránícími se vojsky nejlépe chrání útočící vojska zejména před palbami vrchní skupinou úhlů, údery letectva a bojových vrtulníků.

Podplukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc.

MOBILNOST PRINCIPEM VÝSTAVBY MODERNÍ ARMÁDY

Nové vnitřní i vnější podmínky, do nichž vstoupila Československá armáda, si vyžadují odvrhnout tradiční schémata myšlení a v nové situaci hledat taková řešení úkolů obrany země, která by nejvíce odpovídala této změně. Po dlouhou dobu byla neměnnou skutečností stálá dislokace útvarů a svazků naší armády v podstatě na omezeném prostoru, s orientací proti konkrétnímu protivníkovi i jasně stanovenými úkoly v případě zahájení války. Jiné podmínky si vynutily obměnit i toto po léta zažité schéma.

Některé principy, na nichž bude stát vojenská doktrína, především to, že Československo nepohlíží na žádný stát jako na protivníka, nutnost zabezpečit nedotknutelnost celého území a neexistence vojenských spojenců v dosavadním smyslu si vyžádá v podstatě rovnoměrné rozmístění sil armády na celém území státu. Řešení tohoto požadavku představuje samo o sobě finančně, organizačně i z dalších hledisek složitý krok v životě armády, kterému musí předcházet hluboké politicko-vojenské analýzy vyúsťující do závěru, jak toto opatření (do jisté míry stěžejní pro zajištění obrany státu) co nejefektivněji stanovit. Výsledek bude pravděpodobně kompromisem, v němž se promítne řada i protikladných požadavků.

Předpokládané relativně rovnoměrné rozmístění vojsk na území státu však vyvolává vzhledem k výše uvedeným doktrinálním požadavkům nutnost, aby alespoň část ozbrojených sil mohla být na základě vývoje konkrétní situace použita kdekoli, v kterékoli části státu, a to velmi pružně a rychle. Takovému požadavku nejlépe odpovídají **síly, které jsou vysoce mobilní.**

Jejich představitelem jsou v mnoha cizích armádách polní vojska. Jejich použití je předpokládáno na celém území státu, často v rámci koalice i mimo vlastní státní teritorium. To je jeden ze znaků, který je odlišuje od teritoriálních vojsk nebo domobrany, s jejichž použitím se počítá především ve vlasti, nebo jen na zcela konkrétní části vlastního území. Některé státy vytvářejí vojska se **speciální mobilností**, jako je vojsko pro rychlé zasazení FAR Francie nebo obdobná vojska USA. Je však známo, že mezi polními a teritoriálními vojsky je stanovena dělba odpovědnosti a v případě války se počítá s pružnou součinností. Rozhodující však není název těchto sil, ale vlastnost, schopnost, kterou disponují bez ohledu na název, již je **mobilita**.

Problematické mobilitě nebyla v teorii věnována patřičná pozornost, v praxi byla uskutečňována spíše automaticky se zaváděním nových druhů zbraní a bojové techniky.

Mobilita (pohyblivost) vojsk lze charakterizovat jako vlastnost, schopnost umožňující pružně a rychle reagovat na měnící se vojenskou situaci: především vykonat rychlý přesun do prostoru předpokládaného zasazení a rozvinout se k vedení bojové činnosti. Má strategický rozměr, to znamená, že se jedná o celé ozbrojené síly nebo alespoň takové části, která je schopna plnit strategické úkoly (což mohou být úkoly obrany jak malého, středního nebo velkého státu). Plnit se bude při strategické činnosti vojsk. Operační rozměr mobility uplatňují operační svazky při přípravě a vedení operací. Mobilita se pochopitelně projevuje i v činnosti svazků, útvarů a jednotek taktického stupně především u konkrétních druhů manévru. Mobilita má ještě další význam. V některých zahraničních armádách je považována za jeden z operačně taktických principů, anebo se také tímto termínem označuje pohyblivost vojenské techniky.

Často se můžeme setkat s pojmem, kterým je nepřesně mobilita zaměňována. Jde o manévrovat. **Manévrovat je schopnost vojsk uskutečnit**

příslušný manévř jako součást soudobého boje a operace. Je tedy spojena přímo s vedením boje (operace), ničením protivníka nebo přípravou k jeho ničení, např. zaujetím výhodného postavení apod. Je zřejmé, že **mobilnost a manévřovost spolu úzce souvisí.**

Jedinečným projevem manévřovosti je konkrétní druh manévru při vedení bojové činnosti. Na prostorovém rozmachu, době trvání, množství zúčastněných vojsk a četnosti manévřů závisí celkový charakter bojové činnosti, zda jsou boj a operace poziční, statické, nebo naopak budou mít manévřový, dynamický charakter. **Problematika manévru je rozpracována v článcích plk. Ing. F. Valacha, CSc. viz Vojská mysl ročníky 1988 až 1990.**

Potřeba mobilnosti vzrůstá za situace, kdy nelze plnit úkoly obrany vytvořením rozsáhlých ozbrojených sil dislokovaných ve všech potřebných prostorech; zájmových směrech a nelze z různých důvodů určit konkrétního protivníka. Kromě toho limity ekonomického, sociálního a politického charakteru vymezí ozbrojeným silám počet osob, hlavních druhů výzbroje, rozsah finančního zabezpečení i další dílčí omezení. To vše vede k závěru, že nelze mít na zajištění bezpečnosti takové množství sil, které by bylo ideální z čistě vojenského hlediska.

Je tedy potřebné vytvářet takové ozbrojené síly, které by i přes mnohá omezení zabezpečily suverenitu celého území státu, měly schopnost zásahu na kterémkoli ohroženém směru nebo prostoru, byly schopny v krátké době na libovolném směru soustředit svou obrannou sílu (alespoň její hlavní část) a přejít k rozhodné obraně státního území. Těmto požadavkům nejlépe odpovídají síly disponující mobilností.

Použití sil disponujících mobilností je dáno jejich možnostmi, tedy schopností rychlého přesunu do zájmového prostoru zaujetím odolné a aktivní obrany k zastavení útoku protivníka, nebo vedení úderů k jeho zničení a obnovení suverenity státního území. Při plnění těchto úkolů je nutná úzká součinnost s teritoriálními silami.

Mobilnost však není objevem dneška. Sledování jejího vývoje v historii armád a válek by jistě mohlo být zajímavou i poučnou studií. Aniž bych jí disponoval, je možné na základě všeobecných historických faktů tvrdit, že **mobilnost vojsk přes některá zbrzdění vývoje stále vzrůstá.**

Jaké by měly být útvary, svazky a svazy s vysokou mobilností? Jakými prostředky a způsoby dosáhnout požadovaného stavu mobilnosti? Jedním z předpokladů je **úplná motorizace vojsk.** Požadavek je řešen vybaveností vojsk **samohybnými bojovými prostředky.** Ve většině moderních armád došlo v posledních letech k motorizaci pěchoty, podstatné části dělostřelectva, systémů PVO, sil a prostředků bojového (operačního) zabezpečení včetně týlu. Motorizace zabezpečuje mobilnost především pozemních vojsk, současně je však nutné připomenout, že k jejímu vysokému efektu přispívá rozvinutá silniční síť na území státu. Domnívám se, že pro dosažení mobilnosti pozemních vojsk, které tvoří hlavní část ozbrojených sil naší země úplnou

motorizaci máme výhodné podmínky dané jak rozvinutým automobilovým a s ním souvisejícím zbrojním průmyslem, tak i hustou silniční sítí. Myslím, že na těchto skutečnostech je třeba mobilnost vojsk naší armády založit.

Další skutečností, která zásadně ovlivňuje mobilnost, je vybavenost jednotek vhodnými druhy zbraní, bojové techniky a jejich organizační struktura. Je zřejmé, že mobilnost omezuje především těžká, tanková, ženijní a jiná svými rozměry atypická technika. Obdobně početně rozsáhlé organizační celky, mnohonásobně členěné s množstvím různorodé techniky, značnými silami a prostředky pro zabezpečení, velkými týly jsou v protikladu s mobilností. Organizace útvarů a svazků bez těžké bojové techniky vede však k omezení palebné síly, snížení rozsahu sil a prostředků zabezpečení vyvolává pokles samostatnosti při vedení bojové činnosti apod. Při výstavbě mobilních sil zejména **speciálního předurčení** je proto často používána zvláště k tomuto účelu vyrobená bojová technika. Z uvedeného je patrné, že dosažení mobilnosti, ale i splnění dalších požadavků zejména na palebnou sílu jsou často v protikladu a musí být výsledkem kompromisu. Proto jsme svědky, že zejména u sil vysoce mobilních dochází k nepřetržitému přezbrojování a reorganizaci, aby se uvedené požadavky sladily (viz např. síly rychlého zasazení FAR Francie, americké, apod.).

Udržování vysoce mobilních sil je značně finančně náročné, a proto je záležitostí ekonomicky nejsilnějších zemí anebo těch, u nichž hrají mocenské zájmy velmi významnou roli. U velmocí je např. strategické mobilnosti dosahováno i mobilizací civilního letectva a námořnictva.

Za nejvyšší stupeň mobilnosti je považována aeromobilita. Je spojena především s vedením války americkou armádou ve Vietnamu, využitím zkušeností z této války ostatními armádami včetně sovětské v Afghánistánu. V této válce, a z jejíhož zobrazení, vznikly aeromobilní útvary a svazky, byly rozpracovány aeromobilní operace, jejich zabezpečení a velení. Dosažení vzdušné mobility je však vysoce nákladné, jak z hlediska výstavby a výcviku, tak i použití takových sil v boji a operaci. Je proto uskutečňována jen velmocemi. U ostatních států je vzdušné mobility dosahováno jen ve značně omezené míře pro vybrané jednotky a útvary.

Bezpečnostní zájmy naší země, politické závazky a ekonomické možnosti nevyvolávají potřebu, ani nedávají možnost, budovat zvláštní mobilní síly, ale vyžadují a umožňují v potřebné míře zajistit mobilnost polních vojsk.

Cesty dosažení potřebné mobilnosti mohou být následující:

- stanovit v závislosti na potřebách a omezeních, jaká část pozemních vojsk (či dalších částí ozbrojených sil) bude mít prioritu při rozvíjení mobilnosti,
- nalézt optimální organizační strukturu stupňů pluk, divize (brigáda) jako základních vševojskových útvarů a svazků, jež jsou hlavními nositeli mobilnosti a z nichž se vytváří takticko-operační nebo operační svazy,

- stanovit optimální počty a druhy zbraní, bojové techniky i materiálu ve výše uvedených organizačních celcích,
- dokončit a dále zkvalitňovat motorizaci vojsk,
- ovlivňovat rozvoj silniční sítě tak, aby svými parametry vyhovovala potřebám mobility vojsk,
- vytvářet síly v polních nebo teritoriálních vojscích, které budou dílčím způsobem nebo všestranně mobilitu zabezpečovat.

V článku jsem chtěl připomenout jednu ze skutečností, kterou je třeba brát v úvahu při reorganizaci ozbrojených sil a vytvoření podmínek pro jejich efektivní použití k obraně státu. **Mobilita** totiž není nějaké východisko z nouze, ale **důležitý princip budování ozbrojených sil**, jak o tom svědčí zkušenosti z některých armád, a podle mého názoru má **plné využití i v naší armádě**.

Podplukovník Ing. Ivan H r b e k

NOVÉ JEVIŠTVO VE VELENÍ VOJSKU PVO V OBRANNÉ OPERACI

V návaznosti na svůj článek uveřejněný ve Vojenské mysli č. 4/1990 chci přispět názorem ke zvyšování efektivnosti velení vojsku PVO v obranné operaci.

V počátečním období války bude naším úkolem v prvních dnech a týdnech obranné operace zastavit postup protivníka do hloubky státního území, způsobit mu ztráty, vyčerpat ho a vytvořit podmínky pro přechod do protiútočné operace k obnovení státní hranice federace. Protivzdušnou operací oslabit letecké uskupení protivníka, ničit jeho hlavní síly, narušit systém velení a nedovolit mu úder ze vzduchu způsobit podstatné ztráty našim vojskům.

Protiletadlové raketové svazky a útvary vojska PVO pozemního vojska ponesou, v těsné součinnosti s vojsky PVOS a stíhacím letectvem, hlavní tíhu boje se vzdušným protivníkem. Na jejich bojové pohotovosti a stupni připravenosti k plnění bojových úkolů závisí úspěch při odražení prvního a dalších úderů vzdušného protivníka.

Síly a prostředky vojska PVO pozemního vojska, vyčleněné do pohotovostního systému PVOS, jsou připraveny v případě nenadálého napadení zahájit boj se vzdušným protivníkem v nejkratších časových lhůtách. Nárůst úsilí vojska PVO však závisí na schopnosti protiletadlových raketových útvarů rychle a organizovaně zaujmout bojové sestavy, připravit protiletadlové raketové komplety včetně raket k vedení boje. Domnívám se, že za nejpravděpodobnější variantu zahájení války lze považovat krátké období příprav v trvání do 10 dnů. Důležitou roli by proto sehrálo uvážlivé, ale včasné rozhodnutí velitelů svazů a svazků vyvést protiletadlové raketové útvary (pod záminkou cvičení, nácvičku nebo prověrky bojové pohotovosti) do bojových sestav k obraně vojsk v posádkách. Cestou stálých velitelských stanovišť PVO je lze zabezpečit informací o vzdušné situaci. Využitím linkových pojítek, plněním opatření radioelektronického maskování, periodickým manévrováním a přijímáním dalších klamných opatření proti protivníkově radiotechnickému průzkumu je možné jej alespoň částečně oklamat o stavu připravenosti sil a prostředků PVO. Jedním z požadavků však je přimět určitým způsobem protivníka již v míru, aby si zvykl na to, že vyvádění protiletadlových útvarů je běžná činnost. To vyžaduje přijímat u útvaru a svazku určitá opatření, mezi která např. patří:

- uskutečňování komplexních nácviček bojové pohotovosti se zaujetím bojové sestavy v prostorech poblíž posádek nebo v záložních prostorech,
- vyvádění protiletadlových pluků a oddílů na cvičení bojovým poplachem se zaujetím bojové sestavy v „neplánovaném prostoru“ (v prostoru cvičení).

Bude-li na základě rozhodnutí vlády přecházet ČSA do plné bojové pohotovosti skrytým způsobem, může toto období, v závislosti na činnosti protivníka, trvat 20 až 30 dnů i více. Přestože jak protiletadlové, tak radiotechnické svazky a útvary vojska PVO by byly zpravidla uváděny do plné bojové pohotovosti v prvních dnech skryté mobilizace, vzniká zde určitý nesoulad mezi připraveností systému palby na jedné a systému průzkumu na druhé straně, který je objektivně dán schopností protiletadlových raketových útvarů zahájit boj s protivníkem ve velmi krátkých lhůtách a dobou, potřebnou na mobilizační doplnění, bojové stmelení a rozvinutí radiotechnických útvarů do bojových sestav. V tomto období, které může trvat i několik dnů, vzrůstá úloha stálých velitelských stanovišť PVO (StVS PVO) svazů, svazků i protiletadlových útvarů, neboť musí v období narůstání bojové pohotovosti zabezpečit centralizované velení všem rozvinutým prostředkům vojska PVO. Dosud však u některých stupňů přežívá zastaralé chápání úlohy StVS PVO jako prvku, který je po splnění opatření vyhlášeného stupně bojové pohotovosti rušen a jeho příslušníci, včetně operačních dozorců zahajují plnění jiných úkolů. Myslím, že nový přístup musí být zcela opačný. S postupným přecházením vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti je nutné posílovat směny StVS PVO a obsazovat je náčelníky vojska PVO (náčelníky PVO) i orgány letectva. Do rozvinutí systému průzkumu, velitelských stanovišť náčelníků PVO svazků, společných velitelských stanovišť letectva a PVO (SpVS LPVO) svazů (pokud to situace a podmínky dovolí) i později, velet vojsku PVO ze StVS PVO. Rozvinutými společnými velitelskými stanovišti letectva a PVO svazů a velitelskými stanovišti náčelníků PVO svazků je nezbytné převzít velení co nejpозději (na základě rozhodnutí náčelníka vojska PVO svazu), v závislosti na vývoji vzdušné a pozemní situace. Zpravidla to bude nedlouho před zaujetím operační sestavy vojsky svazu, až protiletadlové útvary zaujmou prostory, z nichž nebude k jejich StVS linkové spojení.

Jedním z faktorů, které zvyšují efektivnost boje se vzdušným protivníkem, je centra-

lizace velení. Ta může zabezpečit rozdělení úsilí všech sil a prostředků PVO na jednotlivé cíle, naopak soustředit jejich úsilí na hlavní náletový směr letectva protivníka. Působení sil a prostředků vojska PVO, letectva a vojska PVOS v jednom prostoru mě nutí přemýšlet o možnostech velení všem těmto prostředkům z jednoho ústředí. Ačkoli tato otázka vypadá složitě, lze na ní, vezmeme-li v úvahu objektivní zákonitosti, jednoznačně odpovědět. Velet může a musí ten, kdo má nejlepší informaci o vzdušné situaci. Do zahájení agrese a prvního hromadného úderu letectva protivníka to je velitel PVOS. Má již v míru rozvinut systém radiolokačního průzkumu, pracující podle grafikonu a doplněný informacemi od pozorovatelů vzdušného protivníka. Naproti tomu systém průzkumu vojska PVO a průzkumné prostředky protiletadlových svazků (útvárů) jsou udržovány v pohotovosti číslo 2 bez vyzařování elektromagnetické energie (utajení sestavy vojska PVO). Velitel PVOS má tedy jediný bezprostřední informaci o vzdušné situaci a měl by být oprávněn vyhlásit pohotovost číslo 1 všem silám a prostředkům PVO.

Tímto okamžikem však dojde k podstatné změně. Nejlepší informaci o vzdušném nepříteli mají během několika minut nebo i sekund velitelé protiletadlových raketových pluků vševojskových divizí prvního operačního sledu. Působením letadel protivníka v přízemních a malých výškách (až 70 %) dojde k situaci, kdy tyto nízkoletící cíle budou ničeny na základě rozhodnutí velitelů protiletadlových pluků, baterií, ale i jednotlivých bojových vozidel dříve, než je zjistí průzkumné prostředky náčelníků vojska PVO a velitel PVOS.

Náčelníci vojska PVO a velitelé divizí PVOS by měli při hromadných úderech především:

- usměrňovat palbu protiletadlových raketových pluků a brigád,
- rozhodovat o ničení vzdušných cílů na stycích jejich prostorů účinné působnosti,
- přidělovat ke zničení, nejdůležitější vzdušné cíle, jejichž důležitost posoudí na základě analýzy všeobecné vzdušné situace.

Náčelník vojska PVO svazu a velitel PVOS budou v průběhu hromadného úderu především:

- vyhodnocovat činnost vzdušného protivníka a vlastních vojsk,
- vydávat úkoly k soustředění úsilí na hlavní náletový směr vzdušného protivníka a jednotlivé vlny hromadného úderu,
- organizovat či vyžadovat překrytí směrů, na nichž došlo k prolomení systému PVO, stíhacím letectvem,
- sledovat spotřebu a řídit zásobování protiletadlovými raketami s důrazem na protiletadlové raketové brigády i pluky, které působí na hlavním náletovém směru,
- připravovat opatření k obnově narušeného systému PVO manévrem prostředky PVO po ukončení hromadného úderu.

Na základě vyhodnocených poznatků a zkušeností ze cvičení ozbrojených sil NATO i z lokálních konfliktů lze konstatovat, že po dvou až třech hodinách první hromadný úder vzdušného protivníka skončí. Po vyhodnocení jeho následků lze předpokládat, že systém průzkumu vojska PVOS, který byl při činnosti podle grafikonu zjištěn již před vedením úderu, bude pravděpodobně podstatně narušen.

Systém průzkumu vojska PVO, který byl do zahájení agrese v pohotovosti číslo 2 nebo částí sil ve skrytém systému, nevyzařoval elektromagnetickou energii, mohl být objeven v podstatně menším rozsahu. Náčelník vojska PVO svazu využívá po dobu

odrážení prvního hromadného úderu informací zjištěných průzkumnými prostředky PVOS. Při řízení průzkumu vzdušného protivníka převádí do pohotovosti číslo 1 jednotlivé radiotechnické prapory PVO a jejich radiotechnické hlásky v těchto prostorech, v nichž potřebuje údaje o vzdušném protivníkovi upřesnit, nebo v nichž je systém průzkumu PVOS vyřazen. Dle mého názoru lze tedy předpokládat, že systém průzkumu vojska PVO si zachová podstatně vyšší bojeschopnost. Po odražení prvního hromadného úderu bude mít zřejmě náčelník vojska PVO svazu lepší podmínky k tomu, aby mohl zjišťovat, sledovat a nepřetržitě vyhodnocovat činnost vzdušného protivníka, současně uvést, při zahájení dalšího hromadného úderu, do pohotovosti číslo 1 všechny prostředky PVO v pásmu působící. V dalším průběhu obranné operace bude tedy zřejmě hlavním centrem řízení PVO společné velitelské stanoviště letectva a PVO svazu.

Bude-li zásada ponechávat podstatnou část průzkumných prostředků vojska PVO v skrytém systému dodržována po celou dobu, dokud je k dispozici informace o vzdušném protivníkovi v sítích uvědomování PVOS, převezme zákonitě velení společné velitelské stanoviště letectva a PVO. Nestane-li se tak po prvním hromadném úderu, dojde k tomu po druhém nebo dalším v průběhu prvních dnů obranné operace.

Nově musíme přistupovat i ke spotřebě protiletadlových raket a protiletadlové munice. Dosavadní chápání je obdobné jako u raketového vojska a dělostřelectva, kde je na základě požadovaného stupně palebného ničení protivníka stanoveno kdy, kým, kolik raket a dělostřeleckých granátů je nutné na určitý objekt vypálit. Obávám se, že situace ve vojsku PVO je však odlišná v tom, že ne my, ale vzdušný protivník volí svůj hlavní náletový směr, úseky, na nichž bude prolamovat PVO, i dobu, kdy úderu uskuteční. Nelze tedy velitelům protiletadlových raketových pluků stanovovat spotřebu raket na každý den boje, a to ještě (jak se někdy stává) všem stejnou. Pluk, který vede boj se vzdušným protivníkem na hlavním náletovém směru, bude mít spotřebu raket mnohonásobně vyšší, než pluk mimo ně. Velitel pluku je povinen zničit vzdušný cíl, který mu vletí do prostoru účinné působnosti. Jestliže tak neučiní, bude sám zničen i s raketami, které neodpálil. Úkolem náčelníka vojska PVO je vyhodnocovat spotřebu protiletadlových raket k plukům, působícím na hlavním náletovém směru od protiletadlových raketových technických základů, popř. manévr raketami od pluků, působících mimo ně. Normu spotřeby protiletadlových raket je vhodné dodržovat v rámci svazu, ale nelze ji mechanicky rozepisovat na divize a jejich protiletadlové pluky.

Hlavním palebným prostředkem vojska PVO jsou protiletadlové raketové brigády a pluky. Bojové možnosti jejich techniky i stupeň připravenosti velitelů a obsluh umožňují jejich vysoce efektivní použití v soudobém boji. Přesto však neklesá význam protiletadlových dělostřeleckých pluků, baterií i jednotek PVO (protiletadlových oddílů) vševojskových pluků, zejména v boji s nízkoletícími a náhle se objevivšími cíli. Myslím, že musíme najít cesty ke zvyšování efektivnosti jejich použití zejména ve zkvalitňování velení těmto prostředkům a v systému předávání radiolokační informace k jednotkám PVO vševojskových pluků.

V podmínkách, kdy rozvoj armády přechází od extenzivního nárůstu ke zkvalitňování při nižším počtu sil a prostředků, má řešení otázek velení vojskům, včetně využití automatizovaných systémů velení, zásadní význam.

OCHRANA PROTI PROSTŘEDKŮM INFRAČERVENÉHO PRŮZKUMU A NAVEDENÍ

(1. část)

Jedním z charakteristických rysů soudobé taktiky vševojskového boje je vedení bojové činnosti za všech povětrnostních podmínek ve dne i v noci. Proto se v některých armádách ve stále větší míře používají takové průzkumné prostředky, které mohou poskytovat průzkumnou informaci v reálném čase, v obrazové podobě a jsou použitelné za stejných povětrnostních podmínek, v jakých je vedena bojová činnost útvarů a jednotek.

K nejvýznamnějším z těchto prostředků patří **optoelektronické průzkumné přístroje**, které pracují ve spektrálním oboru **neviditelného infračerveného (IČ) záření**, nebo viditelného záření (světla), případně mohou jako kombinované přístroje pracovat v obou spektrálních pásmech. Pomocí těchto přístrojů lze řešit velmi důležité úkoly, které do určité míry ovlivňují tradiční způsoby vedení bojové činnosti a její efektivnost. Jde například o zjišťování a identifikaci cílů, jejich zaměřování, řízení zbraní, navádění ŘS na vzdušné i pozemní cíle a vedení bojové činnosti i v noci, za ztížených povětrnostních podmínek a v situaci, kdy jsou široce používány prostředky radioelektronického boje (REB).

Další úsilí je zaměřeno na kvalitativní změny především v konvenčních prostředcích ničení. Jde především o takové prostředky ničení, které jsou naváděny (nebo se navádějí) na cíl po celou dobu letu nebo v její konečné fázi (munice s přesným navedením). Přitom lze jejich dráhu letu opravovat téměř až do střetnutí s cílem. Většina těchto prostředků používá IČ samonaváděcí soustavu.

IČ prostředky využívají ve spektrálním pásmu tzv. „atmosférických oken“, tj. pásem propustnosti atmosféry pro světlo a IČ záření a pracují v pásmu:

- světla a blízkého IČ záření 0,4 až 1,5 μm ,
- střední oblasti IČ záření 2 až 5,6 μm ,
- vzdálené oblasti IČ záření 8 až 14 μm .

● **Prostředky IČ průzkumu** lze rozdělit z hlediska pracovního režimu na **aktivní, poloaktivní a pasivní**. Poloaktivní a pasivní prostředky IČ průzkumu mají před aktivními prostředky tu přednost, že se svou činností neprozrazují, a proto nejsou protivníkem zjištělné.

- **Aktivní prostředky IČ průzkumu** je možné rozdělit na:
 - aktivní pozorovací prostředky první generace s elektronooptickými převaděči obrazu (EOP) a s infravětlometem,
 - laserové dálkoměry a zaměřovače,
 - jiné prostředky IČ průzkumu doplněné zdrojem pro ozáření bojiště.
- **K poloaktivním prostředkům pro IČ průzkumu** patří:
 - poloaktivní noční pozorovací přístroje s elektronooptickými zesilovači jasu obrazu (EOZ)) – druhé a třetí generace,
 - nízkourovňová televize s citlivou snímací elektronkou nebo maticovým polovodičovým detektorem,
 - infraprůzkumná fotografie (i spektrozónální).
- **K pasivním prostředkům IČ průzkumu** lze zařadit termovizní techniku, která využívá ke své činnosti (vlastní) tepelné záření pozorovaného objektu a jeho kontrastu na pozadí.

Aktivní noktovizory představují první generaci IČ přístrojů pro pozorování v noci a používají se již od druhé světové války. Jejich předností je nezávislost činnosti na záření noční oblohy. To umožňuje vedení průzkumu i za velmi ztížených povětrnostních podmínek a velmi tmavých nocí. Jejich nevýhodou je, že mohou být zjištěny i obyčejnými infraprůzkumníky, a to na vzdálenost rovnající se trojnásobku jejich dosahu. Proto se pro pozorování používají jen u zastaralé bojové techniky.

Poloaktivní noktovizory jsou přístroje druhé generace. Využívají zbytkového světla noční oblohy, které se odráží od pozorovaných objektů a jejich pozadí. Využitím velmi citlivé fotokatody je zesilováno odražené záření (řádově 10krát) a umožňuje tak pozorování objektů a jejich pozadí, aniž by se svou činností prozrazovaly. Hlavní nevýhodou je závislost jejich dosahu na intenzitě zbytkového světla noční oblohy, na meteorologických podmínkách i na kvalitě maskování objektů.

Fotografické přístroje doplněné infrafilmy (které nepropouštějí světlo) a negativními materiály citlivými v IČ oblasti spektra (0,75 až 1,3 μm) představují velmi progresivní prostředky IČ průzkumu. Použití těchto průzkumných prostředků umožňuje zjistit nedokonalé zamaskované objekty na základě rozdílného činitele spektrální odrazivosti maskovacích a přírodních materiálů pozadí. Fotografické přístroje se používají nejčastěji na leteckých pilotovaných i nepilotovaných průzkumných prostředcích a na průzkumných družicích. Nevýhodou průzkumných prostředků je závislost dosahu a kvality informace na dobré propustnosti atmosféry i na dostatečném ozáření objektů přírodními nebo umělými zdroji. K nedostatkům patří i dlouhá doba zpracování a vyhodnocení snímků. Předností je vysoká rozlišovací schopnost fotografických citlivých materiálů.

Nízkourovňová televize patří k novodobým průzkumným prostředkům. Její použití zabezpečuje získání ostrého obrazu terénu i objektů na něm, a to jak ve dne při lehkém oparu nebo slabé mlze, tak i za soumraku a v noci, při nízké úrovni osvětlení (např. od hvězdného nebe nebo Měsícem odraženého světla). Její použití bylo umožněno zavedením vysoce citlivých vidikonů (křemikonů a plumbikonů), které mohou pracovat v rozsahu osvětlení od 10^{-3} lx do 10^4 lx, s ochranou fotokatod proti zábleskům.

Vzhledem k vysokému stupni miniaturizace mohou být televizní kamery budovány do dělostřeleckých granátů, do pozemních průzkumných a bojových prostředků i jako prostředky pro doplňkový průzkum ve vrtulnících a bojových letounech, urče-

ných k vedení jiného druhu průzkumu nebo bojové činnosti. V současné době se tyto prostředky používají také na umělých družicích Země.

Laserové dálkoměry a zaměřovače jsou aktivní prostředky IČ průzkumu. Pracují v blízké a vzdálené oblasti IČ záření. K základním charakteristikám záření laserů patří především to, že na rozdíl od tepelných zdrojů, vyzařují lasery pouze na jedné vlnové délce (monochromatické záření).

Velmi účinnou je v současné době kombinace laserového dálkoměru ve spojení se synchronně pracující nízkourovňovou televizí. Tím se dosahuje podstatného zlepšení podmínek pro pozorování bojiště a vedení boje v noci. Laserové prostředky je možné použít i pro ozáření terénu a objektů při vedeném fotografickém průzkumu. Dosah soudobých laserových dálkoměrů je dán jejich konstrukcí a výkonností. V reálném prostředí je ovlivňován atmosférickými podmínkami, pohybuje se v rozmezí od 300 až 600 m do 3 000 až 20 000 m. K perspektivním laserovým dálkoměrům patří dálkoměry s laserem CO.

Termovizní přístroje jsou pasivní prostředky IČ průzkumu, které bezdotykovým způsobem vyhodnocují teplotní pole sledovaných objektů (zdrojů záření) a jejich pozadí. V reálném čase poskytují adekvátní obraz, který může být vizuálně sledován, zaznamenáván na film nebo na kazetu videomagnetofonu, případně i telemetricky přenášén.

Spektrální pásma činnosti termovizních přístrojů jsou 3 až 5,6 μm a 8 až 14 μm . Podle kvality informace, konstrukce a ceny můžeme tyto prostředky rozdělit na tři skupiny.

Do první skupiny lze zařadit nejjednodušší termovizní přístroje, které slouží jako pozorovací prostředky jednotlivce. Obraz může být pozorován pouze okulárem. Jsou přenosné a konstrukčně velmi jednoduché. Jejich rozlišovací schopnost je velmi malá. Pracují v pásmu 3 až 5,6 μm .

Do druhé skupiny bývají řazeny termovizory, určené pro zamyřování lehkých zbraní (např. PTRS). Umožňují pozorování bojových vozidel na vzdálenost 1 000 až 2 000 m. Pozorování se uskutečňuje rovněž okulárem. Pracovní pásmo těchto termovizních přístrojů je zpravidla 8 až 14 μm .

Do třetí skupiny patří termovizní kamery, které jsou vybaveny obrazovkou. Používají se na zemi (tanky, zamyřování lafetových PL zbraní apod.), ve vzduchu (bojové letouny a vrtulníky) i v kosmu. Umožňují sledování cílů na velké vzdálenosti. Bývají vybaveny velmi kvalitními objektivy. Konstrukčně jsou řešeny pro práci v jednom nebo ve dvou spektrálních pásmech (3 až 5,6 μm a 8 až 14 μm).

K rozhodujícím přednostem patří možnost jejich práce za ztížených povětrnostních podmínek ve dne i v noci, kdy protivník používá široce maskovací opatření. Nezanedbatelná je i ta skutečnost, že všechny průzkumné termovizní přístroje pracují v pasivním režimu činnosti. Jejich použití je možné předpokládat při nízké úrovni osvětlení, kdy nelze použít ani poloaktivní noktovizory, ani nízkourovňovou televizí.

Spojením termokamery s laserovým dálkoměrem CO (10,6 μm) vznikne laserový lokátor (LIDAR). Umožňuje při současném měření délky podstatně zvětšit dosah pozorování a zjišťování cílů.

● **IČ samonaváděcí systémy** využívají samonavádění, tedy obecně proces sblížení ŘS a cíle až do bodu střetnutí. Přenos informace o poloze cíle je v IČ samonaváděcích soustavách zprostředkován:

- polychromatickým IČ zářením zahřátých cílů jako např. letouny, vrtulníky, rakety, tanky (pasivní samonavádění),

– monochromatickým IČ zpravidla impulsním zářením laserového ozařovače cíle (LOC), jehož část se odráží zpět od povrchu pohyblivého (nepohyblivého) cíle (aktivní samonavedení).

Samonavedení ŘS na cíl s využitím IČ záření neobvykle zvyšuje jejich přesnost. Proto jsou opatřeny jak nekontaktními, tak nárazovými zapalovači.

Vzhledem k tomu, že některé druhy munice jsou naváděny až do určitého bodu dráhy letu povelově (nebo inerciálně) a teprve v koncové části dráhy letu se u nich využívá např. pasivní IČ samonavedení, je nutné označit jejich naváděcí soustavy jako kombinované.

Ve vývoji jsou prostředky ničení, které mají být vybaveny pro koncové navedení dvěma naváděcími soustavami pracujícími současně na odlišných principech (např. pasivní infračervené a aktivní radiolokační). Důvodem je zvýšení odolnosti proti rušení a klamání i zvýšení pravděpodobnosti zásahu cíle.

V závislosti na druhu IČ záření využívaného pro samonavádění munice na cíl a v závislosti na místě primárního zdroje IČ záření se IČ samonaváděcí soustavy dělí na pasivní, poloaktivní a aktivní.

Detekované cíle emitují polychromatické IČ záření, jehož spektrální složení a výkonová hustota se podstatně liší od záření pozadí. Tohoto jevu je využito pro zachycení cíle IČ samonaváděcím systémem hlavičky PLŘS i pro její navedení na cíl. K výhodám **pasivního IČ samonavedení** patří skrytá forma činnosti ŘS, která zvyšuje bezpečnost nosiče i osádky. Činnost ŘS není po odpálení zcela autonomní, protože potřebuje signál od cíle. Chyba samonavedení klesá se sblížením ŘS a cíle. To, že všechny přístroje jsou soustředěny v jednom konstrukčním bloku na palubě ŘS, zabezpečuje vysokou spolehlivost samonaváděcí soustavy. Pasivní IČ samonaváděcí systémy podstatně snižují spotřebu munice na zničené cíle.

K hlavním nevýhodám pasivních IČ samonaváděcích systémů patří:

- velká závislost jejich dosahu na spektrální propustnosti atmosféry v pracovním pásmu detektoru IČ záření,

- citlivost samonaváděcího systému na klamné cíle,

- dostane-li se během samonavádění do zorného pole samonaváděcí hlavičky přímé záření Slunce, přestane ŘS sledovat cíl a pohybuje se směrem ke Slunci.

Nejvhodnějšími objekty pro ŘS s pasivními IČ samonaváděcími systémy jsou bojové letouny, vrtulníky a jiné vzdušné cíle. Jejich vyzařování lze výhodně zjistit, protože u nich nepůsobí rušivé zdroje záření, kromě klamných cílů vypouštěných z letounů (záření mraků lze odfiltrvat).

Poloaktivní IČ samonaváděcí soustava u ŘS, dělostřelecké munice a leteckých bomb na vybraný cíl je zabezpečena použitím laserového ozařovače umístěného např. na palubě letounu, vrtulníku, na bojovém vozidle a podobně. Cíl se v procesu samonavedení projevuje efektivní odraznou plochou, jejíž velikost závisí na pracovní vlnové délce použitého laseru v LOC a na směru útoku na cíl. Záření laseru (v některých případech kódované impulsy) odražené od cíle je přijímáno a vyhodnocováno samonaváděcí hlavičkou „inteligentní“ munice, která řídí pohyb munice po dráze letu do místa, které je na cíli laserem ozařeno. Tím je zabezpečena vysoká přesnost navedení. Umístění LOC v kontejnerech nebo na palubě nosičů umožňuje konstruovat lasery na podstatně vyšší výkon, než je tomu u laserů umístěných v munici s aktivním laserovým navedením. Výhodou poloaktivního navedení je velký dosah LOC, neboť útlum

záření laseru způsobený atmosférou je menší, než u vlastního polychromatického IČ záření vojenských cílů. Chyba navedení řízené munice klesá při jejím přibližování se k cíli. Spojení LOC např. se střeleckým (či přehledovým) radiolokátorem slouží ke zvýšení přesnosti palby.

Nevýhodou použití LOC je, že musí být po celou dobu navádění munice na cíl v činnosti, což zvyšuje nebezpečí jeho zničení. I přes tento nedostatek patří dnes poloaktivní navádění munice na cíl v letectvu i v pozemním vojsku k nejpřesnějším.

Munice vybavená **samonaváděcí soustavou aktivního typu** obsahuje jak laserový ozařovač cíle, tak i vyhodnocovací a řídicí část. ŘS může být odpálena na cíl teprve tehdy, když je cíl zaměřen a zachycen samonaváděcím systémem, který potom pracuje v režimu automatického sledování cíle. Vzhledem k omezenému palubnímu napájecímu zdroji mají LOC malý výkon laseru a tím i malý dosah. Pro větší dosah je dobře nahrazují ŘS s aktivním radiolokačním naváděním.

Velmi účinný a používaný je také kombinovaný naváděcí systém s využitím koncového pasivního nebo poloaktivního IČ samonavedení. Je využíván zejména u dělostřeleckých granátů, leteckých řízených bomb (LRB) a submunice. Jeho podstatou je dopravení munice do všeobecného směru na cíl po balistické dráze nebo jiným způsobem. V koncové fázi dráhy letu řízené munice se IČ samonaváděcí systém aktivuje a zabezpečuje koncové samonavedení munice na cíl, čímž se neobyčejně zvyšuje pravděpodobnost zásahu cíle i účinek munice v cíli.

Zavedení poloaktivních IČ samonaváděcích prostředků naváděných na cíl ozářeným laserovými ozařovačem umožňuje napadnout jak pozemní plošné nebo bodové (pevné i pohyblivé), tak i vzdušné cíle, které přitom nemusí být vůči svému pozadí tvarově, teplotně, ani barevně či jasově výrazně kontrastní. Jejich předností je jednoduchost použití, rychlý výcvik obsluh v jejich používání, které spočívá v zamíření a odhozu či odpálení řízené munice do směru na laserem ozářený cíl. Následuje přechod na automatizované sledování cíle. Pravděpodobnost zásahu bodového cíle se udává vyšší než 0,7. Další výhodou je možná součinnost letectva při navádění munice na cíl s pozemními místy řízení vybavenými rádiovými pojítky a laserovými ozařovači cíle. Velký dosah řízené munice a možnost jejího navádění až v koncové fázi letu (po zachycení signálu odraženého od cíle) ztěžují organizaci a uskutečnění účinných protipatření. Možnost kódování řídicího signálu laserového ozařovače, na nějž (a jenom na něj) reaguje dekódovací obvod v samonaváděcí hlavici řízené munice, činí tyto systémy soudobými prostředky v podstatě nezaručitelnými. Proto s nimi vojenští odborníci počítají i pro devadesátá léta.

Jejich slabým místem je závislost použití na dobré viditelnosti cíle. Zhoršení počasí na bojišti – mlha, déšť, padající sníh, umělé (úmyslné nebo neúmyslné) snížení průhlednosti atmosféry a noc mohou spolu s použitím klamných objektů, s aplikací deformáčnických a imitačních náterů i jiných maskovacích prostředků, podstatně ztížit použití těchto zbraní. Pokud pilot (operátor) cíl nenajde nebo ho nemůže přesně identifikovat, je splnění bojového úkolu ohroženo. Pro činnost v noci musí být osádky (pozemní i letecké) vybaveny odpovídajícími prostředky, např. zaměřovači spojenými s nízkourovňovými televizními kamerami nebo termokamerami a radiolokátorem.

Z iránsko-irácké války je známo, že prach zviřený pohybem bojových vozidel a palbou dělostřelectva na bojišti nejen zcela znemožnil použití zaměřovačů, laserových dálkoměrů i termokamer, ale ztížil i orientaci, tj. vyhledávání a ničení pozemních cílů (zejména tanků) z vrtulníků a bojových letounů, které byly nuceny v takové situaci vést palbu jen do pravděpodobného směru cíle.

Řízené střely vybavené pasívními IČ samonaváděcími systémy jsou zavedeny v menší míře než ŘS s poloaktivními IČ systémy. Jsou využívány především v pozemních protiletadlových kompletech (Stinger, Chaparral) a v leteckých protiletadlových ŘS malého dosahu (Sidewinder). Vzhledem k úspěšným konstrukčním úpravám a relativně nízké ceně se s nimi počítá i pro devadesátá léta.

K hlavním změnám patří jednak nahrazení fotodetektorů PbS citlivých v pásmu $2,5\ \mu\text{m}$ chlazenými fotodektory InSb citlivými v pásmu $4,4\ \mu\text{m}$, kde je maximum nejintenzivnějšího vyzařování leteckých motorů. Zvýšení citlivosti chlazených detektorů a lepší využití vyzařované energie leteckých motorů umožnilo zvýšit dosah ŘS s pasívními IČ hlavicemi a dalo možnost použít je pro zteč vzdušných cílů i z přední polohy.

Z šestitýdenní izraelsko-egyptské války v roce 1967 je znám i případ použití PLŘS s pasívní IČ samonaváděcí soustavou k napadení a zničení tří bojových letounů egyptské armády, které stály po přistání na stojance. Příčinou tohoto úspěchu byly zahřáté motory letounů po přistání. Z toho plyne důležitý poznatek, že bojové letouny a vrtulníky musí být ihned po přistání odtaženy (aby nevznikla zahřátá stopa) pod předem připravené maskovací přístřešky. Totéž platí pro pozemní bojovou techniku se zahřátými motory. Současné použití detektoru IČ záření a detektoru ultrafialového záření v hlavicích s pasívními IČ samonaváděcími systémy zvyšuje jejich odolnost proti rušení. Hlavice „rozpoznají“ a odfiltrují klamné cíle, které v důsledku chemického složení a vysoké teploty vyzařují také v oblasti ultrafialového záření. Přesto je použití klamných cílů nadále výhodné, neboť pokud se nacházejí v zorném poli hlavice ŘS, zhoršují na výstupu detektoru IČ záření poměr signálu k šumu, a tím snižují dosah ŘS a umožňují bojovému letounu provést obranný manévr.

K hlavním nedostatkům pasívních IČ samonaváděcích systémů patří jejich poměrně malý dosah a citlivost na zhoršené povětrnostní podmínky. Mlha, padající sněh, déšť a použití vhodných aerosolů způsobuje podstatné snížení jejich dosahu, někdy může dojít i ke ztrátě cíle. Tím se snižuje pravděpodobnost zásahu. V přízemních a malých výškách může dojít k nežádoucímu napadení náhodného pozemního cíle, který IČ systém zachytí. PLŘS, jejichž hlavice nejsou vybaveny detektory ultrafialového záření, musí být odpalovány pod určitým úhlem od Slunce, které je nejintenzivnějším zdrojem ultrafialového záření a mohlo by být systémem hlavice zachyceno. Dodržením zásad maskovací kázně, komplexním i věrohodným zastíráním a klamáním, použitým účelně v širokém měřítku, je možné podstatně snížit pravděpodobnost napadení vojenských objektů municí s IČ samonaváděcími systémy.

Důležitou roli zde budou sehrávat znalosti, schopnosti, aktivita velitelů a náčelníků při účelném využívání všech možností skrytí a klamání, všestranná a komplexní kontrola efektivnosti maskování. Neméně významný bude stupeň vycvičenosti a návyky vojsk v komplexním, účelném využívání maskovacích prostředků.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ DIVIZE (PLUKU)

V současné době dochází k určitému přehodnocování priorit v principech soudobého boje a operace i jejich všestranného zabezpečení.

K jakým změnám dochází v chemickém zabezpečení? Jak se promítnou do uskutečňování jeho jednotlivých opatření u operačního a taktického stupně? Odpovídá struktura chemického zabezpečení současným a perspektivním potřebám zabezpečení boje a operace? To jsou jen některé otázky, na něž bude nutné postupně nacházet odpověď. Ve svém článku chci přispět některými myšlenkami k výchozím teoretickým faktorům ovlivňujícím proces chemického zabezpečení se zaměřením na taktický stupeň velení.

Zásady chemického zabezpečení, jeho obsah a struktury obecně vycházejí z obranné doktríny naší armády a musí umožňovat naplnit cíl, který je před chemické zabezpečení postaven a zakotven v Bojovém řádu. V současných podmínkách je tento cíl členěn do čtyř dílčích cílů:

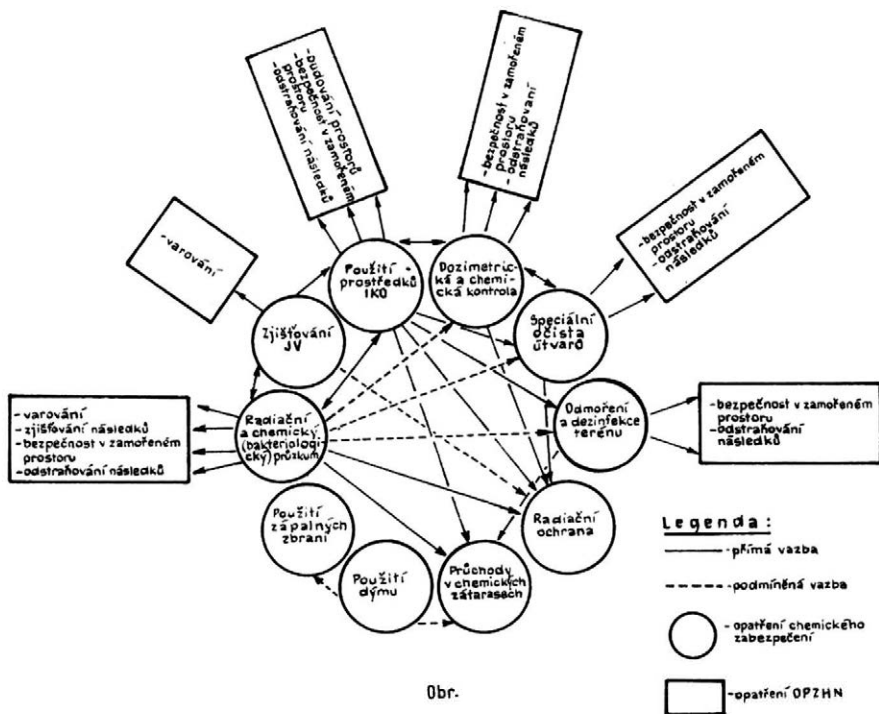
- vytvořit vojskům potřebné podmínky pro splnění úkolů za radioaktivního, chemického a bakteriologického zamoření,
- maskovat vojska a objekty dýmem a aerosoly,
- způsobit protivníkovi ztráty zápalnými zbraněmi,
- zabezpečit radiační ochranu vojsk.

Bojový řád a předpis Vševojsk-2-13 jako základní normativní dokumenty tyto cíle dále rozpracovávají a určují hlavní úkoly chemického zabezpečení podle druhů boje a činnosti. Tato specifikace je dovedena až do jednotlivých opatření chemického zabezpečení. Domnívám se, že toto rozdělení vzniklo jako určitý návod, nasměrování úsilí velitelů a štábů, nepovažují ho však za optimální, a to proto, že:

- uvedené hlavní úkoly nejsou zdůvodněny a v obou materiálech jsou stanoveny odlišně,
- charakter vedení boje u taktického stupně bude velmi proměnný a v rámci obranné operace (boje) bude zahrnovat všechny druhy činnosti,
- méně zkušený NCHS může být ve svém rozhodovacím procesu veden k určité šablonovitosti,
- každé opatření, rozsah a způsob organizace a realizace závisí na konkrétních podmínkách, potřebách a možnostech divize (pluku) v souladu s vytyčenými úkoly,

● významově upřednostňování jednoho opatření před druhým je velmi problematické; opatření se navzájem ovlivňují a doplňují, proto je chemické zabezpečení nutné chápat komplexně a ve funkčních vazbách na OPZHN.

Vzhledem k tomu, že zatím nejsou podklady pro potřebu zásadních změn v obsahu chemického zabezpečení jako celku, je možné v jeho současné struktuře (mezi jednotlivými opatřeními) stanovit nejdůležitější funkční vnitřní vazby a některé vnější k OPZHN (viz obr.).

Obr.

Je přitom nutné brát v úvahu skutečnost určitých kompetenčních a organizačních závislostí, které ještě nejsou zcela vyřešeny:

- součinnost chemického a ženijního vojska při zřizování průchodů v chemických zátarasech,
- vztah opatření radiální ochrany k činnosti v blízkosti jaderných energetických zařízení národního hospodářství,
- praktická realizace použití zápalných zbraní.

Složitost základních vazeb naznačuje relativnost pojmu hlavní ve smyslu jednotlivých opatření. Ze schématu například vyplývá větší závažnost použití prostředků individuální a kolektivní ochrany než zjišťování jaderných výbuchů (přitom toto opatření není v Bojovém řádu zdůrazněno vůbec a ve Vševojsk-2-13 pouze za útoku).

Obtížně se v těchto souvislostech orientují bezprostřední organizátoři opatření chemického zabezpečení – náčelníci chemické služby taktického stupně velení.

Ke stanovení priorit, a tím položení důrazu na některou oblast chemického zabezpečení, je rozhodující podrobné hodnocení reálné situace (analýza hlavních faktorů, která budou organizaci chemického zabezpečení v nadcházejícím období ovlivňovat). Ve zobecněné formě jde především o:

- Předpokládaný charakter činnosti protivníka a jeho možnosti v použití zbraní hromadného ničení.

- Zámysl velitele, místo a úlohu divize (pluku) v operační (bojové) sestavě.

- Konkrétní situaci divize (pluku).

- Charakter terénu, zástavby, průmyslových objektů a povětrnostních podmínek.

Se změnou doktrinárních názorů na vedení ozbrojeného zápasu, vývojem zbraňových systémů armád a způsobů jejich použití, bude nutné docházet k objektivním postupným přehodnocováním závažnosti některých opatření chemického zabezpečení. Již dnes je zřejmé, že se stále více dostává do popředí pozornosti **použití dýmu**, především pro své výrazné „vševojskové“ uplatnění za podmínek vedení boje s využitím ZHN i pouze konvenčními prostředky. Mohutným psychickým účinkem se vyznačuje použití zápalných zátarasů a fugasů v obranných systémech. Radiační průzkum nabývá na důležitosti nejen v souvislosti se zdůrazňováním nezbytnosti zachování jaderných potenciálů proklamovaném představiteli NATO, ale i s rozvojem jaderné energetiky a nárůstem počtů jaderných energetických zařízení na teritoriu.

Naproti tomu **rozsah speciální očisty vojsk a odmořování terénu** může být perspektivně potlačován v případě uzavření dohody o všeobecném zákazu chemických zbraní, nikoli však ihned a v plném rozsahu, spíše omezením u taktického stupně. **Trvale bude kladen důraz na použití prostředků individuální a kolektivní ochrany.**

Je tedy především na náčelníku chemické služby, jak situaci vyhodnotí. Ani uvedené rozčlenění faktorů do skupin však nemůže být definitivní. Faktory na sobě nejsou závislé a vzájemně se podmiňují. V článku je nelze všechny podrobně rozebrat, považují však za užitečné upozornit na některé zvláštnosti charakteristické pro stupeň divize (pluk).

Při rozboru charakteru předpokládané činnosti protivníka a jeho možnosti v použití zbraní hromadného ničení bývá často diskutováno o použití chemických zbraní. NCHS při hodnocení vychází z dostupných informací o protivníkovi a pro kvantitativní popis možností využívá ústředně zpracovanou metodiku, která je, podle mého názoru, svým pravděpodobnostním charakterem určena především pro operační stupeň velení. U taktického stupně je NCHS nucen vyvozovat z hodnocení situace velmi reálné závěry; jeví se tedy účelné využít z metodiky její první část, stanovit možný počet úderů jednotlivými prostředky napadení, a potom podle členění bojové sestavy, stupně ukrytí živé síly, terénu, povětrnostních podmínek konkretizovat obecné možnosti na skutečné cíle. U divize lze možný rozsah napadení členit do předpokládaných údobí po jednotlivých prvcích bojové sestavy. Přitom je nutné brát v úvahu několikanásobně vyšší možnosti letectva oproti pozemním prostředkům napadení i zásady použití chemických zbraní protivníkem.

Při stanovení možného radioaktivního zamoření je na základě informací průzkumu nutné analyzovat faktory 2 a 4, stanovit pravděpodobnost použití neutronových zbraní, úderů velmi malé i malé mohutnosti, rozsah zamoření, včetně epicenter vzdušných jaderných výbuchů i stupňů zamoření bojové techniky.

Způsob použití ZHN bude podstatně ovlivněn zámyslem velitele divize (pluku), ale zámysl velitele podstatně ovlivní i organizaci chemického zabezpečení. Obranná doktrína, obecný trend ke snižování počtů ozbrojených sil a výdajů na obranu se promítanou do snižování nebezpečí nenadálého napadení, včetně použití zbraní hromadného ničení. Může tedy dojít k výše uvedeným změnám významu jednotlivých opatření chemického zabezpečení. Zároveň však je NCHS stále více zapojován do aktivního působení, zejména při vytváření zápalných zátarasů a při použití dýmů i aerosolů v rámci budování obranného pásma (úseku) nebo při začleňování ohňometů do opěrných bodů čt a rot. V souvislosti s tím je na NCHS kladen požadavek zvládnout možnosti a kalkulace použití zápalných zbraní či dýmů v různých variantách boje i skutečné situace, a také zabezpečení součinnosti s příslušnými funkcionáři štábu při organizaci práce. Možnosti chemického vojska (u pluku) budou velmi omezené a obě uvedená opatření jsou náročná na materiál, osoby i čas.

Do hodnocení tohoto faktoru se promítanou i vazby na jednotlivá opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení, jimiž se na celkové efektivnosti bude chemické zabezpečení podílet.

Pod pojmem konkrétní situace divize (pluk) je nutné chápat zejména:

- bojeschopnost divize (pluku) a morálně psychický stav vojsk,
- vycvičenost vojsk, zejména chemických jednotek s důrazem na plnění úkolů chemického zabezpečení a ochrany proti zbraním hromadného ničení,
- dosavadní praktické zkušenosti štábů a vojsk v plnění opatření chemického zabezpečení i ochrany proti zbraním hromadného ničení,
- stupeň ochrany živé síly,
- možná opatření nadřazeného plnění ve prospěch divize (pluku), i v jeho prospěch,
- délku vedení boje, únavu, ztráty,
- celkovou úroveň chemického technického zabezpečení.

Pro organizaci chemického zabezpečení má podrobné posouzení uvedených bodů zásadní význam v tom, že budou determinovat obecně správná rozhodnutí v konkrétních podmínkách. I mezi nimi však existují přímé vztahy a NCHS k nim musí přistupovat komplexně.

Je zřejmé, že například při prvním zasazení do boje může být velmi dobrý zdravotní a fyzický stav vojsk, doplnění výzbrojí chemického vojska a prostředky ochrany může být stoprocentní. Na druhé straně je nezbytné předpokládat menší stmelenosť vojenských kolektivů, malé praktické zkušenosti, ale obecně i nižší vycvičenost, návyky a dovednosti, a to u vojáků, velitelů i štábů. V průběhu boje budou zkušenosti narůstat, avšak zároveň s únavou, ztrátami a problémy s chemickým technickým zabezpečením.

Zvláště podrobně se musí NCHS seznámit se stupněm ukrytí živé síly a možnostmi jeho dalšího zvyšování, protože ten, spolu s vycvičeností jednotek v realizaci opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení podstatným způsobem ovlivní možné důsledky použití zbraní hromadného ničení proti nim.

Vliv terénu, zástavby, průmyslových objektů, případně meteorologické situace se promítne už v zámyslu velitele. V rozhodovacím procesu NCHS má však zvláštní místo. Z hlediska bojové činnosti kladně nebo záporně ovlivňuje:

- rozsah a způsob použití zbraní hromadného ničení protivníkem,
- důsledky použití zbraní hromadného ničení na vojska,
- vlastní realizaci opatření chemického zabezpečení.

Vliv terénu a povětrnostních podmínek je tak závažný, že je nutné brát jej v úvahu při plnění všech opatření chemického zabezpečení. Přitom jde o vliv značně rozporný. Tam, kde do určité míry omezuje použití zbraní hromadného ničení protivníkem, zároveň zpravidla komplikuje i realizaci chemického zabezpečení. Vhodné maskovací vlastnosti terénu mohou být nepříznivě korigovány nebezpečnými prostory. Členitost terénu znesnadňuje přesuny, přístup k vodním zdrojům, ale poskytuje i ochranu.

Podrobněji je nutné se zabývat možným nebezpečím plynoucím z různých průmyslových objektů a skladů, stejně jako možností využití jiných objektů a zastavěných prostorů pro realizaci chemického zabezpečení (OPZHN). Vzhledem k možnostem našich vojenských výcvikových prostorů jsou zde praktické rezervy. Pro dynamiku plnění úkolů bude podstatný stav komunikací.

V ještě větší intenzitě než dosud bude nutné se zabývat **povětrnostní situací**. Zvláště bych chtěl zdůraznit závažnost a rozdílnost místních podmínek. Např. meteorologické podmínky na vodní překážce se budou lišit od podmínek ve výchozím prostoru. Tyto podmínky významně ovlivňují použití dýmů, především mohutnost (šířku, hustotu) a délku clony, její směr a stálost, nutný počet zadýmovacích prostředků, stanovišť a osob. U zápalných prostředků může být ovlivňována délka metání ohně, přesnost zásahů cíle, zapálení a hoření objektů.

Povětrnostní prvky v přízemní vrstvě atmosféry determinují šíření toxických látek při úniku z průmyslových objektů. Z nejběžnějších je nutné největší pozornost věnovat chlóru, amoniaku a kyanovodíku. U chlóru je nezbytné kalkulovat i s dlouhodobějším zamořením. Poslední zkušenosti ukazují, že velmi nebezpečné může být i šíření zplodin hoření při požárech skladů chemikálií, průmyslových hnojiv a podobně.

Rovněž šíření radioaktivních látek po zničení nebo havárii jaderného energetického zařízení je ovlivňováno dynamikou vývoje v přízemní vrstvě atmosféry a zdaleka nemusí probíhat v jednom směru.

Z uvedených skutečností je možné učinit závěr. Zásadní potřeba změn struktury chemického zabezpečení zatím není aktuální. Dochází k postupnému přehodnocování významu jednotlivých opatření, což se projeví zřejmě i na organizační struktuře vojsk a na jejich zabezpečení. U taktického stupně je vhodné přesně diferencovat úkoly i možnosti co do rozsahu, prostoru, času, osob a prostředků. Chemické zabezpečení taktického stupně představuje tak složitý komplex opatření, že jeho zvládnutí vyžaduje skutečně dobře připravené, zkušené odborníky, schopné tvůrčího přístupu k řešení problémů a samostatného rozhodování. Stanovení konkrétního obsahu chemického zabezpečení v dané situaci je náročný analyticko-syntetický proces a nelze jej řešit podle šablony.

ZABEZPEČENÍ OPRAV TANKOVÉ A AUTOMOBILNÍ TECHNIKY SKUPINAMI V POLI

Předpokládané snížení počtů techniky v ČSA vyžaduje přehodnocení organizace tankového a automobilního technického zabezpečení. Menší počet tanků, BVP, OT a automobilů zařazených v bojových sestavách vytvoří předpoklady ke snížení absolutního čísla ztrát; vzhledem k nižším absolutním počtům bude mít však každý kus opravené techniky relativně vyšší hodnotu. Proto byl stanoven úkol přehodnotit organizaci technického zabezpečení (TZ) tak, aby nový systém zabezpečoval na 100 % potřebu běžných a středních oprav tanků, BVP, OT (nyní 70 %) a na 50 % potřebu středních oprav automobilů (v současnosti 23 %), což vyžaduje efektivní funkci celého systému TZ.

Efektivním systémem v oblasti oprav techniky v poli je systém oprav metodou výměny skupin a podskupin. Při této metodě se dílenští specialisté nezatěžují opravami poškozených skupin a podskupin, nýbrž je pouze obměňují. Tak je možné maximálně zkrátit dobu opravy a zabezpečit včasný návrat opravené techniky do vojsk. (Pojmem „skupina“ rozumíme hlavní agregáty techniky: motor, náprava, „podskupinu“ tvoří další). Při opravách techniky uskutečňované touto metodou bude včasné zabezpečení opravárenských jednotek potřebnými skupinami jedním z limitujících faktorů splnění úkolů TZ.

K poškození skupin na technice může dojít buď v důsledku bojové činnosti protivníka nebo při provozu techniky. Podle rozsahu poškození opravy skupin dělíme na:

- **běžné opravy skupin (BOSk)** – je prováděna částečná demontáž skupiny, výměna nebo oprava poškozených, opotřebovaných dílů, zpětná montáž, seřízení i ostatní opravářské práce,

- **celkové opravy (COSk)** s úplnou demontáží skupiny, kontrolou všech dílů podle technických požadavků, zpětnou montáží s přezkoušením na zkušební stolici; celková oprava skupiny musí zajistit její další práce dle stanovených technických podmínek,

- **nenávratné ztráty skupin (NZSk)** – neopravitelné poškození a skupina musí být nahrazena novou.

Zabezpečení opravárenských jednotek skupinami v poli bude možné řešit:

- těžením využitelných skupin z nenávratně zničené techniky,
- dodávkou nových skupin,
- opravou poškozených skupin.

Těžení využitelných skupin z nenávratně zničené techniky bude uskutečňováno u všech stupňů velení. Na taktické úrovni by byly využívány jednotky určené k opravám techniky; tudíž úměrným vynaloženým úsilím poklesne kapacita běžných oprav techniky. Proto tyto opravárenské jednotky budou, dle mého názoru, těžit skupiny jen v případě skutečné potřeby, pokud by jiným způsobem nebyla moci být technika zbojeschopněna, nebo při dostatečné kapacitě opravárenských jednotek zejména v přestávkách bojové činnosti a při vyvedení vojsk mimo boj.

Těžení skupin u operačních stupňů uskuteční jednotky předurčené k demontáži tanků i jiné opravárenské jednotky na úkor kapacit k opravám techniky.

Využívání náhradních dílů a skupin těžením z neopravitelné techniky skrývá však v sobě vážné nebezpečí ve svévolné demontáži techniky, která je opravitelná vyššími stupni. Proto je vhodné tento způsob získávání náhradních dílů a skupin přísně regulovat, povolení k demontáži může vydat ZVV útvaru.

Dodávky nových skupin by měly být zabezpečeny tankovými a automobilními sklady, v počátečním období války ze zásob, a potom z předurčených civilních podniků.

Nejdůležitějším způsobem, jak zabezpečit za války skupiny, bude provádění oprav poškozených skupin. Opravy skupin, zejména motorů tankové techniky jsou náročné na technické vybavení pracovišť i vysokou odbornou připravenost dílenských specialistů. Jsou technologicky podstatně složitější než opravy techniky, neboť jde převážně o rutinní montážní práce. Vzhledem ke skutečným možnostem opravárenských prostředků je možné učinit závěr, že **v poli budou prováděny jen běžné opravy skupin**. Celkové opravy skupin pro potřebu vojsk budou zabezpečovány ve stacionárních teritoriálních zařízeních.

BO skupin taktického stupně by měly být vykonávány jen zcela výjimečně, v případě nutné opravy i za cenu snížení opravárenské kapacity. Na operační úrovni pak působí speciální opravárenské jednotky, a to k zabezpečení potřeby vlastních opravárenských jednotek při středních opravách, tak i pro potřebu BO techniky taktických stupňů. S prostředky k opravám skupin je u operačního stupně počítáno v rámci opravárenské základny buď v samostatných útvech, nebo v jednotkách oprav skupin organizovaných u jednotek pro opravy techniky.

Tabulka 1

Druh skupiny	Potřeba BOSk na 100 BO techniky	Potřeba skupin na 100 SO techniky						
		celkem ks	z toho vyžaduje					
			BOSk		COSk		výměnu (NZSk)	
			ks	%	ks	%	ks	%
motor komplet skupin	10	80	32	40	24	30	24	30
	20	40	16	40	12	30	12	30

Tabulka 2

	Pracnost BOSk (Nh)	
	tanková technika	automobilní technika
motor	200	80
komplet skupin	120	70

Tak jak je součástí plánování TZ boje plánování potřeb oprav techniky a jejich zabezpečení kapacitami dílenských specialistů a náhradními díly, musí se stát součástí plánování TZ i plánování potřeb a zabezpečení oprav skupinami techniky, při němž dle mého názoru je vhodné **plánovat potřebu skupin**:

- zvlášť pro motory a komplety skupin (soubor ostatních skupin u dané techniky, např. u T-54 spojovací převod, převodovku, 2 × PSÚ, 2 × konečný převod),
- k zabezpečení běžných i středních oprav techniky podle předpokládaných ztrát a kapacit opravárenských prostředků,
- k zabezpečení běžných a středních oprav techniky pro konkrétní bojový úkol podle norem – viz **tabulku 1**,
- plánovat kapacity k zabezpečení BOSk dle **tabulky 2**,
- pracnost COSk kalkulovat podle technologických postupů celkových oprav konkrétních skupin daného typu techniky.

Neplánovat potřebu skupin k zabezpečení GO techniky u vojsk (potřebné skupiny je povinen zabezpečit podnik provádějící opravy).

Důležité místo v zabezpečování opravárenských prostředků skupinami má **systém zásobování**. Nepředpokládáme zavést mírový systém výměnných středisek v poli. Doplnění opravárenských jednotek skupinami ze skladů, z výroby a po provedené celkové opravě v teritoriálním zařízení je výhodné řešit zásobováním náhradními díly orgány týlu všech stupňů velení.

Bude nutné domyslet odsuny poškozených skupin k opravám od útvarů, svazků do opravárenských základů operačních stupňů, teritoria i zpětný přísun skupin do vojsk. Jeví se výhodné to řešit mimo orgány týlu, obdobně jako poškozenou techniku také poškozené skupiny shromažďovat v SPT jednotlivých stupňů, jejich odsun uskutčnit společně s poškozenou technikou buď do opravárenské základny (BOSk) nebo do předurčeného teritoriálního zařízení (COSk). Tento návrh vychází ze současné organizační struktury prostředků TEZ. Myslím, že by bylo vhodné ověřit funkčnost systému při cvičeních a zvážit, zda ke spolehlivému zabezpečení vojsk skupinami nebude potřeba vytvořit nový systém, podobný mírovému systému zásobovacích středisek.

V článku jsem ukázal některé problémy v zabezpečení vojsk skupinami k opravám techniky, protože se domnívám, že řešení systému TZ nebyla vždy věnována potřebná pozornost. Včasné opravy tankové a automobilní technik však nelze bez zabezpečení opravárenských prostředků skupinami plnit. Vzniká potřeba systém zabezpečení skupin důsledněji propracovat podle skutečných potřeb již v míru, vytvořit potřebné kapacity k opravám, a to jak u vojsk, tak v teritoriálních zařízeních.

K PROVIANTNÍMU ZABEZPEČENÍ CIVILNÍ OBRANY

Civilní obrana se v současnosti stala neodmyslitelnou součástí obranného systému všech vyspělých průmyslových států. Vedle přípravy na činnost za mimořádných situací, krizí a v případě válečného konfliktu se v posledním období zabývá civilní obrana (CO) především tvorbou ochranných opatření a likvidací následků přírodních katastrof, živelných pohrom a velkých provozních havárií.

Soudobé úkoly CO ČSFR kladou značné požadavky na proviantní zabezpečení v nevojenské části (NČ) CO ČSFR za branné pohotovosti státu. Způsoby použití jednotlivých útvarů, jednotek a služeb NČ CO jsou z časového a prostorového hlediska i použití při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí v napadených prostorech značně variabilní, odpovídají změnám ve vývoji situace na příslušném teritoriu za branné pohotovosti státu. Těmto změnám by měl odpovídat i způsob proviantního zabezpečení.

Proviantní zabezpečení nevojenské části CO uskutečňují síly a prostředky zásobovací služby CO, která je organizovaná na území národních republik ministerstvy obchodu a cestovního ruchu ČR a SR. Nejvyšší jednotkou zásobovací služby CO je rota pro přípravu a výdej stravy, která je organizovaná v rámci nevojenské části CO okresu (oblasti).

Hlavní náplní proviantního zabezpečení (PZ) v nevojenské části CO za branné pohotovosti státu je poskytovat nezbytné stravování nevojenským silám CO v době pohotovosti a při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí, obyvatelstvu evakuovanému a postiženému účinky napadení protivníka, které bylo zbaveno prostředků a přístřeší.

Současný stav PZ nevojenské části CO ČSFR lze stručně charakterizovat takto:

- stanovené zásady proviantního zabezpečení jsou zatím řešeny v obecné poloze, která postrádá konkrétní údaje o potenciální potřebě zabezpečení výživy příslušníků nevojenských sil CO, evakuovaného a postiženého obyvatelstva,
- nejsou objektivně určeny výživové potřeby ani stanoveny normy základních druhů potravin pro zabezpečení výživy,
- v době míru nejsou stanoveny a udržovány zásoby potravin v předpokládaných stravovacích zařízeních, tvořících základny zásobovací služby CO,
- zatím neexistuje v zásobovací službě CO pevný informační systém k získávání údajů s využitím výpočetní techniky o okamžitém stavu zásob potravin v hlavních a doplňkových zdrojích, které jsou k dispozici,

– organizace jednotek zásobovací služby CO je stacionární, jejich dopravně zásobovací kapacita je nedostatečná, nebere v úvahu rozdílné počty zásobovaných v okresech (oblastech) v rámci národních republik, pokyny pro činnost sil a prostředků zásobovací služby CO jsou velmi obecné.

Složitost tohoto problému, který zatím nebyl řešen v komplexu, ovlivňuje například: několik tisíc útvarů, jednotek a služeb nevojenské části CO na území národních republik, které zásobovací služba CO zabezpečuje, do proviantního zabezpečení NČ CO za branné pohotovosti státu spadá i zabezpečení nezbytného stravování evakuovaného a postiženého obyvatelstva. V době míru se zatím neprocvičovaly všechny síly NČ CO a nebyly tak vytvořeny reálné podmínky k procvičení proviantního zabezpečení komplexně. Úkoly proviantního zabezpečení jsou plněny při cvičeních CO pouze s omezenými silami a prostředky zásobovací služby CO, čímž dochází ke zkršlování její činnosti.

Situace v zabezpečení výživy může být natolik složitá, že vyžaduje vypracovat v míru systém proviantního zabezpečení NČ CO, který bude adaptabilní na nejsložitější podmínky a umožní přijmout řešení za každé situace. Systém by měl být co nejjednodušší, aby zajišťoval diferencované rozdělení zásob potravin podle objektivně určených potřeb zásobovaných osob.

Analýza současného stavu proviantního zabezpečení nevojenské části CO ČSFR, zejména:

- možnosti zásobovací služby CO,
- stanovení metodického postupu a hlavních kritérií pro vytváření norem potravin pro nevojenskou část CO,
- výživových potřeb příslušníků nevojenských sil CO, evakuovaného a postiženého obyvatelstva umožnila vytvořit pracovní model nevojenské části CO okresu (oblasti), optimalizovat v oblastech výživové potřeby a způsob jejich naplnění. Výsledky modelu usnadnily formulovat souhrn opatření k racionalizaci současného stavu PZ v nevojenské části CO ČSFR, včetně návrhů v oblasti:
 - organizačních struktur sil a prostředků útvarů, jednotek a služeb NČ CO,
 - norem potravin, složení a rozložení zásob proviantu,
 - řízení zásobovacího procesu v NČ CO proviantním materiálem s využitím výpočetní techniky.

Rozbor zvláštností PZ nevojenské části CO svědčí o tom, že:

- četnost útvarů, jednotek, zařízení a služeb NČ CO je značně vysoká, závislá na rozloze a počtech obyvatel jednotlivých územních celků; velké počty osob, různé druhy jednotek a služeb plní své specifické úkoly, které vyvolávají značné a rozmanité nároky na zásobování proviantním materiálem, na organizaci přípravy a výdeje stravy,
 - ke zvlášť složité situaci dojde v proviantním zabezpečení v průběhu války, kdy může dojít k hromadnému zničení zásob potravin, tedy i k nerovnoměrnému zajišťování výživových potřeb,
 - všechny zdroje zásobovacích a vyvažovacích kapacit mohou být do značné míry omezeny jejich samotným zabezpečením základními druhy potravin,
 - vzrostou specifické požadavky na výživu, které by mohly předurčovat možnost přežití.

Domnívám se, že k bezporuchovému řízení proviantního zabezpečení je nezbytné, aby existovaly normy základních druhů potravin pro nevojenskou část CO i k pokrytí

potřeb evakuovaného a postiženého obyvatelstva. Z dosud platných poznatků vyplývají pro tvorbu norem potravin tato výchozí kritéria:

- normy potravin musí vycházet ze značně diferencovaných možností zásobování potravinami za mimořádných situací, krizí a v případě válečného konfliktu by pro potřebu NČ CO měly být zpracovány variantním způsobem, měly by umožňovat přijmout rychlé rozhodnutí, jak zabezpečit výživu dle vzniklé situace v zásobách potravin, které jsou k dispozici,

- z analýzy metodického postupu tvorby norem potravin vyplynulo, že pro nevojenskou část CO jsou potřebné normy potřeby základních druhů potravin pro nouzovou výživu nevojenských jednotek za branné pohotovosti státu do doby napadení, záchovnou výživu útvarů, jednotek a služeb CO a postiženého obyvatelstva v průběhu napadení, přídavky potravin k úhradě zvýšeného energetického výdeje při nasazení nevojenských sil k záchranným a likvidačním pracím prvního pořadí.

Domnívám se, že by bylo vhodné, aby k naplnění výživových potřeb příslušníků nevojenských jednotek CO byly stanoveny normy potravin:

- pro období od vyhlášení branné pohotovosti státu do napadení: **nouzové**,
- na přežití po období napadení: **záchovné**,
- ke krytí zvýšených energetických výdajů při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí: **přídavky potravin**.

K vytvoření podmínek pro pružné reagování na vzniklou situaci v dispozičních zásobách potravin jsou normy potravin vytvořeny ve variantách (jak podle výše dávek potravin, tak podle použitého sortimentu).

Při konstrukci norem vycházím z předpokládaného začlenění občanů do nevojenských jednotek CO, z výživových doporučení v míru a za války, k rozdílnému fyzickému zatížení uvedených útvarů, jednotek a služeb do pohotovosti, při záchranných pracích a volím energetickou hodnotu dávky pro skupinu obyvatel fyzicky namáhavě pracujících. Myslím, že by bylo vhodné při průměru výživových hodnot doporučených dávek pro jednotlivé kategorie obyvatelstva připadajících v úvahu pro zařazení do útvarů, jednotek a služeb v nevojenské části CO kalkulovat s těmito hodnotami:

– energetická hodnota	12 980 kJ,
– bílkoviny celkem	93 g,
– tuky celkem	103 g,
– sacharidy	450 g.

Pro uvažovanou modifikaci s normami stravních dávek, které jsou zavedeny v Československé armádě, jsou výživové potřeby osob zařazených do útvarů, jednotek a služeb NČ CO aplikované do 11 skupin základních a 50 druhů podskupin potravin. Sortiment potravin odpovídá potřebám zabezpečení výživy i možností výroby a zásobování.

Norma potravin pro období od vyhlášení branné pohotovosti státu do napadení je určena pro příslušníky útvarů, jednotek a služeb NČ CO v době pohotovosti, je náležitostí na osobu, den a **označena A** se složením – viz **tabulku 1**.

Mimořádnou pozornost je třeba věnovat stanovení záchovných norem potravin na dlouhodobé a krátkodobé přežití. Při jejich konstrukci je uvažována možná doba používání, možnosti zásobování i vlastnosti potravin.

Záchovná norma potravin dlouhodobá je určena pro zabezpečení výživy v období obnovování zásobovacího systému po napadení. Její dvě varianty vycházejí z velmi

Tabulka 1

Název potraviny	Množství v g
chléb	500
tvrdý příkrm	190
maso	160
brambory	500
zelenina a ovoce	300
tuk	40
cukr	50
čaj	1
sůl	10
přísady	5

Tabulka 2

	Varianta 1	Varianta 2
energetická hodnota	8 400 kJ	7 200 kJ
bílkoviny celkem	55,4 g	51,2 g
tuky celkem	55,4 g	48,8 g
sacharidy	322,4 g	273,4 g

obtížné situace ve výrobě a zásobování potravinami a zahrnují prakticky zabezpečení výživy pro celou strukturu osob plnících úkoly v nevojenské části CO.

Potřeba energie a hlavních živin záchovných dávek dlouhodobých je patrná z **tabulky 2**.

Norma potravin záchovná dlouhodobá je určena pro příslušníky nevojenských sil CO v době po napadení a je označena **ZD**. Její složení – viz **tabulku 3**.

Náležitost uvedená ve sloupci **ZD-1** by příslušela příslušníkům nevojenských sil, které plní **úkoly záchranných a likvidačních prací prvního pořadí** v napadených prostorech, **ZD-2** by obdrželi příslušníci nevojenských jednotek **v době pohotovosti**.

Možný charakter ozbrojeného konfliktu s použitím zbraní hromadného ničení vyžaduje vytvořit záchovné normy potravin na přežití. K zabezpečení nejnnutnější výživy příslušníků nevojenských sil CO by mohla sloužit norma potravin záchovné dávky krátkodobé ve třech variantách. Určení příslušné varianty by vycházelo z konkrétní situace v místě pobytu osob, jak v sortimentu konzervovaných, trvanlivých potravin, tak i klasických potravin. Norma potravin určená pro zabezpečení stravování nevojenských sil CO a obyvatelstva postiženého účinky napadení protivníka **v situacích zvláště kritických** je nazvána **záchovná krátkodobá – ZK** se zabezpečením potřeby

Tabulka 3

Název potraviny	Množství v g	
	ZD-1	ZD-2
chléb	300	250
tvrdý příkrm	115	110
maso	100	80
brambory	150	130
zelenina a ovoce	80	60
tuk	25	25
cukr	35	25
potraviny na přípravu nápoje	30	25
přísady	10	10
mléčné výrobky	60	50
pohotov. potraviny	10	5

energie a hlavních živin záchovných krátkodobých dávek – viz **tabulku 4**. O použití varianty **rozhodne územní náčelník CO**.

I v této **krajně obtížné situaci** by jednotky nevojenské části CO plnily **úkoly záchranných a likvidačních prací prvního pořadí**. Pro krytí zvýšeného energetického výdeje by posloužil přídavek potravin – **P** – viz **tabulku 5**.

Přitom přídavek **P-1** by byl vydáván příslušníkům jednotek nevojenské části CO **při záchranných a likvidačních pracích prvního pořadí spolu s normou potravin ZD-1**. Přídavek potravin **P-2** by náležel příslušníkům útvarů, jednotek a služeb NČ CO **při nasazení v extrémních až katastrofických situacích spolu s normou potravin ZK**.

V případě, že zásobovací služba CO bude zabezpečovat **evakuované obyvatelstvo** stravou, by dle mého názoru měla být norma **B** potravin i pro tuto kategorii obyvatelstva, až do zapojení v příslušném zásobovacím procesu v místě ubytování.

Výše požadavků na proviantní materiál uvažovaného modelu nevojenské části CO okresu (oblasti) za branné pohotovosti státu v období **od vyhlášení do napadení** podle navrhovaných norem potravin představovala v roce 1990 v potravinách **od 10,5 do 19 tun** (z toho chléb od 2,9 do 5,5 tun a maso od 0,9 do 1,7 tun). **V době války od 10,3 do 26,6 tun** potravin (z toho chléb od 4,4 do 11,4 tun a maso od 1,1 do 3,2 tun).

Ze zásobovacího modelu vyplývá, že **denní potřeba proviantu** v nevojenské části CO v době **od vyhlášení branné pohotovosti státu do napadení** by činila v průměru **14,75 tun** potravin, za války **18,75 tun** potravin.

Myslím, že pro zrychlení zásobovacího procesu by byl **vhodný komplet potravin**, který je možné skladovat a lze z něho připravovat všechny druhy navrhovaných norem potravin. Komplet je sestaven **pro 10 osob**. Pomocí vypočítaných koeficientů budou zapotřebí pro zabezpečení stravování **tisíce obyvatel** nebo příslušníků nevojenských jednotek CO podle normy potravin **A 100, B 42, ZD-1 63, ZD-2 56, ZK-1 33, ZK-2 26 a ZK-3 22 univerzální komplety potravin**.

Soudím, že ke zvýšení samostatnosti útvarů typu **prapor (oddíl)** nevojenské části CO by bylo vhodné **posílit jedním (ev. více) družstvem pro přípravu a výdej stravy**

Tabulka 4

Název potraviny	Množství v g		
	ZK-1	ZK-2	ZK-3
konzervované			
chléb	250	300	200
masová konzerva	35	35	20
polévka hotová	15	15	10
mléčná konzerva	15	10	10
tuk	20	15	5
cukr	20	15	10
vitaminový nápoj v prášku	20	–	–
klasické			
chléb	200	200	200
maso	50	40	20
tvrdý příkrm	50	30	20
brambory	100	50	30
tuk	15	10	5
cukr	20	10	5
zeleninové a ovocné výrobky	50	30	20
energetická hodnota v kJ	4 300	3 450	2 850
bílkoviny celkem v g	26	22	19,3
tuky celkem v g	30	25	13
sacharidy v g	161	127	120

s příslušným technickým vybavením. Základní jednotku zásobovací služby okresu rotu pro přípravu a výdej stravy organizovat stavebnicovým způsobem. Velitelství rotu ponechat, ale podle velikosti okresu (oblasti) a předpokládaných počtů zásobovaných řešit variabilně počet čet v rotě. Ke zvýšení dopravně zásobovací kapacity roty doplnit současnou organizaci rotu o dopravní družstvo, které vybaví automobilní technikou v závislosti na počtu čet a chladiřenským přepravníkem do 5 tun. Družstvo v případě potřeby by vytvářelo rotní sklad proviantu a vezlo stanovené zásoby potravin.

Výši potřeby a zabezpečení proviantem v nevojenské části CO lze vyjadřovat v kalkulačně zásobovací jednotce – denní dávce (dd), což je množství potravin určené normou pro jednu osobu na 24 hodin.

Za nejvhodnější řešení zásobovacího procesu v nevojenské části CO považují udržované zásoby proviantu, které by tvořily základ proviantního zabezpečení nevojenských sil CO, evakuovaného a postiženého obyvatelstva. Výše a rozložení zásob proviantu by vycházely z podmínek činnosti útvarů, jednotek a služeb CO a z dosud platného procesu zásobování za branné pohotovosti státu.

Tabulka 5

Název potraviny	Množství v g	
	P-1	P-2
masová konzerva	50	100
chléb	200	500

Zlepšení řídicí činnosti štábů zásobovací služby CO by mělo mít za výsledek:

- určit reálnou variantu potřeby proviantu podle územních stupňů CO na požadovanou dobu (požadované období),
- rozdělení zásob proviantu podle územních stupňů CO,
- mít přehled o přebytcích zásob proviantu daných k dispozici pro převedení do míst, kde je jich nedostatek.

Ve svém článku jsem naznačil celý soubor problémů souvisejících s řešením otázek proviantního zabezpečení nevojenské části CO za branné pohotovosti státu, jejichž myšlenky lze především využít k uskutečnění úprav odborných předpisů zásobovací služby CO při rozpracování současných organizačních struktur, k zavedení norem potravin za branné pohotovosti státu, při současném využívání výpočetní techniky, ke zkvalitnění řídicích orgánů zásobovací služby CO a metodik práce na jednotlivých stupních řízení proviantního zabezpečení nevojenské části CO. Také rozpracování podmínek pro využití stacionárních zařízení základen zásobovací služby CO ve prospěch zlepšení zásobování proviantem, k provedení inovace některých druhů proviantu a zlepšení složení zásob.

Myslím, že komplexní vyřešení problematiky proviantního zabezpečení nevojenské části CO vyžaduje týmovou práci odborníků z oblasti Civilní obrany a proviantního zabezpečení.

NĚKTERÉ NÁMĚTY KE KONCIPOVÁNÍ VĚDNÍ POLITIKY

(Článek uveřejněný ve VM č. 4/1990)

V článku plk. Ing. L. Klimy, CSc. jsou uvedena některá fakta, návrhy a myšlenky týkající se vědní politiky v ČSA. Jako pracovníka vojenské vysoké školy mě skutečnosti uvedené v článku zaujaly a inspirovaly k vyjádření vlastního stanoviska.

Jestliže došlo k zásadním změnám v naší společnosti, jež budou dále pokračovat a armáda nezůstává stranou, je třeba zhodnotit i postavení a fungování vědecké a výzkumné základny jako její nedílné součásti. Zhodnotit, zda v dosavadní institucionální podobě a svými možnostmi bude odpovídat novým potřebám zajištění obrany. Úkoly, které bude třeba řešit, se ukazují totiž v mnohém jako zcela originální. V případě, že budeme důsledně aplikovat fakta o důležitosti vědeckotechnického rozvoje pro společnost uvedená v článku, armádu z toho nevyjímaje, potom ve všech **předpokládaných změnách musí mít vědecký nebo alespoň racionální přístup hlavní roli**. Zatím však často v řešení mnoha úkolů převládá ve štábech oblíbený pragmatismus.

Chci upozornit na některé skutečnosti především v oblasti vojenského umění. Dlouhou dobu jsme pasivně přebírali poznatky vojenského umění (a v podstatě celé vojenské vědy) rozvíjeného v SSSR. To zřejmě nebude v této podobě v budoucnosti vhodné, a proto vzroste požadavek na samostatný rozvoj vojenského umění pro podmínky ČSA. Na druhé straně se ukazuje potřeba využít teoretických a praktických poznatků z oblasti vojenského umění ostatních evropských armád.

Jsem stejného názoru jako plk. Klíma a vidím potřebu vytvoření určitého analytického, studijního, vědeckého centra, které by pro potřebu velení ČSA a vybraných armádních institucí připravovalo zásadní studie o vývoji vojenskopolitické situace ve světě (která může mít vliv na obranu naší země), připravovalo programy rozvoje armády a podílelo se na řešení koncepčních úkolů.

Je třeba vyhodnotit, jak se změny v uspořádání a fungování vědy a výzkumu v civilní sféře projeví na spolupráci s armádou. Jsem toho názoru, že zapojení civilní vědeckovýzkumné sféry na komerčním základě by mělo být podobné, jak je tomu v zahraničí. Jasně o tom svědčí tendence projevující se v převaze tvorby většiny vědeckých poznatků v civilní sféře, na niž autor upozorňuje.

Spolupracoval jsem v minulosti na řešení několika takzvaných vědeckých úkolů v oblasti vojenského umění. Došel jsem k závěru, že **organizačně a metodologicky nejde takto v rozvoji vojenské vědy dále pokračovat.**

Otázkou současně je, jaké bylo praktické využití těchto vědeckých úkolů, k čemu skutečně přispěly apod. Vědecké bádání i v podmínkách armády by mělo být zdrojem kvalitativně nových poznatků o předmětu výzkumu anebo přinejmenším objektivní, vědecky racionální aplikaci známých poznatků v nové oblasti za účelem jejího rozvoje na vyšší úroveň.

Autor článku opomněl, že za určitých předpokladů mohou být významným vědeckým pracovištěm i vojenské vysoké školy. To si však vyžádá důkladně zhodnotit jejich materiální a především intelektuální možnosti. Neměly by z koncepce vědní politiky v ČSA zmizet.

Je zřejmé, že autor nemohl vyčerpat všechny skutečnosti mající vliv na koncipování vědní politiky, dal však dobrý podnět k tomu, aby problematika vědy a výzkumu nezůstala v ČSA ani ve Vojenské mysli na okraji zájmu odborné vojenské veřejnosti.

Podplukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc.

FUNKČNÍ STRUKTURA BOJIŠTĚ A BOJOVÁ POHOTOVOST

Do výzbroje ozbrojených sil moderních armád jsou zaváděny nové druhy zbraní a bojové techniky. V souladu s objektivními zákony bojové činnosti závisí na množství, kvalitě a vlastnostech bojové techniky formy a způsoby vedení činnosti i mčnnosti, jak v nich dosáhnout úspěchu. Je tedy nutné počítat s tím, že potenciální agresor mající iniciativu a převahu, zvláště v počátečním období války bude používat nových forem a způsobů vedení boje; schopnost našich vojsk odrazit agresi bude značně závislá na jejich připravenosti k vedení boje v nových podmínkách a tedy i na správnosti předpokladů (prognóz), správného ověření teorie operačního umění a taktiky, výzbroji a organizačních strukturách.

Vzhledem k těžké ekonomické situaci země je nutné v prvním pořadí přijímat taková řešení, která zabezpečí co možná nejefektivnější chod v nových podmínkách těchto prostředků a systémů, které jsou v současnosti ve výzbroji vojsk.

Z metodologického hlediska je nejdůležitějším způsobem hledání takových řešení funkční přístup k výzkumu procesu ozbrojeného zápasu, tedy pohled na bojeschopnost vojsk funkční strukturou bojiště. V tomto pojetí nebyla tato problematika podrobněji zkoumána a nebyla vědecky zpracována.

Výzkumy prokázaly, že v posledním čtvrtstoletí došlo k závažným změnám ve funkční struktuře bojiště. Propojení této struktury se strukturou systému velení vojskům není podmínkou bojeschopnosti současné armády. Struktura systému velení našim pozemním vojskům neodpovídá plně funkční struktuře bojiště (týká se to především taktických stupňů velení). Proto, aby byla dosažena bojová pohotovost vojsk postavena na vyšší úrovni k odrazení náhlé agrese, je nutné uskutečnit změny struktury velení vojskům v souladu s těmi požadavky, které vyplývají z předpokládané funkční struktury bojiště.

Tyto změny závisí na přehodnocení role jednotlivých funkčních prostorů. Mezi vojenskými specialisty však nepanuje jednotná co do množství a druhu funkčních prostorů, které musí být ve struktuře systému velení vojskům, například formou vysoce specializovaných štábních orgánů nebo také zautomatizovaných systémů velení. Z výzkumů je zřejmé, že pokud se vezme v úvahu obranný charakter využití pozemních vojsk našich ozbrojených sil, je nezbytné rozlišit další funkční oblasti bojiště: **velení, informační, bojové zabezpečení, pohyb (manévr), radioelektronické, palebné vyřazení, speciální technické a týlové zabezpečení.**

Nepochybně **nejdůležitější funkční oblastí současného bojiště je velení**, které musí zabezpečit sledování situace (sběr a zpracovávání informací o vlastních a protivníkových vojscích, radioelektronická kontrola), udržování bojové pohotovosti podřízených vojsk, vypracování a ověřování rozhodnutí, přímé řízení podřízených sil a prostředků při přípravě a vedení operace (boje). Význam velení ve struktuře podsystemu boje vlastních vojsk (protivníka) lze nejjednodušeji uvést na příkladu mozku živých organismů: malá přesnost nebo narušení jeho fungování, které by

bylo výsledkem působení vnějších vlivů nebo vnitřního onemocnění, vede nutně k malé efektivitě celého organismu, přerušení jeho práce znamená smrt.

Vojenští specialisté vidí tento problém, ale v procesu výcviku vojsk, někdy také ve vědecké a výzkumné činnosti, je považován za formalitu nebo je zcela ignorován. Zlepšení současného stavu vyžaduje rychlé vypracování metody hodnocení vlivu přesnosti velení na bojovou pohotovost vojsk. Bylo by proto možné do té doby vycházet u všech taktických a operačních kalkulací, které se týkají bojového potenciálu, z jeho hodnoty snížené o předpokládaný stupeň dezorganizace velení tohoto uskupení ve sledované etapě operace (boje). Takové řešení umožní zrealizovat výsledky kalkulací, zvláště těch, které využívají simulační model.

Velmi důležitou funkční oblastí současného bojiště je také **informační zabezpečení**. Z uskutečněných výzkumů je patrné, že má zahrnovat získávání a zpracovávání informací o vlastních a protivnickových vojskách, distribuci (doručení) informací a provozuschopnosti prostředků a systémů, které tvoří materiální základnu informačního zabezpečení. Tyto předpoklady mají velký vliv na připravenost vojsk splnit úkol ve všech ostatních funkčních oblastech, mají tedy určitý vliv na bojovou pohotovost vojsk. Tato teze je jasná a všichni vojenští odborníci s ní souhlasí, ale tato otázka je obdobně jako v případě velení považována často za formální a velmi okrajovou. Dosud není vypracována metoda, která by umožnila odpovídající vhodné hodnocení a neustálý přehled o vlivu informačního zabezpečení na bojovou pohotovost vojsk. Nebyly také vyhotoveny kvalitativní prvky hodnocení průzkumné nebo spojovací techniky.

V zásadě se při přípravě rozhodnutí v kalkulacích, které se týkají bojového potenciálu, nebere v úvahu, zda ničivé prostředky jsou spojeny s nejmodernějšími průzkumnými prostředky nebo se zastaralými a značnou měrou také způsobenými ztrátami. Výsledek našich kalkulací bude týž, bez ohledu na to, zda je velení uskutečňováno pomocí automatizovaných počítačových systémů, nebo prostředků vojenské polní pošty.

Vzniklé chyby v hodnocení možností vojsk je nesnadné zhodnotit, ale lze s naprostou jistotou tvrdit, že výsledky jsou velmi vzdáleny od skutečnosti, k níž na bojišti dojde.

Takové kalkulace mohou být v první obranné operaci velkým šokem pro velitele a štáby, a proto mohou způsobit katastrofu. Je nutné také vzít v úvahu, že při vysoce manévrové činnosti často soustředěného charakteru vedené v celé hloubce operační (bojové) sestavy, za podmínek hromadného použití průzkumně úderných systémů, vysoce přesných zbraní a prostředků radioelektronického boje, je sledování postavení vojsk, a tedy i velení jim pomocí nyní používaných způsobů se může stát nesplnitelným úkolem. Bylo by proto nutné docílit toho, aby proces sledování vlastních a protivnickových vojsk byl plně automatizován s využitím sil a prostředků průzkumu. Zdá se být také účelné, aby byl přetvořen prvek průzkumu na prvek informačního zabezpečení a v tomto smyslu mu přidat veškeré nezbytné síly a prostředky.

Tento prvek by byl odpovědný za zabezpečení veškerých nezbytných informací v reálném čase veliteli a štábům (ať již o protivníkovi nebo vlastních silách, či vojskách) a za stabilní fungování informačních vazeb v podsystému boje.

Výsledky analýzy kvalitativních změn, k nimž na soudobém válčišti dochází, svědčí také o tom, že je nutné, aby byla vyčleněna **funkční oblast bojového zabezpečení**, která by obsahovala: **ochranu proti zbraním hromadného ničení, maskování, všeobecnou radioelektronickou obranu, všeobecnou protiletadlovou obranu a zabezpečení, která mají všeobecný charakter** (například ženijní, topografické, hydrometeorolo-

gické. Protichemickou ochranu je vhodné zkoumat ve funkční oblasti speciálně technického zabezpečení. Zvláštní pozornost je nutné zaměřit na maskování (zvláště na aktivní formy působení proti prostředkům a systémům průzkumu protivníka) i na všeobecnou radioelektrickou ochranu (s důrazem na působení proti rušení a radioelektronické diverzi).

Účinnost těchto opatření má přímý vliv na bojovou pohotovost vojsk, neboť zjištěný a umlčený radioelektronický prostředek (systém), třebaže nebude okamžitě zničen, nebude moci být využit v souladu se svým posláním. Proto také při analýze možnosti určitých uskupení vojsk by bylo vhodné snižovat jejich sumarizační bojový potenciál o hodnotu množství kvalitativních ukazatelů prvků výzbroje a bojové techniky, které by mohl protivník v souladu s předpoklady zjistit a elektronicky vyřadit v dané etapě operace (boje).

Všestrannější hodnocení vlivu bojového zabezpečení na možnosti vojsk vyžaduje vypracování vhodné metody během odlišných vědeckých výzkumů. Tyto výzkumy by měly také zahrnout vypracování metody hodnocení vlivu na bojovou pohotovost vojsk dvou dalších druhů zabezpečení, které jsou vyčleněny jako odlišné funkční oblasti bojiště: **speciální technické a týlové zabezpečení**.

Je také nutné, aby byl vypracován metodický postup, který by umožňoval snadné a poměrně přesné hodnocení vlivu zabezpečení činností na jejich průběh již při plánování operace (boje), zvláště při hodnocení možnosti uskutečnění jednotlivých úkolů (odrazení útoku protivníka, protiúderu atd.) určitým uskupením. Zvláštní význam nabývá příslušné stanovení příkladů tohoto problému ve vševojskových simulačních modelech, které jsou využívány operátory při vypracovávání rozhodnutí.

Další tři funkční oblasti zahrnují činnosti, které jsou základními procesy současného boje. Jde tedy o **manévr, radioelektronické a palebné vyřazení**.

První uvedená oblast obsahuje pohyb sil a prostředků spojený s přípravou a změnou operační (bojové) sestavy a s dalšími jinými změnami rozmístění vojska v pásmu daného operačního (taktického) svazu nebo svazku, druhá oblast – clonu a radioelektronickou podporu, třetí – údery, které jsou vedeny údernými prostředky všech druhů vojsk a služeb, jejichž cílem je fyzické vyřazení pozemních a vzdušných cílů protivníka z boje.

Pokud by byla navrhovaná funkční struktura bojiště přijata, potom by bylo nutné k dosažení maximálního bojového účinku při použití vojsk vytvořit integrovaný, automatizovaný systém velení, který by byl složen z automatizovaných řídicích systémů, přímého zabezpečení velení, informačního a bojového zabezpečení, manévru, radioelektronického a palebného vyřazení, speciálního technického a týlového zabezpečení.

Také by bylo zapotřebí vhodným způsobem nutně zreorganizovat štáby s tím, že by se v nich vytvořily organizační prvky (oddělení, sekce, správy), které by se řídily pomocí automatizovaných systémů činnosti vojsk v jednotlivých funkčních oblastech. Zásadou navrhovaných opatření by došlo k mnohanásobnému zvýšení úderné síly pozemních vojsk, přestože by byl počet sil a prostředků stále týž, v případě štábních orgánů dokonce nižší.

Názory o vlivu analýzy funkční struktury bojiště na bojovou pohotovost vojsk mají charakter vstupní pracovní hypotézy. Diskuse vedená k tomuto tématu může mít vliv na zvyšování schopnosti vojsk odrazit neočekávanou agresi.

Dle zahraničních materiálů –JM–.

ZPŮSOBY MOBILIZAČNÍHO ROZVINUTÍ VOJSK

Vojenské umění je teorií a praxí přípravy státu k obraně a účinného využití jeho materiálních, morálních, vědeckých a vojenských možností k uskutečnění cílů, které vycházejí z nadřazených zájmů národa. Zvláštní význam pro nezávislý stát má příprava a správné využití (použití) ozbrojených sil a organizování obyvatelstva k obraně. Z těchto požadavků vycházejí základní úkoly vojenského umění a směry působení všech orgánů, které jsou odpovědné za přípravu země k obraně.

Jak se na problematiku mobilizace dívají v Polské armádě, je možné zjistit v článku uveřejněném v Myšli Wojskowe číslo 3/1990 autora plukovníka docenta doktora Juliana Babuly.

Rychlé zdokonalování prostředků k vedení ozbrojeného zápasu, přetvoření vojenskopolitické situace, koaličních a národních vojenských doktrín způsobuje určité změny ve vojenském umění. Současně dochází ke změnám v předpokladech o počtech i organizaci ozbrojených sil, jejich použití, přípravě a mobilizačních strukturách.

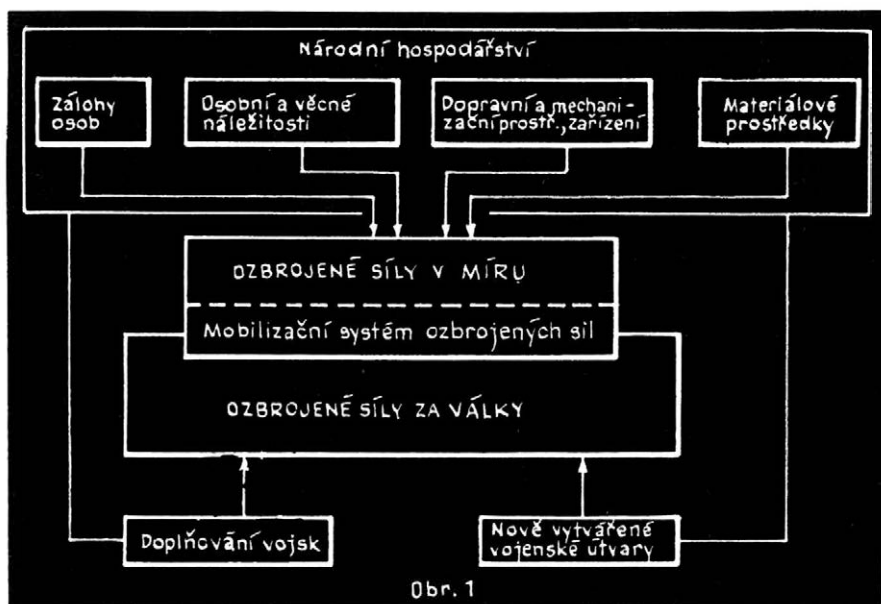
Po dlouhá desetiletí jsou mobilizační systémy jedněmi ze základních systémů, které působí v ozbrojených silách všech možných států, jež jsou na světě. Soudobé mobilizační metody byly použity poprvé v letech 1866 a 1870 až 1871. Jejich význam spočívá v tom, že žádný, ani ten nejbohatší stát není schopen v době míru udržovat armádu na takových početních stavech, s nimiž se počítá vést válku. Proto vzniká potřeba vytvořit systémy, které by zabezpečily spolehlivý a rychlý přechod ke strukturám stanoveným v plánech operačního použití vojsk.

Mobilizační systémy ne vždy mohly zabezpečit úkoly, které měly být splněny i v málo komplikovaných podmínkách minulých válek. Lze tvrdit, že hlavní úlohu zde sehrály teoretické chyby předpokládané mobilizace.

Z toho lze vyvodit závěr, že k teorii o soudobé mobilizaci je nezbytné zahrnout i prvky, které umožňují rychlou reakci na politický a vojenský vývoj a podmínky, jež má stát. Uskutečnění tohoto úkolu bude nepochybně obtížné tím spíše, že v současnosti lze počítat pouze s předpoklady, a jak je známo, veškeré předpovědi politických událostí a vedení ozbrojeného zápasu se prověřují teprve ve válce samotné.

Tyto úvahy poukazují na problémy, které musí současná teorie o mobilizaci vyřešit. Názory vojenských teoretiků, politiků i ekonomů k podmínkám zahájení a průběhu příštích válek se liší zásadním způsobem. Jedno je však jisté: překvapení sehraje ve válce velkou roli, války budou urputnější, prudší, ztráty osob a techniky budou vyšší než dosud.

To vše vojenskému umění, zvláště pak teorii mobilizace, ukládá těžkou a složitou úlohu s mnoha neznámými. Proto se zdá, že při řešení není třeba hledat ani ideální recept, ale ani univerzální prostředek, protože zpravidla při konfrontaci se skutečností selže. Je ale nutné vybrat takové varianty, které by zabezpečovaly nejvyšší pravděpodobnost spolehlivosti činnosti. Zvláštní příležitost ke zjištění hod-

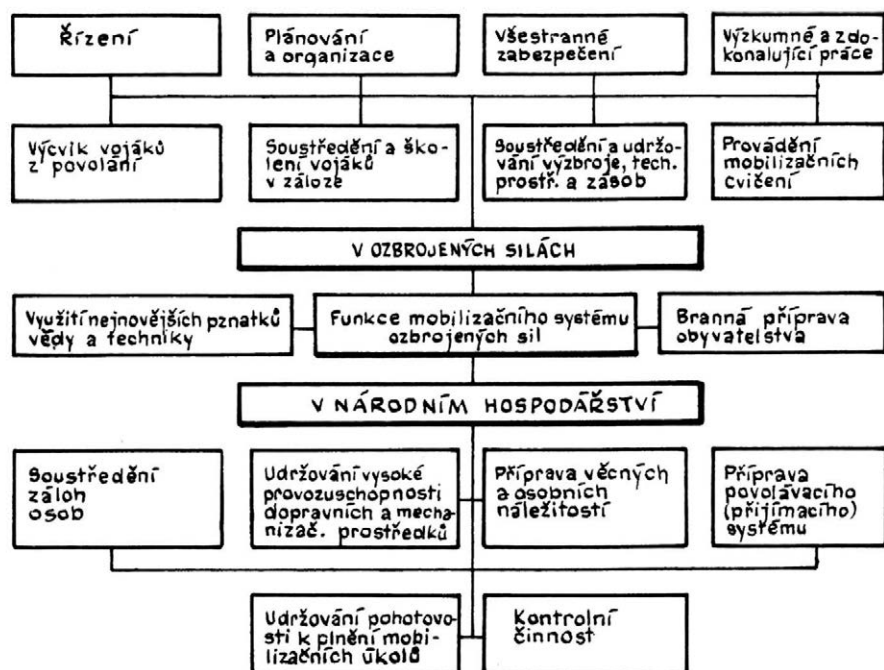

notných závěrů vytváří dobře připravený výzkum vedený při hrách s rozhodnutím, štábních nácvičích i cvičeních, především mobilizačních. Velký význam mají také výsledky vhodně směřovaných kandidátských a doktorských obhajob.

Mobilizační systémy jsou velmi složitými mechanismy, které musí zabezpečit udržování stálé pohotovosti k povolání a začlenění vojáků v záloze, dopravních a mechanizačních prostředků i materiálu do organizačních struktur vojenských jednotek – viz **obr. 1**. Vše proběhne v omezeném časovém limitu, za podmínek narušování aktivní činnosti protivníka a přírodními vlivy (nizkými teplotami, srážkami atd.).

Moderní mobilizační systém ozbrojených sil se má vyznačovat:

- dobře vypracovanými teoretickými předpoklady,
- plnou časovou sladěností s plány bojového použití vojsk,
- účinným systémem řízení uskutečňovaným ve třech etapách: mírové (stálá pohotovost), mobilizaci a válečné (doplnění vojsk a vytváření nových útvarů),
- důkladným plánováním a organizací, která bere v úvahu veškeré vnitřní a vnější podmínky,
- stálou pohotovostí k zahájení mobilizace dle vhodné varianty,
- velkou pružností (možností použít různé způsoby uskutečnění mobilizace),
- vysokou přesností a spolehlivostí,
- organizační a funkční racionalitou,
- dobře organizovaným výcvikem vojáků z povolání včetně těch osob, které se funkčně zabývají mobilizační problematikou ve státní správě a podnicích,
- všestranným zabezpečením.

Obr. 2

Jak je zřejmé, nároky, které jsou kladeny na moderní mobilizační systém, jsou velmi vysoké. Současně je třeba zdůraznit, že mohou být splněny, poněvadž důstojnický sbor pracující v této oblasti je dobře teoreticky připraven a má velkou praxi. Napomáhá tomu také vysoká úroveň rozvoje vědy a techniky, zvláště spojovacího, dopravního systému i způsobů řízení – viz **obr. 2**.

V článku jsou popisovány otázky pružnosti mobilizačního systému, tzn. způsobu uskutečnění mobilizace vojsk a jejich všestranného zabezpečení. To je jeden z nejdůležitějších rysů mobilizačního systému zabezpečující přizpůsobení mobilizační varianty rozvinutí ozbrojených sil k požadavkům, které vycházejí z vojenskopolitické situace a operačního použití vojsk.

Pružnost mobilizačního systému závisí na vlastním teoretickém vypracování, organizačně plánovací přípravě a materiálně technickém zabezpečení pravděpodobné varianty mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil v souladu s koncepcí (plány) jejich použití.

Mobilizační rozvinutí ozbrojených sil vzhledem k rozsahu tohoto opatření musí být připraveno ve dvou základních variantách – viz **tabulku: všeobecná – pro veškeré síly a postupná (výběrová) k doplnění dalších útvarů na válečné počty**.

Varianta jednorázového (všeobecného) rozvinutí nevyžaduje rozsáhlé vysvětlování: je nutné pouze zdůraznit, že ji nelze použít často, protože má sice množství kladů, ale také nedostatků.

Tabulka

		Stupeň	
		ústřední	základní
Způsob rozvinutí	všeobecný	1. Oznamení v hromadných sdělovacích prostředcích (HSP). 2. Bez ohlášení v HSP.	x x
	postupný	1. Druhy ozbrojených sil (vojsk). 2. Prvky operačního (bojového) uskupení. 3. Funkčními systémy. 4. Operačními oblastmi nebo prostory. 5. Útvary a jednotkami (službami, funkčními systémy).	x x x x x
Doba		1. Do zahájení války. 2. Po zahájení války. 3. Zahájení před a ukončení v průběhu války.	x x x
Prostor		1. V prostoru stálé dislokace. 2. V předem stanovaných prostorech. 3. V neplánovaných prostorech. 4. Se změnou prostoru (místa). 5. V prostorech soustředění.	x x x x x
Uvedení do činnosti		1. Zvyšováním stupňů bojové pohotovosti. 2. Stanovanými signály (technickými spojovacími prostředky). 3. Zvláštními nařízeními (písemnými nebo ústními).	x x x
Povolání záloh		1. S celkovým využitím státních systémů. 2. Silami a prostředky armády. 3. Smíšenými systémy.	x x x
Využití prostředků		1. Se širokým využitím osobních a věcných prostředků. 2. S omezeným využitím osobních a věcných prostředků. 3. Bez využití osobních a věcných prostředků.	x x x
Podmínky		1. Bez narušení. 2. S výskytem omezených narušení. 3. Za podmínek silného narušení.	x x x

Ke kladům je nezbytné zahrnout především její jednoduchost při uvedení mobilizace do pohybu včetně uskutečnění všech plánovaných opatření, která ji zabezpečují, připravených ať již ozbrojenými silami, tak i státní správou i národním hospodářstvím (prakticky na jeden krátký signál – úkol). Po přijetí signálu (úkol) se všechny orgány uvádějí do mobilizační činnosti. Plně využívají veškerých oprávnění a možností, která mají (sily a prostředky) k dispozici.

Značný význam zde sehrává i psychologický účinek. Uvedení do pohybu mobilizačního systému odstraňuje pochybnosti o nutnosti a cílech přijímaných opatření. Tím, že všichni vykonavatelé chápou závažnost situace, jsou povinni se celou bytostí zapojit do mobilizační činnosti, která vychází z právních ustanovení.

Nedostatky všeobecného (jednorázového) rozvinutí vojsk vyplývají z ohromného rozmachu tohoto opatření. Je nezbytné doručit úkoly stovkám vykonavatelů, povolávací rozkazy a dodávací příkazy tisícům vojáků v záloze, majitelům motorových vozidel a mechanizačních prostředků. Organizování pohybu těchto sil a prostředků, jejich začlenění do organizační struktury vojenských útvarů vytváří nebezpečí, že vzniknou různé kolize a narušení. Může to být porucha ve spojení i v dopravě nebo zpoždění příchodu záloh, či plnění plánovaných mobilizačních činností, ztráty osob nebo výbroje, techniky. Je nutné počítat i s úmyslným diverzním nebo sabotážním působením protivníka.

Negativní jevy vyvolává také situace, která nastane v prvních dnech mobilizace v národním hospodářství po předem neoznámeném povolání z podniků, orgánů státní správy, vysokých škol, poliklinik i mnoha dalších institucí, osob, dopravních a mechanizačních prostředků do armády.

Za povšimnutí také stojí, že všeobecné rozvinutí ozbrojených sil nemůže být prakticky přerušeno, není také možné zavádět do uskutečňovaných plánů velké změny. To vše zvyšuje váhu této varianty mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil pro rozhodnutí ji použít.

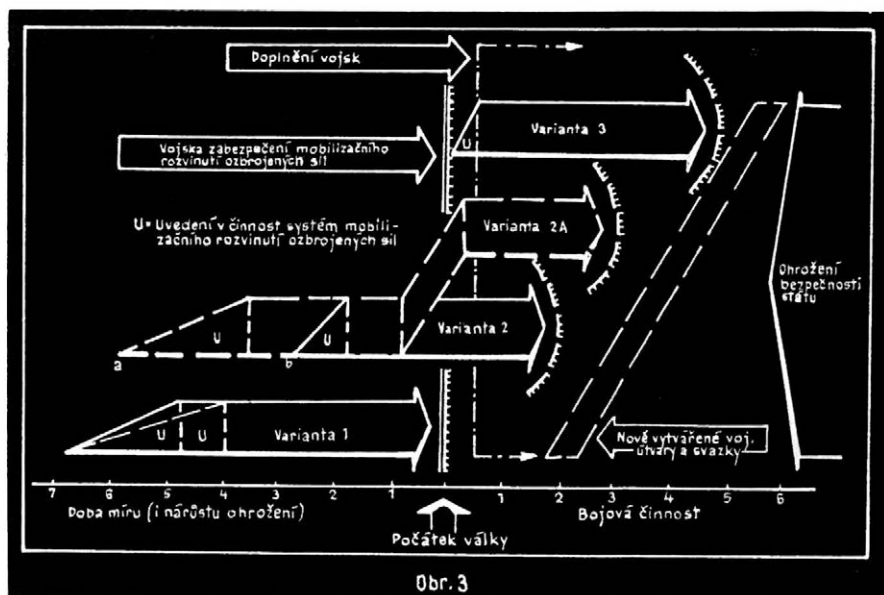
O mnoho výhodnější se ale jeví varianta mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil **doplněním jednotlivých útvarů na válečné počty organizačního nebo teritoriálního uskupení** v poměru k nárůstu ohrožení a z toho vyplývajících operačních úkolů.

Postupné rozvíjení ozbrojených sil musí být připraveno tak, aby zabezpečilo:

- rychlejší zahájení mobilizace,
- úplné splnění naplánovaných opatření (co do množství a kvality),
- možnost realizovat další mobilizační úkoly ještě při plnění předchozích úkolů,
- naprostou časovou sladěnost s plány operačního využití vojsk,
- možnost pozastavit proces mobilizačního rozvinutí vojsk v libovolném okamžiku.

Jednotlivé varianty postupného rozvíjení ozbrojených sil musí být stanoveny (naplánovány) ústředními operačními orgány, které také musí určit vojenské útvary, termíny ukončení mobilizace a místa (prostory). To vše je základem plánovacích a organizačních prací, které vykonávají mobilizační oddělení. Plány musí být vždy neprodleně uvedeny do života a zařazeny jako cvičení do výcvikové činnosti (výcvikových programů vojenských vysokých škol, štábních nácviků, cvičení, výcvikových dokumentů) a kontrolní činnosti.

Velmi důležité je, aby byla zabezpečena možnost uskutečnit mobilizaci v libovolné době – v závislosti na vývoji mezinárodní situace a nárůstu ohrožení bezpečnosti státu – viz **obr. 3**.

Z operačního hlediska je nejvýhodnější zmobilizovat veškeré ozbrojené síly nebo alespoň jejich podstatnou část do doby zahájení války, neboť to umožňuje nenarušeně rozvinout vojska, vykonat příslušná výcviková opatření (bojové sladění) a další druhy přípravných opatření k bojové činnosti (taktická cvičení, sladění systémů a soustav, např. spojení, materiální zabezpečení atd.).

Tato varianta je však výjimečně z ekonomického hlediska nepříznivá, protože úplné rozvinutí ozbrojených sil před zahájením války, dokonce i kdyby k ní vůbec nedošlo, by způsobilo ohromné materiální a výrobní ztráty, které by si vyžádaly mnoha let, než by došlo k jejich vyrovnání.

Za této situace bude pravděpodobnější, že k zahájení mobilizace dojde před očekávaným (předpokládaným) počátkem války a zakončena bude teprve až v jejím průběhu. Je třeba upozornit na to, že termín zahájení mobilizace může být různý, rovněž tak i rozsah opatření, která jsou přijímána v jednotlivých etapách. Za určitých situací může nabýt kyvadlového charakteru rozvoje ozbrojených sil a jejich bojového potenciálu, tzn. přechodného zvýšení nebo snížení mezí.

Ve studijních a přípravných pracích nelze opomenout variantu zahájení mobilizace v okamžiku, kdy dojde k vypuknutí ozbrojeného konfliktu nebo těsně před ním.

Z mobilizačního a operačního pohledu je to velmi nevýhodná varianta, poněvadž k mobilizování dochází za podmínek narušování mobilizace protivníkem, což může mít vliv na zpoždování při dosahování pohotovosti jednotlivými útvary a svazky. To má další dopad především na plánovitý průběh rozvinutí vojsk i jejich využití v počátečním období války.

Myslím, že k použití této varianty mobilizace může dojít výhradně za podmínek chybného vojenskopolitického hodnocení situace v zájmové oblasti státu nebo bloků států.

Mechanismus zahájení procesu mobilizačního rozvinutí vojsk (rozbor situace, rozhodnutí, úkoly, hlášení o splnění) má být v souladu s přijatým způsobem rozvinutí ozbrojených sil. To záleží na mnoha okolnostech včetně přípravy rozhodovacích míst, vybavení technickými prostředky spojení a vycvičenosti jednotlivých stupňů velení. Základní zásadou funkčnosti a přijímaných organizačních i technických řešení v této oblasti by měla být jednoduchost a spolehlivost.

Důležitou a často ne zcela docenovanou oblastí je vlastní příprava a udržování ve stále "živosti" jednotlivých systémů povolávání (příjmu) záloh k zabezpečení mobilizačních potřeb. Přesnost a spolehlivost těchto systémů zaručuje dobrá organizace, vycvičenost osob a zabezpečení jejich činnosti. Zabezpečit ji může členitý zdvojený systém, který je vybudován z nezávislých (autonomních) sil a prostředků. Tento systém umožňuje nahrazovat jednotlivé systémy nebo jejich špatně fungující prvky jinými, aniž by došlo k opoždění uskutečňovaného opatření.

Problematika přípravy mobilizačního rozvinutí vojsk za podmínek narušení je nesmírně důležitá, ale velmi složitá. Nezbytné je při tom ať již správné hodnocení pravděpodobného narušení, tak i přijímání praktických opatření, která si dávají za cíl je minimalizovat, působit proti nim nebo je odstraňovat.

Současně známé historické zkušenosti i mírový život ozbrojených sil v posledních desetiletích svědčí o tom, že mobilizační rozvinutí ozbrojených sil bude vždy narušováno. Jde i o uskutečňování mobilizace v době míru.

Narušení se budou lišit rozsahem, účinky, silami a prostředky, které se budou podílet na jejich eliminaci. Např. v míru se mohou narušení projevit formou malé kázně nastupujících záloh, nekompletních dodávek dopravních a mechanizačních prostředků, částečných výpadků ve spojení, dopravními nehodami a katastrofami, požáry, nízkými teplotami, vodními srážkami, sabotážemi a diverzními akcemi atd.

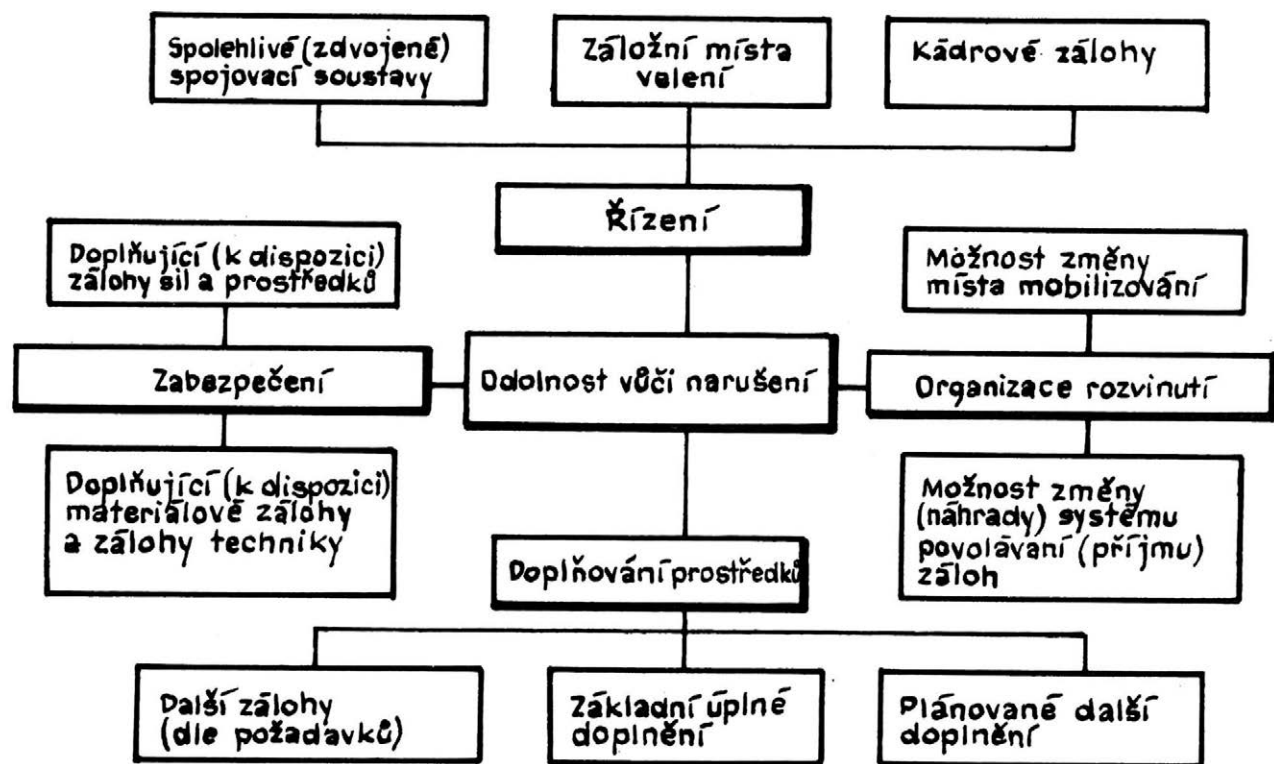
Proto je nutné přistupovat k těmto otázkám s veškerou vážností a vzít je v úvahu ve všech oblastech mobilizační činnosti. Je také nezbytné, dle mého názoru, aby byly zakotveny ve výcvikové a kontrolní činnosti. Myslím, že by neměly chybět ani v teoretické a praktické přípravě velitelů, kteří mobilizace řídí – viz **obr. 4**.

Z uvedeného lze učinit tyto tři závěry:

V prvním jde o zařazení mobilizační problematiky do mírového života ozbrojených sil a branné činnosti státu. Mobilizační činnost je nezbytné postavit na vysokou úroveň ať již v teoretickém, tak i výcvikovém, organizačně plánovacím a propagačním smyslu. To vyplývá nikoli z čistě obranných, ale i ekonomických podmínek.

Mobilizace ozbrojených sil je i opatřením, jehož následky mají vliv na základní oblasti státního života i národního hospodářství. Přesný průběh mobilizace a racionální využití nákladů na ni vynaložených je podmíněno prací mnoha lidí, kteří zastávají řídicí funkce mimo ozbrojené síly.

Musí pochopit podstatu mobilizace a znát způsoby jejího všestranného zabezpečení. Jenom tehdy lze prakticky uskutečnit starou zásadu, která spočívá v tom, že čím méně sil a prostředků je "zmraženo" v ozbrojených silách, tím vyšší úroveň musí jejich zálohy mít v národním hospodářství. To je hlavní princip správného slou-

Obr. 4

čení obranných a ekonomických potřeb státu. Bohužel tento princip není vždy správně chápán, nejčastěji je využíván při sledování problematiky obrany v kategoriích osobních nebo skupinových zájmů.

Druhý závěr je o mobilizačním výcviku. Je nezbytné šířeji zahrnout mobilizační otázky do výcvikových programů všech vysokých škol působících v ozbrojených silách i mimo armádu. Vojáci z povolání musí výtečně znát tuto problematiku, aby mohli správně řešit mobilizační otázky u všech organizačních stupňů ozbrojených sil. To vychází z aktuálních společenskopolitických, doktrinálních i ekonomických podmínek.

Třetí závěr zahrnuje vhodné spojování mobilizační problematiky s operačními úkoly a bojovou pohotovostí vojsk. Je to požadavek, který nevyžaduje rozsáhlejší zdůvodňování, ale který způsobuje různé komplikace v činnosti vojsk. Jde o to, aby tyto otázky nebyly viděny pouze v teoretické rovině, ale byly uplatňovány v praktické činnosti všechú velení.

Mobilizační problematika má zásadní význam v mírové činnosti všech stupňů velení a řízení ozbrojených sil nejen naší armády, tak jak o tom svědčí právě některé uvedené názory příslušníků polské armády. Současné podmínky vyžadují přijmout nový pohled na mnohá dříve platná řešení. Domnívám se, že kýžené výsledky by mohla přinést i širší teoretická diskuse.

- JM -

POZEMNÍ VOJSKO URČENÉ PRO OBRANU V ROCE 2000

V současné době probíhá v naší společnosti diskuse na několika úrovních, jak by měla v blízké budoucnosti vypadat naše armáda. O tomto problému bylo řečeno i napsáno v posledním čase mnoho. Proto redakce časopisu Vás chce v redakčním článku seznámit, jak se na proces přeměny v italské armádě dívá v časopisu Rivista militare autor studie Domenico Corcione. Myslíme si, že tato informace poskytne čtenářům možnost srovnání, jak je tato otázka řešena u nás a jak v italské armádě.

Jak má vypadat pozemní vojsko určené pro obranu v roce 2000 je jedním z typických předmětů diskusí v posledních letech nejen mezi vojenskými odborníky. Jde o ujasnění strukturálních, z minulosti zděděných nedostatků, o celkový pohled dokazující dobrou vůli v přítomnosti a o optimističtější předpověď budoucnosti, spočívající na více méně odůvodněných charakteristikách.

Vojenští odborníci jednotlivých států dnes již plně prohlašují, že pozemní vojsko roku 2000 nepatří budoucnosti, protože čas potřebný k vytvoření takového složitého nástroje se musí počítat na roky a počet let, který nás dělí od výše uvedeného data je velmi malý. Proto to je velmi aktuální téma. Pozemní vojsko roku 2000 musí již být připravováno a mělo by požadovat téměř okamžité provedení výměru a rozhodnutí.

Aby bylo dosaženo tohoto cíle, je nutné, aby ideje a záměry byly zcela jasné. Netýká se to technických hledisek, ta jsou již dobře definována, pokud jde o výběr a programy, ale jde o požadavek bezpečnosti a obrany, tj. lidských a finančních zdrojů, jichž musí být použito.

Po tom, co byly definovány operační možnosti výběru stanovené pro vytvoření toho, co bude za několik let pozemním vojskem roku 2000, nestačí říci, co bylo uděláno a co ještě zbývá udělat; je nutné říci, zda pozemní vojsko, jež bude vytvořeno k tomuto datu, bude odpovídat nástroji, který je považován národem za nezbytný k zajištění své bezpečnosti.

Přehled současných názorů, třebaže rozdílných je účelný přinejmenším ze dvou vážných důvodů: předně, aby se pozemní vojsko a ozbrojené síly jako celek opíraly o široký souhlas; za druhé, aby bylo možné činit rozhodnutí týkající se vývoje a v případě potřeby změn, slučitelná s vnější potřebou bezpečnosti podle spojenectvích závazků a vnitřní potřebou.

Vždy je nutné mít na mysli, že pozemní vojsko je věrohodným výrazem národního společenství, ze kterého čerpá svoje morální podněty a jehož zdroje umožňují, aby celá organizace existovala, působila v podmínkách soutěže, nebo-li, vyjádřeno vojenským výrazem, aby byla spolehlivá a věrohodná.

Při pohledu nazpět můžeme zjistit, že i italská pozemní vojska měla tři důležité období výstavby, která charakterizovala vývoj pozemního vojska od konce druhé světové války až po dnešní dny:

- období rekonstrukce a rozvoje od roku 1945 do roku 1954,
- vnitřní reorganizace od roku 1955 do roku 1974,
- změna struktury od roku 1974 do roku 1984.

Když vynecháme období výstavby ozbrojených sil do konce roku 1984 a zaměříme se na další období, tak vidíme, že pozemní vojsko se neustále muselo přizpůsobovat rozpočtovým nedostatkům, které ovlivňovaly především teritoriální zabezpečovací útvary, za účelem získat lidské a finanční zdroje pro použití k prioritním požadavkům operační složky. To však představuje několik funkčních nedostatků, na jejichž odstranění pracují vojenští odborníci v rámci úzkých mezí disponibilních zdrojů.

Současné nedostatky, které se týkají oblasti pohyblivosti, pozemní palebné podpory, protitankové a protiletectvé obrany, velení a řízení značně ovlivňují míru věrohodnosti nástroje, což závisí na velikosti ohrožení.

Minulost umožňuje zároveň zhodnotit závažnost sociálních a ekonomických tlaků, které jsou základem vojenských možností výběru, jakož i dnešní strukturální funkční nerovnováhy pozemního vojska.

Není možné i zapomenout na přetrvávající doposud chybné chápání, podle kterého snížení rozpočtu mají být uskutečňována zejména u lidské složky, která je nejméně nákladná, a proto vyžaduje velké oběti při velmi skromných úsporách.

Nyní nebereme v úvahu skutečnost, že bojová plavidla, letadla nebo tanky, tj. nejdražší prostředky, potřebují pro svoje bojové použití muže. Proto je počet mužů považován za nezávisle proměnnou, do níž je možné zasahovat bez souvislosti se zbytkem nástroje. Takto do vojenské oblasti je přijímána metoda zásahu, která je pro italský národ typická, protože umožňuje dosahovat okamžitých, i když skromných úspor. Ze střednědobého nebo dlouhodobého hlediska projeví veškerou neúčinnost, neboť ponechávají nevyřešeny funkční a strukturální problémy, které jsou ale problémy doopravdy skutečnými.

Za této nepříliš příznivé situace máme nyní čelit pozitivnímu vývoji ve vztazích východ – západ, který vyvolal změny názorů také v Itálii.

Současné požadavky a návrhy pro změny italských ozbrojených sil

Na neštěstí domácí politicko-sociální signály, které se týkají bezpečnosti neposkytují dokonalejší porozumění skutečnosti, ale naopak zvyšují jenom zmatek.

Prvým symptomem je skutečnost, že více méně generalisovaný syndrom ochabujícího vnímání ohrožení je italskými partnery v NATO posuzován velmi rozdílně. Zatímco ve zbytku Evropy jsme svědky opatrné reakce sledující vzájemné snížení sil, kterého má být smluvně dosaženo na nižších úrovních, v Itálii, kde bylo chápání ohrožení vždy nižší a omezené na několik málo "znalců", existovala ničím neodůvodněná špička emocionálního pacifismu, reakce typu **všichni zpátky** domů posilovaná vysokou obrazotvorností hromadných sdělovacích prostředků.

Druhý prvek, o kterém autor pojednává, je, že pro rozmanitost odzbrojovacích iniciativ a z nich vyplývajících návrhů, které budou mít značné důsledky, protože souvisí s úsporami vojenských výdajů a snížením napětí mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem.

Možné ekonomické výhody bezesporu přispěly k tomu, že Sovětský svaz souhlasil se snížením napětí a našel souhlas Spojených států, které jsou zatěžovány zvyšujícím se břemenem konfrontace a uklidnil ostatní členy NATO, kteří nemají takové velké finanční výdaje. Máme-li na mysli, že (všeobecně řečeno) myšlenka úspory zdrojů je základem současné proměnlivosti a že v posledních čtyřiceti letech Itálie ukázala pravou snahu o úspory (tak velkou, že dnes je členem

NATO, který vydává nejméně na svou bezpečnost), je obtížné pochopit, jak mohou existovat proto návrhy na změny v ozbrojených silách, jež vyžadují vyšší výdaje než nyní.

Vyskytly se dva návrhy na to, jak mají vypadat budoucí ozbrojené síly. Jedním z nich je **na vytvoření profesionálních ozbrojených sil se sníženým počtem, avšak s prvotřídním výcvikem, prostředky a technikou**. Existují pro něj nejméně dva aspekty, nad nimiž je nutné se zamyslet. Ten první vyplývá ze skutečnosti, že zkušenosti prozatím s dobrovolníky dokazují, že v Itálii není dostatek dobrovolníků. Je nutno uvést, že se armádě nepodařilo získat ani malé procento stanovené pro současné početní stavy. Druhý důvod je takový, že zvyšování kvality je konstantním požadavkem vynucovaným vývojem techniky a není, jak se před nedávnem často tvrdilo, přijatelnou protiváhou ke snížení sil. Zdokonalení kvality nás nevede do lepších nebo příznivějších podmínek ve vztahu k jiným státům, protože všechny státy, které jsou odhodlány zajistit svou bezpečnost, jsou vybaveny moderními prostředky. Modernizace je pro každou organizaci daní za účinnost, a tato daň, stejně jako všechny daně není-li zaplacená včas, dříve nebo později předloží účet se zpětnou platností. Může být považována za protiváhu množství pouze při působení výjimečných přírůstků, které pak přesahují národní možnosti a jsou také v rozporu s myšlenkou o úsporách na základě těchto úvah.

Při vyloučení všech jiných úvah etického a technického druhu, je skutečností, že ti, kteří požadují profesionální armádu a rychlá zdokonalování kvality, musejí pochopit, že je zapotřebí větších zdrojů pro obranu, což to je nepravděpodobné, a také v rozporu s důvody považovanými za základ změn.

Jsou také umírněnější, i když méně ucelené názory, které požadují zvýšení množství a kvality dobrovolníků jako protiváhu ke zkrácení doby základní služby.

Toto zvýšení není a v budoucnosti asi nebude snadné, protože pouze malá část obyvatelstva je pro dobrovolnou vojenskou službu. S tímto postojem je možné setkat se jen mezi lidmi, které jejich nízká kulturní úroveň zbavuje jiných alternativ. Další dobrovolné organizace jako např. policie, četnictvo, hasiči atd. získávají snadněji dobrovolníky než ozbrojené síly.

Výsledkem toho je, že za současné situace lepší kvalita disponibilních početních stavů odpovídá osobám odvedeným na základě branné pohotovosti a nikoli dobrovolníkům.

Zvýšení počtu dobrovolníků (o něž se stále armádou usiluje) a zkrácení služby vojáků odvedených na základě branné povinnosti by znamenalo používání dobrovolníků k plnění taktických úkolů, čímž by byli branci (vojáci základní služby), tj. nejlepší personál, omezeni na plnění většinou podpůrných úkolů.

Důsledky takového řešení by byly znatelné v rámci ozbrojených sil i mimo ně. Např. postačí uvážít, že vyšší podíl dobrovolníků by nadále proudil ze sociálně slabých ekonomických oblastí země, které mají vysoký podíl nezaměstnanosti, to jest z jihu.

Na žádosti o zkrácení vojenské základní služby, je možné odpovědět tím, že by každé zkrácení základní služby v současné době vytvořilo závažné negativní důsledky. Předně pokud jde o náklady, eventuální zkrácení služby ze 12 na 9 nebo 6 měsíců zahrnuje odivání, vybavení a výcvik úměrné vyššího počtu vojáků během roku. Mimo to, požadovaná disponibilita způsobilých dobrovolníků (fyzicky, psychologicky a kulturně) reálně existuje. Dále, toto řešení by neskončovalo s údajnou frustrací vojáků povoláných na základě všeobecné branné povinnosti, vznikající

v podstatě ze skutečnosti, že musí nastoupit do armády bez ohledu na to, jak dlouho bude služba trvat.

A ještě, soustavnou stížností je, že armáda je málo odborná, že je ztrátou času pro naše vojáky a neposkytuje jim patřičný výcvik. Avšak je-li to pravda, co můžeme očekávat od zkrácené služby?

Ti, kteří podporují takovou službu, mají zajisté na mysli šest měsíců intenzivního výcviku, avšak aby tohoto bylo dosaženo, tak by bylo zapotřebí více střelnic, cvičišť, prostředků a nekonečné množství munice atd. Je to souhrn podmínek, které jsou v příkrém rozporu s tím, co Itálie může ozbrojeným silám poskytnout. Kromě toho každý ví, že šestiměsíční služba by v nejlepším případě vychovávala pouze „sezónní“ vojáky vycvičené buď pro léto nebo zimu.

Ve skutečnosti za současné situace, kdy každé cvičení se setkává s dosti značným protestem nebo s nesnášenlivostí širokých vrstev obyvatelstva, každý voják, konající zkrácenou vojenskou službu podle zákona o všeobecné branné povinnosti, by ze služby odcházel s tím, že by uměl méně než jeho předchůdce, při relativní frustraci, a při dosti vyšších nákladech.

Proto autor článku zdůrazňuje, že kdyby byl personál konající službu na základě všeobecné branné povinnosti, zařazen k plnění taktických úkolů po kratší období než nyní, bojové možnosti pozemního vojska by se pravděpodobně snížily. Důsledky pro věrohodnost vojenského nástroje jsou zřejmé a všechny jsou negativní ve světle současných úkolů italských ozbrojených sil a jejich úlohy v rámci atlantické aliance. Tímto odvoláním se na pakt NATO je nutné zdůraznit skutečnost, že každé rozhodnutí, které se týká obranného úsilí nemůže ignorovat mezinárodní situaci, jehož je Itálie na základě vlastního rozhodnutí součástí.

Je toho však více, evropská aliance postupuje k nejzazšímu termínu roku 1992, kdy by finanční a ekonomické sdružení mohlo být počátkem skutečného politického a obranného sjednocení. Na mnoha místech, v autoritativních fórech je vykonáván nátlak na výraznější a specifickou evropskou úlohu v bezpečnostních otázkách, který je logickým důsledkem snižování vojenské konfrontace mezi Spojenými státy a Sovětským svazem na našem kontinentu. Tento trend od italské strany vyžaduje vojenskou strukturu, která by odpovídala její politické a ekonomické úloze, byla stejnorodou s vojenskou strukturou jiných zemí, pokud jde o kvantitu i kvalitu personálu a bojových možností. Uvažovat nyní o snížení délky vojenské služby na šest měsíců by způsobilo, že bychom byli k výše uvedenému termínu nepřipraveni a že Itálie by nebyla v rovnováze. Tím by se vystavovala nebezpečí, že zůstane pozadu, což by bylo i velmi nepopulární mezi obyvatelstvem státu.

Dále probíhá diskuse v celé zemi na několika úrovních, v níž jde o důležité předměty obrany v různých oblastech až po samotné struktury a úkoly ozbrojených sil. K tomu se řadí mnoho předpovědí a návrhů, které často nemají nic společného se skutečnou bezpečnostní politikou. Důsledkem toho pak je, že předmět obrany není brán vážně a že pak není považován za skutečný problém. To přivádí k úsudku, že v Itálii úroveň chápání ohrožení poklesla, a tak jsme svědky všeobecného odmítání postavit se tváří v tvář realitě problému bezpečnosti.

Milníky na základě vývoje

Když známe některé objektivní nedostatky armády a určitý ideologický zmatek charakterizující současné období, který je překážkou lepšího porozumění mezi

zemí a ozbrojenými silami, zdá se přesto, že je možné vytyčit a rozpoznat základní prvky, na kterých se názory všeobecně sjednotí a jež představují milníky procesu vývoje ozbrojených sil. Těmito prvky jsou:

- zachování Ústavy a smluv na úrovni NATO i Evropy,
- národní souhlas se současným procesem odzbrojení,
- vůle snížit výdaje na zbrojení,
- požadavek veřejného mínění o respekt a souhlas,
- absolutně nezbytná úloha, kterou budou ozbrojené síly mít v geopolitických souvislostech roku 2000.

Tyto prvky ve svém souhrnu umožňují odborníkům na vojenské otázky předvídat, že i nadále bude v Itálii povinná vojenská služba, která bude snad přístupná i ženám. Počítá se s tím, že půjde o její kombinaci s dobrovolníky pro plnění těch úkolů, které vyžadují dobu výkonu služby delší než vyšší odbornost.

Proto je nutné usilovat o zvýšení počtu dobrovolníků, to ale není a nebude vůbec lehké. Možným řešením problému by mohlo být poskytování odborného civilního výcviku dobrovolníkům s následujícím přednostním přijetím do státní služby nebo do průmyslu. Zdá se, že se to setká se souhlasem individuálních nadějí i pracovníků národního hospodářství, které má vždy nedostatek odborně připravených dělníků. Současnost poskytuje v tomto směru možný cíl dobrovolníkům po skončení jejich služby.

Mimo to vojenští odborníci, ale i vysocí politici a vládní představitelé požadují, aby armáda byla udržována na úrovni dobré připravenosti, protože snížená věrohodnost použití jaderných zbraní (která je pro současné období charakteristická) předpokládá obnovení významu konvenčních zbraní. Toto opatření vyžaduje delší dobu služby a vyšší náklady. Vyšší náklady jsou nepopulární a výzkumy veřejného mínění o této otázce, které byly dosud uskutečňovány, jsou neprodyšně uzavřeny do zásuvek. Aniž by byl zvyšován počet konvenčních zbraní se zdá být nezbytné snižovat pozemní vojsko na velmi nízkou úroveň pokud jde o velikost, jednak protože je ověřenou levnou organizací, připravenou pro všechny případy nouze, která v zemi nemá sobě rovné, a taky z toho důvodu, že operační úloha ozbrojených sil a pozemního vojska v roce 2000 zůstane důležitá zvláště vzhledem k tomu, že potenciální ohrožení stále existuje.

Je pravda, že se vztahy východ – západ zlepšují. Nelze opomenout, že ničení jaderných zbraní, stále jako snižování výzbroje jsou pomalé a rozporné procesy. Kromě toho, nejdoulostivější stadium odzbrojení teprve přijde, a to verifikace, která bude následovat po podepsání dohod, když bude nutné snižovat, organizovat, kontrolovat, zajišťovat a zabezpečit novou rovnováhu na nejnižší úrovni, již by všichni respektovali.

V téže době, kdy nastává zmírňování napětí mezi východem a západem na středoevropském válcíšti, jež by bylo provázáno značným snížením možné konfrontace mezi oběma velmocemi v oblasti, by mohlo poskytnout nový prostor a sílu nacionalistickým snahám, které se nyní zdají být spoutány, ale nikoli usmířeny, se všemi přímými a nepřímými důsledky pro stabilitu oblasti, pro ekonomiku a vývoj Itálie. Proto problémy týkající se národních zájmů souvisejících se Středomořím setrvávají a budou pravděpodobně existovat i nadále, a to naléhavě vyžaduje připravovat věrohodnou reakci, která je jak politická, tak vojenská.

Mimo to jsou i jiné úkoly, jak se ukázalo, neméně důležité. Například uvnitř země – pomoc při pohromách a udržování veřejného pořádku; – v zahraničí schopnost pokračovat v zajišťování úlohy zprostředkovatele a udržování míru, kterou Itálie na mezinárodním poli již dlouho úspěšně plnila.

Jestliže je tato úloha plněna ozbrojenými silami, potom programová směrnice stanoví:

- udržování odstrašovacích možností v souladu s vývojem mezinárodní strategické situace,
- v případě dalšího snižování vojsk a zbraní, jak postupně probíhá každý rok (tento rok snížení o 16 000 mužů), cílevědomé zásahy v oblastech relativního přebytku (ústřední organizace a týl, jednotlivé správy, vojenské školy a výcviková zařízení) a konečně snížení nebo omezení kádru některých jednotek druhého sledu,
- postupné přehodnocování mobilizace zaměřené na zásobení jednotek obdobnými zbraněmi a technikou, které mají stávající jednotky,
- vyrovnání dosud existujících funkčních nedostatků a provádění projektů modernizace v souladu se zásobovacími programy, předvídání (v rámci uvažované finanční disponibility) a další nahrazování v průběhu času,
- zachování současné délky služby alespoň tak dlouho, dokud východní země a členové atlantické aliance neuskuteční podobné podstatné zkrácení.

Jiným důležitým prvkem, který musí být posouzen při předkládání návrhů, jsou disponibilní finanční zdroje. Zdroje, které byly až dosud ozbrojeným silám přidělovány, byly podstatně nižší než u ostatních členů NATO. Je nemožné dělat v této oblasti zázraky. Jestliže, jak se zdá, budou zítřejší ozbrojené síly muset i nadále zajišťovat bezpečnost v podstatě odstrašováním, budou muset být i věrohodné, a to znamená zdroje a souhlas.

Souhlas jako takový není žádným **romantickým požadavkem**, naopak, je nezbytným předpokladem pro nalezení zdrojů, pro užší funkční spojení s ostatními odvětvími státu a prospěšnější přispění (v operační oblasti) části vojenské populace, která je odsouzena k poklesu, zároveň nést zvyšující se odpovědnost a plnit náročnější úkoly.

Nelze se domnívat, že tento souhlas poskytne to, co odpovědným způsobem poskytnout nemůže, naopak musí být získán dosahovanými výsledky, otevřeností a soustavným informováním o tom, co bylo vykonáno, jakož i o důvodech toho, proč je nezbytný.

Pozemní vojsko roku 2000

Výše uvedený nástin umožňuje stanovit zvláštní charakteristiku pozemního vojska roku 2000, jež bude dle předkladu, vzhledem k dnešnímu stavu sníženo a které je nutno učinit funkčním, zároveň dosáhnout toho, aby jeho potřebám bylo vyhověno.

Proto operační složka pozemního vojska může být koncepčně rozdělena na **tři bloky** jednotek, a to na:

- krycí síly pro první sled předsunuté obrany, zvláště na severovýchodě,
- síly, které budou doplněny mobilizací pro zajištění operačních možností a potřebného doplňování,

– pohotovostní síly pro zajištění volnosti jednání a manévru na celém území. Tyto síly budou muset mít všechny potřebné složky, aby byly skutečně účinné za všech možných situací. Jde o nejvyšší organizační a odbornou úroveň, jakož i tak-tickou a strategickou pohyblivost, kvalitu, množství prostředků a materiálu.

Protože snížené vojenské síly mohou být snáze modernizovány malými disponibilními zdroji, dále i vhodná a postupná mobilizace, může poskytnout potřebnou pevnost vojenského nástroje v případě vážného nebezpečí, které může být i dlouhodobé. Kromě toho, zdokonalená funkční vazba s veškerým potencionálem země dodá její úloze plnou věrohodnost a značně zvýší její odstrašovací schopnost. Důvodem, který činí popsané snížení absolutně nezbytné, je nedostatek finančních zdrojů, a to nejen pokud jde o pozemní vojsko, ale i o veškeré ozbrojené síly.

O skutečnosti, že zmenšený nástroj musí i nadále odpovídat úloze, kterou chce Itálie hrát v rámci Severoatlantického paktu i samostatně, musejí rozhodovat politici, kteří jsou za ni odpovědní. Vojenští odborníci přitom budou mít úkol co nejlépe řídit to, co jim bylo svěřeno, přesnými a motivovanými směrnicemi. Je však nezbytné úsilí celého státu, přinejmenším jeho pozornost k tomu, aby bylo dosaženo snižování a zároveň kvalitativní zdokonalování pozemního vojska.

Existují mnohé oblasti zákroků v rámci ozbrojených sil. Např. pokud jde o kvalitu, u níž není možné se nadále smířovat s makroskopickými nedostatky. Musejí být odstraněny všeobecnou reorganizací, která se bude týkat celé armády a nejen, jak tomu bylo v minulosti, téměř výlučně operačních jednotek.

Pokud jde o racionální využívání lidských zdrojů, bude nutné snížit počty orgánů velení, a to také proto, že nynější organizace je, jak se zdá, spoutaná byrokracií. Ideální by bylo, kdybychom byli schopni uskutečňovat vývoj směrem k integrovaným vševojskovým velitelstvím, avšak je zřejmě obtížné uskutečnit v několika málo letech takovou „Kopernikovskou revoluci“, dokud nebyla zjednodušena struktura ozbrojených sil. V této době bude proto nutné operační jednotky posílit personálem. V současnosti se tyto jednotky podobají spíše „prázdným schránkám“, a to pro postupně se zvyšující nedostatek kádrů a soustavné omezování uvažovaných sil.

Uvedená opatření budou považována za velmi nepopulární, protože:

– vojenské kádry jsou vzhledem k běžnému způsobu doplňování v současné době na plných počtech, tento způsob doplňování bude odstraněn, a tak bude i méně prostoru pro generály,

– o místním obyvatelstvu velmi dobře víme, že snížením nebo zrušením velitelství a jednotek dojde k odstranění vzájemně výhodných vztahů a narušení tradic, dále to bude mít vliv i na sociální a ekonomické zájmy jednotlivých správních míst.

Nepopulárnost bude zvýšena i tím, že budou dotčeny technicko-administrativní struktury, bude nutné omezit počty civilních pracovníků. Proto je nutné, aby snížení probíhalo harmonicky a funkčně.

Nyní musíme reorganizovat sami sebe, bez ohledu na to, jaká je současná situace, a zdá se, že nyní máme příležitost učinit tak manažérským způsobem. Znovu je nutné ověřit strukturu, personál a modernizaci ve světle disponibilního sociálního kapitálu (zdroje a výroby, úlohy a úkoly).

Návrh projektu pozemního vojska pro rok 2000 bude nutné skloubit s dnešními potřebami, pokud to bude možné, splnit ty potřeby, které učiní vojenskou službu méně obtížnou, přičemž velení armády chápe, že její **nátlaková povaha** nikdy nebude vyvolávat nadšení. Velení ozbrojených sil jde o regionální doplňování, rozsáhlejší rozdělení břemene plynoucího z používání výcvikových prostorů, jakož i výhod přinášejících vojenskými posádkami po celém státním území.

Projekt pozemního vojska je zaměřen především na hledání vyšší účinnosti v rámci přísné manažerské hospodárnosti a přímějšího dialogu s veřejným míněním, které by mohlo chápat objektivní potřeby obrany.

Ze zahraničních pramenů připravil – MW –

VĚDA O VELENÍ A ŘÍZENÍ ARMÁDY USA

Autoři této statě Israel Mayk a Izhak Rubin neposkytují pouze obecný přehled významných vzorů systémů velení, řízení a spojení, ale navrhuji potenciálně užiteč-
nější vzor, který je založen na podstatě Referenčního modelu ISO-OSI. Výhodou
tohoto modelu je skutečnost, že doplňuje mnoho dosavadních vzorů a zároveň umo-
žňuje širokou škálu perspektiv, které rozvinou možnosti ujasnění a pochopení úrovně
vzájemné provozuschopnosti potřebné pro součinnost komponentů systémů velení,
řízení a spojení.

Vzory určené pro pochopení systému velení a spojení:

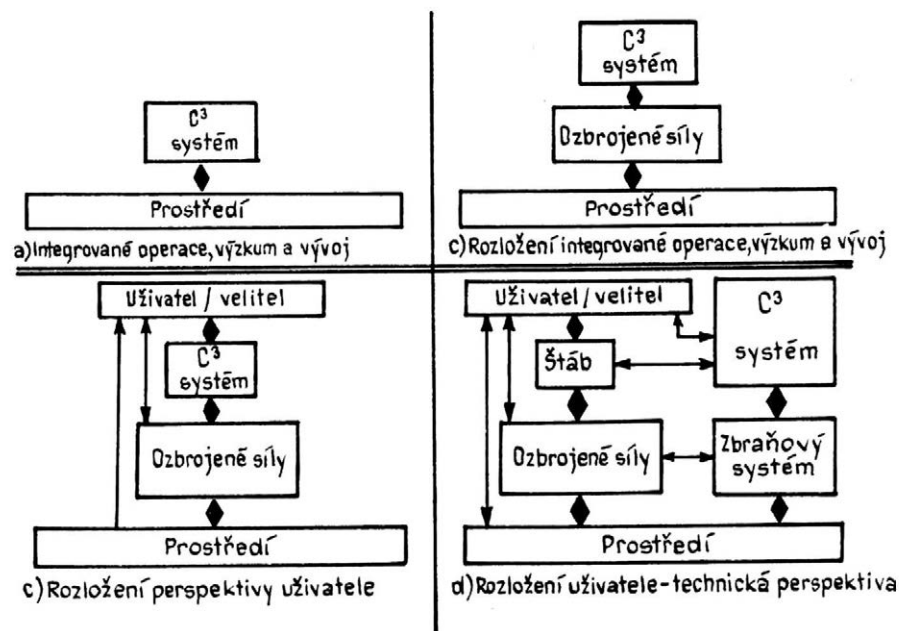
Jednotlivé vědní obory, které se podílí na vývoji systémů velení, řízení a spojení,
vytváří mnoho vzorů, které slouží k porozumění systému velení, řízení a spojení
C³. To je pravděpodobně prospěšné, protože nové způsoby zobrazení a popisu
přinášejí nové pohledy na tyto problémy. Mnoho vzorů, které autoři této statě
dosud prověřili, však uvádí pouze novou terminologii. V podstatě jsou všechny
navzájem ekvivalentní. Podobná situace existuje i v jiných disciplínách. Odborné
institute, které se zabývají vědami o výpočetní technice, mají snahu vytvořit
nové jazyky či dialekty. Dále institute, zabývající se dálkovým přenosem dat, vytváří
nové protokoly (řídící postupy) a nové propojovací mezičlánky. Pro určité užití
nový jazyk či protokol mohou být z hlediska vědecké a technické perspektivy
oprávněné. Naneštěstí mnoho nových jazyků a protokolů je vyvíjeno z ekonomických
důvodů (tj. proto, aby uživatel byl uzavřen v určité organizaci anebo pro určitou
výrobní linku). Aby takováto praxe byla překonána, tak vedoucí organizací, kteří mají
zájem na rozvoji své disciplíny, musí spolupracovat při konstituování a společného
rámce prostřednictvím tzv. referenčního modelu, nebo jinak řečeno vzoru (para-
digmatu).

Příkladem, který by mohl sloužit jako vzor pro takovou spolupráci, lze najít
v oblasti vědy o výpočetní technice, kde pod vedením ministerstva obrany a ve
spolupráci s ostatními vládními, průmyslovými a akademickými složkami se podařilo
vytvořit jazyk ADA. Tento volitelný jazyk je možné použít jak pro programování,
tak i pro oblasti projektování a specifikace programového vybavení. Podobný pre-
cedens lze nalézt v oblasti přenosu a dálkového přenosu dat, kdy pod záštitou
**Mezinárodní organizace pro normalizaci (ISO) a Poradního výboru pro mezinárodní
telefonní a telegrafní spoje (CCITT)** byl zřízen **Referenční model Otevřeného systému
vzájemného spojení (OSI)** s cílem urychlit postupný vývoj kompatibilních tele-
komunikačních protokolů (řídících postupů).

Institute pro výzkum a vývoj systému velení, řízení a spojení možná nemají tak
rozsáhlé zázemí jako výzkumné a vývojové základny institucí, které se zabývají
tradičními vědními obory. Jsou však věcně různorodější. Ve skutečnosti výzkum
a vývoj v oboru velení, řízení a spojení (C³) je mnohooborový a vyžaduje větší úsilí
o dosažení společného pochopení a porozumění. Pod tímto tlakem vyvinuli čle-

nové Technického panelu Společného ředitelství laboratoří (JDL) pro rozvoj systému velení, řízení a spojení mnoho snahy a úsilí s cílem vyvolat hlubší spolupráci mezi vědci a inženýry, kteří jsou zapojeni do rozvoje C³. Zároveň chtěli povzbudit zainteresované výzkumné složky k tomu, aby výzkum C³ byl brán ostatními jako disciplína, která je vybavena koherentní soustavou definicí, zásad a teorií, kterých platnost je ověřena vědeckými pokusy a laboratorními testy. Technický panel (komise) pro C³ převzala záštitu nad Programem výzkumu a technologií systému velení, řízení a spojení jako prostředku, který by výzkumným vědeckým pracovníkům a vývojovým inženýrům umožňoval zaměřovat výzkum, vývoj a spolupráci nejen na oblast výzkumu a vývoje C³, ale též na pracovního uživatele (tj. velitele, jejich štáby a jednotky, kterým velí a řídí). Právě v kontextu takového programu člověk rychle reaguje na různost perspektiv rozvoji velení, řízení a spojení a potřebu rozvinout společný rámec pro pochopení C³.

Teorii velení, řízení a spojení je vlastní ta hlavní část poznání, která umožňuje pochopení potenciálu systému C³ pro splnění jeho poslání. Teorie modeluje účinné využití možností a kapacit systému velení, řízení a spojení v kontextu širokého spektra za daných scénářů. Paradigma (vzor) velení, řízení a spojení je popisný model vysoké úrovně, odvozený z teorie, jehož účelem je popsat hlavní procesy, kterými prochází systém v průběhu dosahování svých cílů. Co však míníme systémem velení, řízení a spojení. V tom je právě problém. Ti, kteří pracovali ve výzkumu C³ formulovali způsob jak definovat a pohlížet na systém C³. Tyto výhledy však nejsou nezávislé na jiných,

Obr. 1

a koneckonců definice, použité k popisu každého pojetí, mohou tyto perspektivy překrývat. Mnoho výhledů se mimo to týká třídění klíčových funkcí systému C^3 do různých oddílů, které jsou v těsné vzájemné souvislosti. Obecný rozsah výhledů lze roztržít do čtyř velkých skupin, jak je zobrazeno na **obr. 1**.

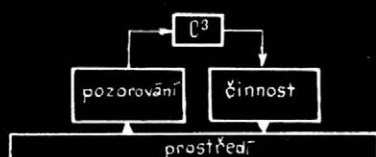
Teorie velení, řízení a spojení, podobně jako v jiných uznávaných oborech, musí být založeny na teoreticky dobře zakotvených a konsistentních definicích. Toto je vnitřní a nesporná, ale často zapomínaná zásada vědy a matematiky. Definice vybraných primitivních pojmů jsou klíčem ke spojitým myšlenkám určitého (konečného) jazyka. Avšak definování každého výrazu by vyústilo v jazykově běžných definicích, které si člověk může vyhledat v běžném anglickém slovníku. Naopak, autoři vyloučili jazykově běžné definice a snížili složitost tím, že připravili soubor definicí, které obsahují minimální počet blíže neurčených slov jako prvotní, s kterými je možné začít. Užívání blíže neurčených slov je všeobecně slabým místem ve všech vědeckých a matematických disciplínách. Příkladem může být pojem „bod“ v geometrii, nebo „soubor“ (množina) v algebře. Toto jsou příklady základních dosud blíže neurčených názorů, jejichž pojmy se používají k tvorbě složitějších představ a koncepcí. V zájmu dosažení užší a srozumitelné komunikace v rámci projektů rozvoje systému velení, řízení a spojení, výzkumné společnosti musí usilovat o vypracování nejmenšího počtu prvotních a společně používaných názvů v rámci výzkumů C^3 , které nemusí být přesně vymezeny, avšak které u každého zúčastněného vyvolávají podobné představy.

Velké množství vzorů (paradigmat) systému velení, řízení a spojení

Nedostatek standardních prvotních pojmů v rámci systému C^3 je důsledkem rozšíření vzorů (paradigmat). Tento nedostatek však není zapříčiněn jejich neexistencí. Příčinou stavu, že dosud nebyl vypracován systém prvotních pojmů, je spíše nedostatek příležitostí, diskusí a sponsorů. Všechna paradigmat oblasti C^3 lze zobrazit či převést do jiných, pokud budou mít k dispozici širokou a zároveň volnou soustavu definicí a oprávnění či vědecké odůvodnění pro vysvětlování pojmů a definicí. Základní pojmy systému velení a řízení a spojení existují už dlouho. Formálně však zlomky (fragmenty) těchto pojmů se vyvíjejí v úzkém kontextu, jsou rozptýleny a i zabudovány do řady odlišných disciplín jako jsou behaviorální vědy, vědy o řízení, operační výzkum, fyzikální vědy, kybernetika, vědy o řízení komunikací a výpočetních systémů. Využití zvláštních vzorů často závisí na předpokladech a dalších spojeních lidí, kteří je užívají.

Společný jmenovatel všech paradigmat C^3 je svou povahou teoreticko-rozhodovací. Pro každé pozorování každé úrovně systému totiž existuje činnost, která odpovídá úrovni systému. Podobně tak, jak se musíme naučit číst před tím, než se naučíme psát, musíme být schopni se naučit před tím, že jsme donuceni jednat. Posloupnost pozorování - jednání na příslušné úrovni systému charakterizuje dynamiku (tj. pravidla chování, průběhu a vývoje) rozhodovacího procesu na úrovni systému. (Tato vnitřní struktura, která je součástí kteréhokoli vzoru C^3 je zobrazena na **obr. 2**). Každý z těchto bloků představuje komplexní a souborný proces.

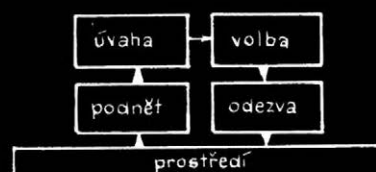
Všimněme si, jak vstupy z okolního prostředí jsou příčinou zahajování činnosti subsystému pozorování. Podobně akční subsystémy jsou příčinou vlivu systému C^3 na okolní prostředí a koexistující systémy velení, řízení a spojení. Subsystém velení, řízení a spojení usiluje o optimalizaci úspěchu svého předurčení tím, že zahrnuje vybranou sestavu opatření, které odpovídá zvláštní sestava pozorování. Pokud defi-

a) Vzor pro teoretické rozhodování

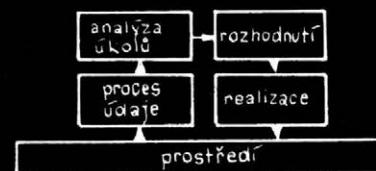
b) Vzor ASWD

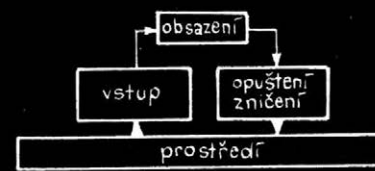
c) Vzor SHOR

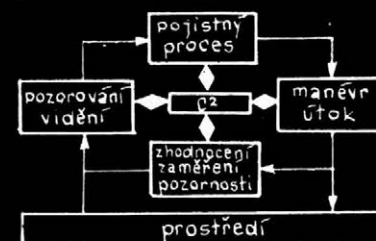
d) Vzor SICR

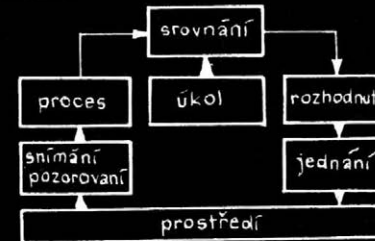
e) Vzor PADl

f) Vzor EOL

g) Vzor SPMA

h) Vzor SPCDA

Obr. 2(a)

Tabulka

PROCESY V RÁMCI SYSTÉMU VELENÍ, ŘÍZENÍ A SPOJENÍ		
Pozorování	C ³	Činnost
analyzovat vyhodnocovat rozpoznávat zjišťovat oceňovat, vyhodnocovat informovat vyšetřovat, zkoumat snímat průzkum vnímat, postřehnout kontrolovat, řídit objevovat, zjišťovat získávat, nabýti sledovat, stíhat stíhat, přepadnout shromažďovat se, sbírat oceňovat, odhadovat opatření pátrat, vyhledávat přehlížet, přezkoumávat přijímat, dostávat . . . výzkum zkoušet získávat, dostávat přezkušovat, vyšetřovat vstup	přemýšlet vést, zavádět řídit rozhodovat předpokládat C ² /C ³ plán volit, rozhodovat se pro tvořit, vytvářet tlumočit, předkládat plánovat činnosti vyššího řádu volit, vybírat přizpůsobit přidělit, udělit koordinovat kontrolovat, řídit připravovat vytvářet pojmový aparát být v čele brát v úvahu, uvažovat provozovat, obsluhovat . . . spravovat, řídit rozumět, chápat srovnávat, přirovnávat řídit, zvládnout proces	navrhovat zabírat, obsazovat čelit zničit vyvíjet realizovat, provádět mechanik, inženýr přesunovat, postupovat reagovat, odpovídat operovat, působit provádět, vykonávat tvořit, zřizovat využívat odpálit, zahájit útočit, napadnout dosahovat stavět, budovat vybavit se, zaujmout zabezpečit, zjistit přenášet, vysílat . . . vyrábět, způsobovat předvádět, prokazovat vyjádřovat, označovat reagovat výstup

nujeme systém jako soubor zdrojů; potom vymezení pojmu zdroj je významější než definování pojmu systém; můžeme dále vymežit zdroj jako fyzikální celek (entitu), který využívá fyzikálních aktivních sil, vyvolávající rozličné procesy. Tento vzor (paradigma) nejvyšší úrovně zahrnuje tři typy základních procesů: pozorování, systém velení, řízení a spojení a systém činnosti (funkcí). Subsystém je soubor podskupiny prostředků systémů, včetně vnitřní dynamiky. Subsystém pozorování je soubor všech prostředků, na kterých závisí rozhodování jak nejlépe využít subsystémů pozorování a činnosti.

Ačkoli přirozený jazyk je omezený, je nicméně dostatečně bohatý v oblasti analogické terminologie. Různorodá volba slov např. v rámci odlišného kontextu může vyvolat podobné představy. Volbou kombinace tří slov – jedno slovo z každého tří sloupců – může kdykoli dospět k ještě dalšímu ze vzorů C³.

V mnoha vzorech tato slova jsou dále rozložena na další fáze pozorování, systémů velení, řízení a spojení a jednání, k čemuž může dojít postupně (sekvenčně) či paralelně. Všechny tyto vzory mohou kromě toho být buď součástí, či včleněny, nebo vestavěny tak, aby obohacovaly mnohonásobné úrovně analogických procesů.

Naneštěstí obliba všech daných vzorů je častěji dána spíše věhlasem, který získávají díky svým proslulým autorům než prospěšností, kterou mohou nabídnout společenství činnému při výzkumu vývoji a operačním rozvíjení C³ (viz tabulka).

Přehled vybraných paradigmat (vzorů) C³

O systémech velení, řízení a spojení bylo toho již mnoho napsáno a každý popis se musí explicitně či implicitně odvolávat na ten či onen vzor velení, řízení a spojení. Tento přehled není v žádném případě vyčerpávající. Jeho účelem je poskytnout rychlou orientaci v širokém spektru vzorů C³, které byly využívány v minulosti pro nej-různější účely a tím vyjádřit naléhavou potřebu společného referenčního modelu C³.

Tato potřeba byla uvedena studií Vojenské vědecké rady (Defense Science Board) z roku 1978 těmito slovy: „... skoro neexistuje všeobecně srozumitelný slovník, ani koncepční rámec (pojmoslovný úřad), pomocí něhož bychom mohli analyzovat, projektovat anebo vyhodnocovat systémy velení a řízení.“

Autoři měli příležitost zvyraznit zjištění i tím, že si vypracovali malý přehled definic a vzorů systémů velení a řízení (C²), systémů velení, řízení a spojení (C³) a systému velení, řízení, spojení a zpravodajského zabezpečení (C³I), které byly projednávány na sympoziu o výzkumu velení, řízení a spojení Společného vedení laboratorí, které se konalo v roce 1987. Zde byla uspořádána anketa, při níž z počtu asi 200 respondentů odpovědělo na otázky pouze 11 účastníků. Jejich odpovědi zněly takto:

1. Systém C² je prostředek velitele pro výkon nezbytných funkcí tak, aby mohl plnit své úkoly. Systém C³ je prostředek velitele, pomocí něhož plní úkoly a funkce velení a řízení. Systém C³I jsou poznatky, získané technickým výzkumem, které jsou začleněny do systémů velení, řízení a spojení.

2. Současné oficiální definice, předkládané Společným sborem náčelníků štábů stále vyhovují. Termín „vybavení“ v oficiální zahrnuje všechny operační systémy, zúčastněné na průběhu války, včetně čidel, radiolokátorů, satelitů, rušičů atd.

3. Systémy C², C³ a C³I jsou sítě, s jejich pomocí jsou předávány informace a data při řízení a průběhu vojenských operací.

4. Systém C² je strukturou pro účely rozhodování a oběh informací. Proces je založen na hodnotách, cílech, poznatcích a neurčitosti.

5. Systém C² je proces, který se využívá jako doplněk veliteli při velení jednotkám a vojskům. C³ a C³I jsou systémy využívané jako doplňující systémy pro C².

6. C² je proces, jehož prostřednictvím velitel:

- řídí podřízené prostředky s cílem dosahovat specifických cílů,
 - sleduje postup operací s cílem reorganizovat tyto prostředky při průběhu operace;
- proces C² je složen ze souboru úloh, přidělených skupině lidí a technických prostředků.

7. C^2 je systém řízení, předurčený pro ozbrojené síly, který využívá vstupních dat o bojových podmínkách, o nepříteli, o vlastní situaci, o hlavním úkolu a času, které má velitel k dispozici. Systém reaguje rychle na potřebu ihned jednat, kterou velitel vnímá svými smysly, provádí plánování, jež je nutné pro vydání jeho rozhodnutí ke splnění bojových úkolů jednotkami (odezva).

8. Systém C^2 je proces určování a přidělování prostředků předurčených ke splnění úkolu.

9. C^2 je úplný proces s jehož využitím ozbrojené síly a organizace vyvíjí činnost, která je zaměřena k dosažení cíle.

10. Systém C^3 je kombinovaný systém, v němž působí člověk a technické prostředky, které využívá velitel k velení a řízení činnosti svých prostředků, zaměřených na dosažení určených cílů.

11. Definice formulované Společným sborem náčelníků štábů stále vyhovují.

Uvedený malý vzorek v anketě uvedených odpovědí, může dát každému čtenáři aby si sám odpověděl, kolik rozdílností či společných rysů mají uvedené definice. Naštěstí daleko větší počet odborných článků a materiálů, které byly zveřejněny za posledních deset let, poskytují daleko větší základnu k tomu, aby se mohly zvýraznit shora uvedené poznatky.

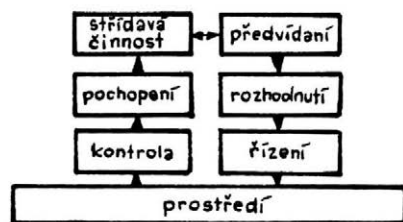
Nedostatek dohodnutých stručných definicí terminologie v oboru velení, řízení a spojení jde až ke kořenům široké rozmanitosti vzorů systémů velení a řízení. Nicméně se zdá, že rozmanitost je důsledkem variací společných pojmů.

Pro účely vyjádření některých společných rysů rozdílných paradigmat systému velení, řízení a spojení autoři článku normalizovali tvary stavebnicových bloků. Jak je to znázorněno na **obr. 1 a 2**, okolní prostředí je v tomto materiálu popisováno jako oddělený celek, který má rozsah jako celistvost fyzikálních objektů, vlastní systém velení, řízení a spojení a okolní prostředí oddělené soubory objektů, jež spolu vytváří celek (universe). Všimněme si objektů protivníka, které patří do jeho souboru velení, řízení a spojení, a vidíme, že jsou typologicky považovány implicitně za součást okolního světa a prostředí. Alternativním řešením je vyjmout (extrahovat) systém velení, řízení a spojení protivníka a explicitně jej popsat podobným způsobem jako popisujeme systém C^3 u vlastních sil. Mimo to, fyzikální prvky, které popisují terén, vzdušný prostor, kosmický prostor a povětrnostní podmínky jsou typologicky považovány za součást okolního prostředí.

Celky vlastních ozbrojených sil, které podléhají velení a řízení jsou z hlediska pozorování a jednání považovány za nezávislé systémy. A zde právě jde o definici pro účely systémové analýzy. Z podobných vzorů vyplývá skutečnost, že systém C^3 musí v zájmu bezchybné činnosti disponovat charakteristikami, které mají ozbrojené síly. Tím, že se oddělí bojové jednotky od systému C^3 , by mohlo způsobit, že by byly považovány za nezávislé. Avšak každá jednotka má svého velitele, který je integrální součástí jednotky a žádný útvar by nemohl vést bojovou činnost bez pravomocí, které velitel má k dispozici. Proto systém bojových jednotek musí být těsně spřažen s oběma systémy velení a ty musí vyústit v systém jeden.

Další přístup je prosazován především dodavateli technologií, kteří prodávají uživatelům hmotné „systémy“.

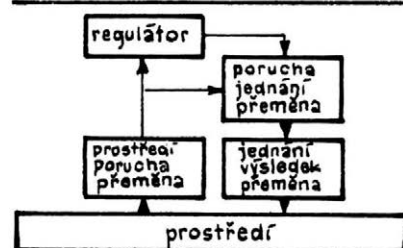
Pro lepší pochopení a zrozumitelnost autoři článku normalizovali terminologii využívanou k popisu účelu a úkolů systému velení, řízení a spojení. Místo termínu „mission“

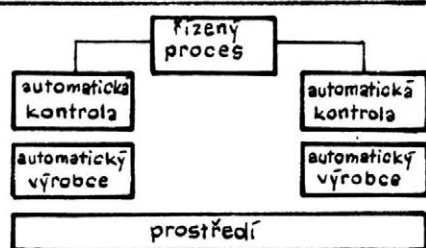
I) Vzor MUAPDD

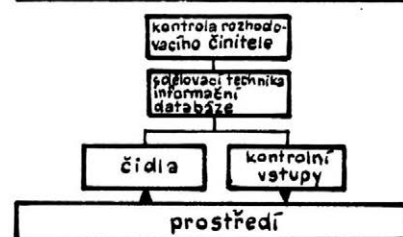
J) Vzor IdCCCo

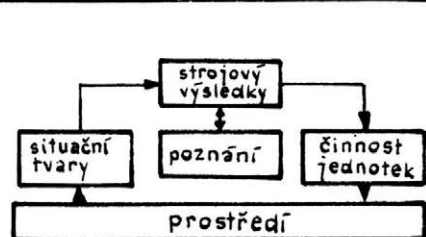
k) Vzor DRAO

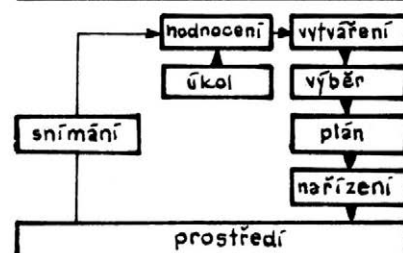
l) Vzor PCMCP

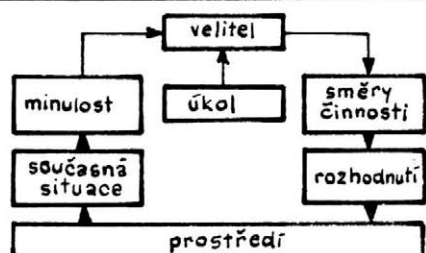
m) Vzor SCDC

n) Vzor SIU

o) Vzor SAGSPD

p) Vzor CHCCD

Obr. 2(b)

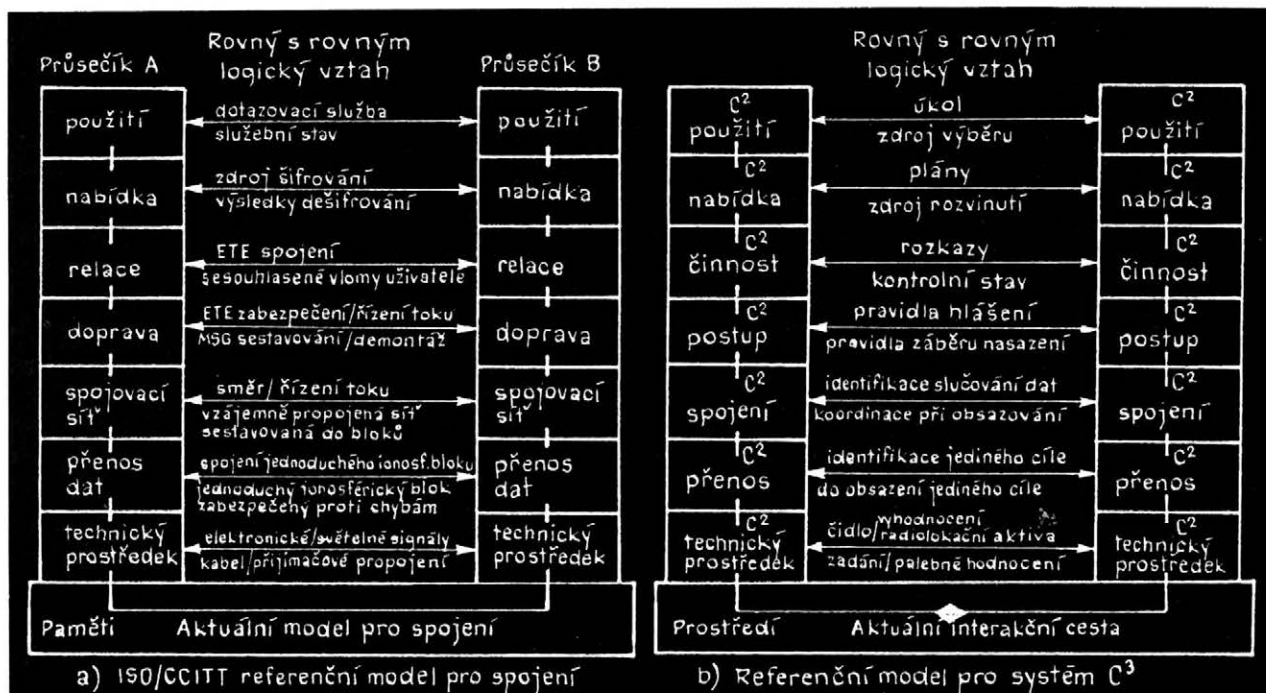
(poslání), někteří autoři dávají přednost termínům „goal“ (cíl), „objective“ (cíle), „purpose“ (účel), „intent“ (účel, záměr), „aim“ (cíle), „decision requirements“ (nároky na rozhodování), „function“ (funkce) či „desired state“ (žádoucí stav). Obr. 2 b popisuje širokou škálu variací a odchylek, které lze s využitím základní struktury paradigmatu velení, řízení a spojení, popsaného na obr. 2 a odvozovat. Je zde vidět, že každý vzor může být rozšířen a doplněn dalšími podrobnými popisy hlavních procesů.

Kánonický referenční model systémů C³

Proč není možné využít některé uvedené vzory a další jim podobné jako referenční model pro systém C³? Z politického hlediska, jak tvrdí autoři by určité jeden zvolili, ovšem za předpokladu, že by se mohli přesvědčit o souhlasu všech. Ale měli by? Má některé z paradigmat atributy, které je činí nejlepšími. Když by vzor znovu zobrazili jako standardní blokový diagram na srovnatelné úrovni podrobnosti, jak již bylo jednou znázorněno a byla odstraněna identita autorů, tak by bylo vidět, že se vzory začínají sobě podobat. Proto autoři našli podobný příklad, který je velmi podobný C³. Je to vzor rozvoje Výzkumného modelu otevřeného systému vzájemného spojení (OSI), který je realizován pod patronací Mezinárodní organizace pro normalizaci (ISO) a Mezinárodního poradního sboru pro telefony a telegrafy (CCITT).

Model vytvořil podmínky pro definování komunikačního procesu mezi komunikujícími celky. Podmínky zahrnují možnost vytvoření vrstveného referenčního modelu, který vymezuje funkce, které má komunikace a provoz na každé vrstvě. Referenční model OSI je znázorněn na obr. 3. Systém poskytuje vhodný kontext a vysvětlení pro účel pochopení úlohy propojovacích článků různých propojovacích protokolů. Komunikace mohou být vlastně na základě porozumění vymezeny, standardizovány a realizovány. Referenční model OSI je nejen politickým, ale i technickým úspěchem, protože se rozvíjel jako společné úsilí skupiny jednotlivců z různých zemí, mezi které patřili výrobci výpočetní techniky a vývojoví pracovníci přenosové techniky. Skupina řešila úkoly normalizace nejen pro účely kompatibility, ale též na pomoc usměrnění inovačního úsilí tím, že ponechali dostatečný prostor pro rozvinutí nových komunikačních služeb a technologií. Tohoto mohlo být dosaženo pouze pomocí kompromisu. Určitá koncepční pružnost byla odstraněna tím, že byla vymezena struktura, která se skládá z pevného počtu vrstev. Každá vrstva poskytuje služby a zabezpečuje provoz vrstvy, která se nachází bezprostředně nad ní. Naopak služby a zabezpečení vymezené každé vrstvě jsou závislé na službách a zabezpečení, které poskytují vrstvy, položené bezprostředně pod nimi. Realizační pružnosti však bylo dosaženo díky tomu, že pružné přístupy byly respektovány po dobu, kdy ozbrojené síly využívaly schválené sestavy protokolů. Stavebnicový systém referenčního modelu ISO/OSI nevylučuje integrované projekty a realizace tam, kde je to možné. Tímto způsobem lze různé algoritmy nebo technologie poskytovat jako souborné služby v rámci jedné nebo sousedních vrstev.

Zkušenosti, které se získaly v rámci využívání referenčního modelu OSI je možné využít i v ozbrojených silách. Pozemní síly, vojenské letectvo, vojenské námořnictvo a námořní pěchota USA se nazývají druhy ozbrojených sil, protože každá z nich pro hlavního velitele představuje specifické služby, tj. zabezpečení pozemních, vzdušných, námořních a výsadkových bojových činností. Pojem druh ozbrojených sil by proto neměl být pro sféru výzkumu velení, řízení a spojení ničím novým. Rozvoj pojmu druhu ozbrojených sil by se však neměl zastavit na současné vysoké úrovni (vrstvě)

Obr. 3

vrstvení systému. Každý sled směrem dolů až k jednotce původních prostředků zabezpečuje provoz mateřské (velící) organizace. V následující části se budeme snažit vysvětlit, jakým způsobem lze každý sled považovat za úplný systém velení, řízení a spojení, který má odpovídající vrstvenou strukturu, která odpovídá modelu OSI.

Referenční model, zobrazený na obr. 3a vymezuje nejvyšší vrstvu jako vrstvu uživatelskou. Tato vrstva je propojovacím článkem mezi komunikačním systémem a uživatelem pro specifické určení. Termín „spojení“ ze souhrnného názvu „systém velení, řízení a spojení“ představuje komplexní přenos všech informací, které jsou nezbytné pro splnění poslání systému C³, přenos elektronickými, zvukovými a vizuálními prostředky. Aspekty spojení, významné pro specifické účely musí být uloženy v rámci vrstev nad uživatelskou vrstvou referenčního modelu OSI. Budeme tyto vrstvy nazývat vrstvami systému C². Horizontální komunikace (rovnocenné úrovně) mezi dvěma a ostatními vrstvami stejné úrovně představují mezioperačně využitelné a nezávislé vyvinuté prostředky systému C³. Vertikální komunikace představují intraoperační schopnost nezávisle rozvinutých procesů systémů velení, řízení a spojení (služby podobné ISO). Referenční model OSI je využitelný mezi každými dvěma vrstvami systému velení a řízení, a to jak vertikálně, tak i horizontálně. To platí všude tam, kde existuje fyzikální medium pro komunikace.

Případ referenčního modelu systému velení, řízení a spojení o sedmi vrstvách

Po přijetí vrstvené architektury jako základní struktury referenčního modelu systému C³, v jehož rámci každá vrstva má přesně vymezené funkce a služby ve prospěch vrstvy (vrstev) položených nad ní. Jak lze pak pojmenovat, rozhranit a vymezit tyto vrstvy?

Všimněme si, že když je referenční model OSI považován za systém, existují dvě skupiny vrstev. Nižší tři vrstvy přímo zahrnují fyzikální prostředky, využitě pro přenos zpráv prostřednictvím přímých kanálů nebo nepřímo pomocí systému přenosových sítí. Horní tři vrstvy odráží charakteristiky nároků uživatele na prostředky komunikace, které se využívají mimo systémů specifických komunikačních sítí. Přepravní vrstva, jež se nachází mezi uvedenými dvěma skupinami vrstev, funguje jako vrstva zprostředkující činnosti, čímž je umožněno prolínání sítí do horních třech vrstev. Podobná organizace seskupování je též u systémů C³. U každé dvojice prostředků, které jsou ve vzájemné interakci na bojišti, dolní vrstvy popisují procesy, v nichž nejsou zapojeni velitel a jeho štáb. Vlastní prostředky jsou lineárně a síťově propojeny pro účely realizace, vzájemná součinnost a interakce s prostředím (okolím). Tyto sítě však musí vycházet a doplňovat různé požadavky, které jsou formulovány podle zpracovaných záměrů a plánů v praxi. Lze popsat jak pracuje vojenský uživatel tímto způsobem:

- Každý úkol je srozumitelný.
- Plány jsou znázorněny graficky.
- Nařízení pro činnost jsou vydávány proto, aby byly splněny.

Tyto tři souhrnné procesy určují tři vrstvy referenčního modelu systému C³, vrstvy jsou pak především k dispozici veliteli a jeho štábu. Systém C³ obsahuje určité postupy, které jsou analogické procedurám přepravní vrstvy, jež mají za úkol přemostit sféru uživatele – štábního pracovníka, jehož činnost je popsána třemi horními vrstvami s uživatelem s působností na úrovni jednotek a svazků. Ty pak realizují a zabezpečují

činnost v souladu s funkcemi, jež jsou popsány dolními třemi vrstvami. Celkový referanční model C³ je zobrazen na **obr. 3 b**.

Dále autoři stručně popsali druh služeb, které lze nabídnout v rámci každé ze sedmi vrstev.

Generické služby systému C³

Systémy C³ se skládají z hierarchicky členěných úrovní. Proto tento model je možné použít na každém stupni, kterýkoli uživatel má k dispozici nejvyšší stupeň služeb, a tím má možnost zajistit si prostředky ke splnění úkolu a dosáhnout jeho pochopení. Uživatelská (aplikační) vrstva systému C³ je nejvyšší uživatelskou vrstvou, která umožňuje přenos záměrů velitele, řízení a velení. Generálmajor Billy Thomas v souladu s názory mnoha velitelů poznamenal, že „**štábní seržant by měl mít stejný názor na bojišti jako generál**“. To potvrzuje představu, že za ideálních podmínek a spolehlivého spojení by každý prostředek systému C³ měl být seznámen s úkolem, do jehož plnění je zapojen. Uživatelská vrstva systému C³ proto musí být ovlivňována plánovací činností a funkcemi, které mají rozhodující vliv na rozvíjení vybraných prostředků do nejvýhodnějších pozic a postavení. Nabídková vrstva systému C³ zabezpečuje přípravu, součinnost, schválení a oběh plánů realizace závěrů. Nabídková vrstva systému C³ je v zájmu ožívání modelu obsluhována operační vrstvou, která má řídicí funkce. Jejich podstatou je vydávání rozkazů zúčastněným prostředkům a kontrola plnění úkolů a stav u prostředků. Operační vrstva velení a řízení je obsluhována síťovou vrstvou systému velení a řízení, která bere v úvahu efektivnost sdružených prostředků, výsledky pozorování nebo zpravodajského zabezpečení, komunikační údaje, nasazení zbraňových systémů, kombinované nasazení a manévr napříč válčistěm.

Síťová vrstva systému velení a řízení je doplňována spojovací vrstvou systému velení a řízení, která zabezpečuje spolehlivou individuální a dvoustrannou interakci mezi prostředky na podobných úrovních:

- mezi vlastními, jako individuálními (jeden s jedním), tj. čidlo s čidlem, čidlo se zbraňovým systémem anebo zbraňový systém se zbraňovým systémem,
- vlastní s protivníkem, jeden proti jednomu, tj. čidlo s cílem, zbraňový systém – cíl a ostatní bojové interakce.

Spojovací vrstva systému velení a řízení je závislá na fyzikálních přednostech behaviorálních, biologických, mechanických, chemických, jaderných nebo elektromagnetických principech, pravidlech a procesech.

Všimněme si, že interakce mezi prostředky proti sobě stojících sil je popsána rovněž podobně, tj. je zobrazena v podobě vrstev a poskytuje společný rámec pro pochopení a rozvoj technik a způsobů, které umožní zničení, rozrušení a ztížení činnosti mezi soupeřícími stranami na jedné straně; budování, rozšíření a intenzifikaci služeb v rámci systému C³. Následující části uvádí podrobnější popis funkcí a služeb, které jsou zabezpečovány každou vrstvou.

Využití

Služby, které zabezpečují realizaci projektů v oboru velení, řízení a spojení berou v úvahu řízení, kontrolu a realizaci úkolů. Zabývají se především stanovením (tvorbou), aktualizací a realizací úkolů. Zabezpečují aby:

- úkoly byly předávány a pochopeny všemi prostředky systému,
- byly určeny příslušné aktivní a záložní prostředky a ty zároveň dostatečně vybaveny a zásobeny technickými prostředky,
- plány, zpracované nabídkovou vrstvou pokrývaly všechny aspekty poslání.

Pojem poslání zahrnuje úplnou definici úspěchu, porážky (selhání) a vyčerpání bojových sil. Poskytované služby předpokládají též existenci principu vůdcovství a oddanost systému.

Nabídky

Nabídka služeb umožňuje řízení, dohled, kontrolu a realizaci plánů. Týká se především dostatečného pochopení úkolu tak, aby bylo možné navrhovat, koordinovanost a finalizovat plány na podporu různých úkolů a řešení nepředvídaných situací. Plánování má dvě fáze. První se týká přiměřenosti dosavadních prostředků, výhod a předností a jejich organizace. V rámci této vrstvy druhy ozbrojených sil mohou reorganizovat podřízené prostředky, rozmístění jejich zdrojů a požadavky na všechny změny po stránce kvantity tak i kvality. Výstupy takových služeb se nazývají organizační plány. Druhá fáze se týká plánů na koordinovaný sled operací realizovaných danou organizační strukturou. Takové plány známe jako operační plány. Soubor operačních plánů stanoví omezení tak, aby bylo možné stanovit mezní práh omezení, na kterých je nutné dosáhnout klíčových mezních postavení pro splnění uloženého úkolu. Operační plány také představují návod pro manévry a pro stanovení práhů výdajů sil a jejich prostředků.

Operační vrstva

Operační služby umožňují řízení, kontrolu a realizaci štábních funkcí zaměřených na vypracování jasných a stručných rozkazů nejrůznějším podřízeným silám a prostředkům. Rozkazy jsou vypracovávány a aktualizovány tak, aby bylo možné volit vhodné postupy a realizovat je paralelně nebo postupně. Operační služby jsou značně heuristické a přímo vyzývají k tomu, aby byly soustředěny nebo uvolňovány dostupné prostředky z hlediska času i místa, mohou rovněž upravovat, modifikovat a nacvičovat všechny možné sestavy postupů. Operační služby a služby vyšších úrovní se rozvíjí přímo jako výsledek plnění zadaného úkolu podle zvláštního scénáře.

Postupy

Procedurální služby umožňují řízení, kontrolu a realizaci podle přesně vymezených a předem ověřených postupů, které byly zvoleny pro účel realizace rozkazů, stanovených operačními složkami. Tyto služby mohou být vytvořeny vědecky pomocí teoretických úvah a stanovení pevných hodnot experimentálními postupy. Lze aplikovat stejné procedurální postupy, které vychází z činnosti a souvisí se širokou škálou úkolů. Postupy např. zahrnují přesně vymezené taktické manévry, zprávy o cílech a způsoby nasazení zbraní. Každá improvizace v postupech by měla být přesně koordinována tak, aby bylo možné vyhnout se případnému konfliktu, nebo alespoň minimalizovat jeho důsledky. V rámci procedurální vrstvy lze zavést dobře nacvičenou a zvládnutou operaci. Tyto služby jsou obecně orientovány z hlediska scénářů jako

nezávislé a berou v úvahu vzájemné propojování sítí doplňkových prostředků přemostující přepravní sítě, spojovací sítě, snímací sítě (čidel), sítě zbraňových systémů a ostatní druhy prostředků rozprostřených ve formě sítí. Procedurální služby a služby nižších úrovní jsou dobře známé a jsou připraveny dostatečně předem před tím, než je stanoven úkol pro daný scénář.

Sítě

Síťové služby umožňují řízení, kontrolu a realizaci mnohostranné kolektivní interakce doplňkových prostředků (s podobnými charakteristikami) tak, aby bylo možno ve srovnání se službami na individuální a spojené úrovni odvodit společný účel. Síťové služby zahrnují komunikační sítě, přepravní sítě, sítě čidel, zbraňových systémů a navigační sítě; zároveň zabezpečují, aby interakce z konce na konec byly doplňovány o prostředky, které přispívají ke splnění úkolu nepřímo.

Spojovací články

Spojovací služby umožňují řízení, realizaci a kontrolu interakce s převodem 1:1 a s převodem 1:mnoho. Služby zahrnují komunikační zdroje, přepravní spojovací články, zabezpečovací spojovací články, spojovací články čidlových systémů, spojovací články mezi zbraňovými systémy, spojovací články mezi prostředky zjišťování cílů a čidlových systémů protivníka, spojovací články zabezpečující ničení cílů zbraňovými systémy, spojovací články zabezpečující součinnost čidlových systémů se systémy a prostředky relativní navigace. Doba odezvy interakce spojovacích článků, propustnosti, selhání, chyby, obnovení činnosti a náprava chyb jsou hlavními předměty zájmu odpovědných orgánů.

Fyzikální zdroje

Fyzikální služby umožňují řízení, kontrolu a realizaci jednotlivých zdrojů, kterými disponuje každý prostředek. Tyto zdroje zahrnují minimální zásoby, minimální úroveň zásob technických zařízení a přepravních prostředků. Zásoby zahrnují všechny druhy munice, pohonných hmot, maziv, náhradních dílů atd.. Technická zařízení pak všechny druhy zbraní, čidel a spojovacích prostředků. Přepravní prostředky začleňují všechny druhy vozidel, plavidel, letecké a kosmické prostředky. Fyzikální služby musí být schopny zabezpečit, aby individuální prostředky dosáhly nejvyššího stupně připravenosti a operační pohotovosti. Služby na této úrovni mimo to berou v úvahu:

- nároky na hmotnost, velikost a energii, které jsou nezbytné pro provoz prostředků,
- manévrovací a navigační schopnost, odpovídající potřebám vyplývajícím z rozkazů a přesunech,
- odhad fyzických škod a ztrát, způsobených nebo sdělených v průběhu všech interakcí.

Autoři pro čtenáře připravili přehled o velkém množství paradigmat, které aspirují na vytvoření nutného pohledu pro pochopení systému velení, řízení a spojení. Výhledy systémů velení a řízení; systémů velení, řízení a spojení; systému velení, řízení, spojení a zpravodajského zabezpečení a přepravních prostředků jsou základní variace společného tématu, konkrétně zobrazení stavu mezi výsledky pozorování a odpovídajícími opatřeními (akcemi). Mnohé vzory jsou natolik druhového původu (generické), že jejich prostřednictvím lze popsat organizaci vyšších vrstev všech systémů velení, řízení a spojení, ale zůstává vážnou otázkou, jaká je jejich využitelnost při vyhodnocování účinnosti, vykonnosti a efektivnosti přijatých opatření a při zdokonalování řešení a projektů pro systémy velení, řízení a spojení. Nepředstavují rovněž vrstvenou hierarchickou architekturu a strukturu přidělování prostředků, propojovacích mezičlánků, interakce a společné činnosti, které jsou typické pro systémy velení řízení a spojení. Obecně jsou tyto vzory vytvářeny jen k určitému účelu (ad hoc), přičemž použité definice jsou nepřesné a je proto obtížné využít jejich výsledků ve sféře praktického rozvoje a konkrétní činnosti. Vrstvený model, jak je zobrazen v tomto článku, lze považovat za pružný a praktický odrazový můstek pro vážnější úvahy a výzkum.

Ze zahraničních pramenů připravil – MW –